

7883

మ ల హ న చ రీ త్ర

శృంగారకావ్య గ్రంథమండలి ప్రబంధవరంపర - ౫

మ ల హ ణ చ రి త్ర .

పెదపాటి ఎల్లనార్యుడు.

PUBLISHED BY
K. G. MURTHY
FOR SRUNGARA KAVYA GRANDHA MANDALI.
MASULIPATAM.

సర్వస్వామ్యములును
మచిలీపట్టణము.
శృంగారకావ్య గ్రంథమండలివారివి.

తొలికూర్పు.
శ్రావణం. ౧౯౪౦
వేయి ప్రతులు.

మొదటికావ్యము.
హిందూస్థాన్ లిబ్రరీ ప్రెస్,
మచిలీపట్టణము.

ఉ. పాటిగల్గి మేటియెడఁపాటిపురాధిప, యెఱ్ఱనార్య, నీ
సాటిగఁజెప్పినట్టి కృతి • సాటువయ్యె విలసిల్లుఁగా కీటన్
జాటుచు హీనమానవుల • చాటునమాటున వ్యర్థకూటకా
ర్థాటకథల్ వినంగ నగుఁబాటగుఁగాక రుచింపనేర్చునే.

అని గ్రంథావతారికయందును ఆశాస్రీసాంత్ గద్యములందును
ఎడపాటి ఎఱ్ఱనార్యుడనియున్నది. ప్రబంధ రత్నావళియందు పెదపాటి
ఎఱ్ఱనార్యుడనియున్నది. పైపద్యమున పెదపాటియనినను సరిపోవును.
కాన యీఎఱ్ఱనార్యుని యిటిపేరు ఎడపాటియో! పెదపాటియో! విచారిం
పవలసియున్నది.

ఉ. ఇట్టి మహాప్రధాన పరమేశ్వర మూర్తివిగాన నీవు చే
పట్టిమేలు చుండిపురఁపాలక, కాళనమంత్రించద్ర, మున్
గట్టిగఁ గృష్ణరాయ జనకాంతునికీయక దాచినట్టి యా
రట్టడి యైన యెఱ్ఱకవి • రాజిత మల్లణ కావ్యకన్యకన్.

అని యిందుదాహరించిన “కృష్ణరాయ జనకాంతుడు”
శ్రీ, శ. 1600 ప్రాంతములనున్న శ్రీకృష్ణదేవరాయలో! శ్రీ, శ. 1700
ప్రాంతములనున్న నంద్యాల కృష్ణవిభుఁడో! తెలిసుకొనినగాని యీకృతి
రచనాకాలము నిర్ణయింపఁజాలము.

నెల్లూరిమండలమున నున్న చుండిగ్రామకరణమగు చుండి
కాళనమంత్రీకి కృతినీయఁబడిన యీ ప్రబంధము శివభక్తి బోధనాపర

తంత్రమై ప్రఖ్యాతసంస్కృత కవియగు మల్లాణుని నాయకునిగాను ఆతని సహపాతియగు పుష్పగంధియను వేశ్యాంగనను నాయకుగాను శృంగార రసోపేతముగా కథను సాగించుటయేగాక స్వభావోచితములగు వర్ణనలతో, నాకాలపు వాడుక పదములతో చక్కగా వర్ణించినాడు.

ఈపద్యకావ్యమును 1937సంవత్సరములో మహారాజశ్రీ గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు గ్రంథపాఠములతోఁ బ్రకటించిరి. ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారపు వ్యాతప్రతితోను మావద్దగల ప్రతుల తోను సంప్రతింపగా మిగిలిపోయిన కొలది గ్రంథపాఠములను మేమే పూరించి సంపూర్ణప్రతిగాఁ బ్రకటించితిమి.

ఈకవి రెండవకృతియగు “కుమారచైషధము” మాకు నింత వరకు లభింపలేదుగాన సహృదయులేరి యొద్ద నైన నున్నయెడల మాకుఁ బంపఁగోరెదము.

వ్యవస్థాపకుఁడు.

అంధ్రవాఙ్మయ ప్రపంచమున కృష్ణరాయయుగము క్రొత్తమార్గముల కాకరమైనది. ఆయుగమునంతటి నేలిన అల్లసాని పెద్దన, (ముక్క) నంది తిమ్మన, ధూర్జటి మున్నగు కవులందఱును శృంగారకావ్యములను వ్రాసిరి. అంధ్రభాషాదు శ్రీకృష్ణదేవరాయలు వాని నాదరించెను. అమ్మహారాజు పోషకత్వమున నాంధ్రభాషాయోష క్రొత్తతొడపులు గై నేసి రసికజనామోదము చూరగొన్నది. కృష్ణరాయల కాలమునందును కొంచెము తర్వాతను ఉద్భవించిన కావ్యరత్నము లొకదాని కంటె ఒకటి మిన్నయై యెప్పారినవి. ఇవియన్నియు రత్నములే యయ్యన వర్ణములోను కాంతిలోను తభుకులోను ప్రత్యేకములై సాంపులీనినవి. ప్రబంధయుగ కవితవంతయు శృంగార రసభూయిష్టమని కొందరు పలుకుదురు. కేవలము శృంగారరసభూయిష్టమైనంత మాత్రమున నేకావ్యమును దుష్టమన జెల్లదు. మరియు ప్రబంధములయందలి పాత్రలన్నియు నచ్చునబోసిన బొమ్మలనియు వానికి చైతన్యమనునది లేనే లేదనియు కొందరి ప్రఖ్యాత విమర్శకుల యభిప్రాయము. మనుచరిత్రము, పారిజాతాపహరణము, ఆముక్తమాల్యద, కళాపూర్ణోదయము, ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము, విజయవిలాసము మున్నగు రసవత్ప్రబంధములు తత్కాల కవిలోక సామర్థ్యమును నిరూపించుటకుదాహరణములుగ నేర్పొనవచ్చును. ఈప్రబంధములలో కథగాని పాత్రలుకాని నన్ని వేశములుకాని రచనాపద్ధతిగాని ఒకదానినొకటి పోలక ఒకదానికొకటి తీసిపోక పాఠకలోకము నాదరణముచూర గొన్నవని చెప్పట అతిశయోక్తి కాజాలదు. కృష్ణరాయయుగమునకు పిమ్మట అంధ్రుల పరాక్రమ పౌరుషములెల్లు ళ్లిగించినవో ఆదరాభిరుచులును అట్లే కుంటువడినవి.

అందువలన ఆయుగమున ప్రభవించిన కావ్యసంతతి అత్యుత్తమమైనది కాకపోయినప్పటికిని ఆయుగమందలి సాంఘిక జీవనమును ప్రజాభిరుచిని, ప్రతిబింబించునట్టిది. ఈదృష్టితో మనము చూడగలిగినప్పుడు ఏ కవీరచించిన కావ్యమునైనను శిథిలముగాకుండ రక్షించుట మనబాధ్యతయని తేటపడును. అందువలననే తంజావూరు సరస్వతీమహాలనందును మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తక భాండాగారమునందును దొరికినన్ని పూర్వ గ్రంథముల వాగ్రతప్రతులను సేకరించి సంరక్షించుట.

కృష్ణరాయయుగమునకు కొంచెము తరువాతవాడైన పెదపాటి ఎఱునార్యుడు రచించిన మల్లాణచరిత్రయను నీకావ్యము శృంగారరస ప్రధానమయినది. ఇందలి నాయకుడు సంస్కృత వాఙ్మయమున నెన్నికగన్న మల్లాణకవి. అతనికిని పుష్పగంధియను వేశ్యకును గల సంబంధమందు ప్రస్తావించబడినది. ఈకావ్యమునందలి ప్రధానకథ మల్లాణుని కథ. ప్రాసంగికముగ శ్వేతుని వృత్తాంతమును చెప్పబడినది. ఈరెండుకథలనుగూడ పాల్కురికి సోమనాథుని 'పండితారాఘ్య చరిత్రము' నుండి తెలియబడినవి. అందలి కథాప్రకారమిది.

— శ్వేతుని కథ —

భూరి దివాన్యవృత్తిపూరితర, సారురరాష్ట్రలో శవంపర్వ రంగ చనపాలనున్న మహావికారాంధ్రుడు, భూతల సంచితాఘనమేతు శ్వేతుడు గనుగొని సస్త్రితాననపద్మయగుచు, మనముచు దలపోయి హనునొక్కించి తలచుట నిష్ఫలమైతమనఁ దనజూచి, చిరునవ్వునవ్విన శాంతియందు సతిహయాభావన సంత నాగంధ, ధృతివృత్తి నతని బోధింపంగఁ దలచి గురికైకమూలము దురి నీచరిత్ర, పండి దా కవితంబు ను దెట్టునిన నను నీవెటుంగఁజొచ్చిననాటనుండి, నిను నీవెటుంగక నీమగోష్ఠిలో ధరిణి ద్వికాల మదగిస్తమైన, కరియును బోలెను గడుంగడుగొప్ప పాదుక రేయును బగలు గామినుల, మాయల విషయనిమగ్నులఁబండి నుడి గనియినను మృత శరణువు, గడకంటనైనను గానవుగురు మొక్కతై భక్తుల కొక్కమాటైన, దక్కపురురాగ్న మొక్కింతయైన మన్ను ర్నిదాక్షిణ్యముట్టయెటుంగ, వెన్నడును ధరింప నెటుగవు భూతి

కన్యలు ఘృతంబు గానుంబు నేమ, మధ్వి భోగంబు యాగంబుగాగ
 నడచును మఱియొక్కనాడు లంజియకు, వడి బుప్పులు గొనివచ్చు నత్తఱిని
 డెససి పువ్వుకటి యంచితభూషదేక, మువ దెగిపడ బుచ్చి కొనగ లజ్జించి
 యదయు శివాస్థితంబని యలచోక, మదిలో నొక్కింతమాత్రంబు దలచ
 నాపొవ నొండేమి యి దొలుమేని, నీపుణ్యఫలమువ (బ్రాసిం చెనట్టి
 శిలదంబు గాన తత్ఫలమువ నపుడ, ఫలియించె దేవేంద్రపట్టంబు నీకు
 నయ్యు దిగియ్యు ఫలమువ నమున, నిది యొక్కదినము దా నిట్లుగావునను
 నేనియ నగకాగ్ని వేగ నేగుటకు, నీవిష్వడు మహిని నిన్నెఱుంగును
 గవును నగవును వత్తిల్లె ననుడు, “మగవంగ నవ్వంగ వనిత నీకేల
 పునకుల్ గలియుగ స్మరుడ తం డుగ, నరికిటల్ పీడపో బాణయనంగ
 బ్రతితి నిష్పడి త్రొవ శేంద్రభోగ, విదితానుప సుఖవివరంబు నైతి
 ననియునుగాక మున్నవికలదేవ, సువతులతో గామసుఖములంతిని
 రంప పీ పున్నగోరమంబులతోన, శుంగ రుగాత్త భానురక్షి ర్తియుతపు
 నిట్ట నీతోడ బంచేపు సోక్యంగ, కీర్తులంబుగల బొంద నిద యున్నవాడ
 నెల్లెడ విజయుండ నిల నేనకాక, యెల్లంటినరకంబు లే డెక్కడేయ
 నాపున్య శివునెల్లు యట్లయ్యెనేని, తూపున్యఫలమున ననురేంద్రపదవి
 గలిగ నేనియు నొండుగా నేలవచ్చు, మలహరునీగియు బిగిబియగు నె
 పుల్లడగ నేల ఫల్లంబుజాత, సల్లకీతాస్స! రా శియ్యకు” ననుడు
 “దానికి వేగమ తలడంబే యేనొండుచేస కంక నేగుదునెల్లు?
 నీవు నానున్ని నేడుండి యెల్ల, వోవ జూడగలబాల భువి కధోగతికి
 నామాట విను వజ్రనిలకుబరాది, కాముకును సురౌఢుంబు కొనిన”
 యమరాంగనాసూప్రావళి నిన్ను, బ్రమచంబు నన్నేహ భావంబు దివర
 ననయంబు గామసుఖాన్యుతాపా, వనధిని దేల్చెడివా రుండ నుండు
 ననుపు దెల్పెన నిద యర్థరాత్రంబు, సనియె నాయెడ నొకబాము సుఖంబు
 గావున నిష్కసుఖావాప్తి నీకు, గావెతు నమ్ము నిక్క” మ్మని రంభ
 యతని నొడబడిచి యతుల్యుడై, యుతదేహు విమలభస్మకృణ్ణితాంగు
 గావించి యాత్మరూపగంబు జూడ, నావామ నెప్పిన యట్ల శ్లేశుండు
 నసమాకుగుడిలోని కన్యలు దుడుదు, వెన నల్లు మ్రుగ్గు లొప్పెనగ రచియ
 బూవుబత్తిరి గోయు నేవేగ బడిచి, యాహుధం గాంబు లాడట దెచ్చు
 జలకముల్ నేయుం బూజాప్రకాండంబు, లలరించు ఘాటదీవాదు లొనర్చు
 వగనిని చక్కెర జాగిలబడి మ్రొక్కు, కెలగుచు కీర్తించునలిరేగి యాడు
 నుడుగ కెప్పుడుగోడతోవచారములు, విడువక శివరాత్రి విధి నాచరించు
 భావింప నతనిపాప ప్రాప్తిప్రాద్దు, వేవిసకియ బ్రాద్దువేపుడుచి
 నిన్ను నింద్రుడంబు నీపాట రాత్రి, నున్నవానిని జూపు మారంభయనుచు
 గానిలుచున్న యాకాలుమాతలను, డాసి తోడ్కొని పోయి చేనన్నజూప

భక్తిభక్తిక్రియాపాసమంచిత, నిరర్త వైశ్వర్యసముగ్రత మెఱసి
 పుంసితపోధన భ్రాజిష్టులీల, హరి ధీశింపుచునున్న యాశ్వేషుచౌలఁ
 బొడ గని ముండుల కిడుగిడ వెఱచి, నడవడపడయును వచ్చి కాలునకు
 దూత లిట్టి చెప్పి నొడ వేగినికొనుచు, శ్వేతుఁ డీ గుడిలోన శివుభుజించెడిని
 యేమేమిరా రంభ యేమి పంచినదె, యామహాదేవుఁడే యడ్డమాతనికి
 నననేలు యొక నాయధికార మొప్పఁ, గొననిమ్ము యెందుడు గోపించెనేనిఁ
 బలవక తప్పు పత్నాతిదా ననుచు, బజలెందు జమురొద్ర భావంబు జూచి
 కాలాకి యల్లి కిరాళశూలమునఁ, గాలునిపక్షంబు గాడిపోవై చె
 నుచును గీర్తింప నంత శ్వేతునకుఁ, బ్రమథ సత్తైశ్వర్య పట్టంబుగఁజై
 రంభింప చేకవి ప్ర్రుఘైకగతిని, శంభు శ్వేసుండు ద్రునున్నుఁగాఁ బడసెఁ
 గాచు హితలగుకాంతలన్న, లే శంభు హితమకా కేలయొండును

—♦ మలహాణుని కథ ♦—

మఱి యట్లుగాక కేన్ మలహాణుఁ డెవఁడఁ, గణకంఠ భక్తుండు గవిరాజనుఁడు
 కిటపంపుల శొక్తవేశ్యయుఁ దాను, బలుతరానోన్మస్తి పిన్నారానుమతిని
 పునఁగం బలఁ సమ్మిళితసౌఖ్యంబు, పిఠికొత్త పర్తింనుఁ బత్ ప్రసమున
 నెట్టా నేలకు నింగికి చూత్రి, పట్ట మోకాళ్ళును బట్టతలలును
 ముడిపట్ట తనకడఁ గడవంగఁబారి, వడి నెడమాపుల కడ గాళ్ళిగట్టఁ
 నాయక కంఠుగాఁ బాశుడు నీరు, వ్రేయంగఁ, బలిజాన్ను గోయనియుమ్ము,
 గా నాన్ యొలుపఁ, ఒటాతిపైఁ గ్రుంక, నేనుంగు పురుషోమ, నిమకత్రాడ్యేన,
 లలిగొం దింలు దాటుము వాయించఁ, జెలగుచు రోకట జనురులు గోయఁ,
 గిలి నెన్ను బుచ్చ, గొండులు దొంత పేన్, నిల మండు గుండనఁ గొలున, రేవగలు
 నేయఁ, నాకనమునఁ శ్రీత్రూపముల, వ్రాయ, వాయువుఁ బట్ట, వజ్రగండ్ల గుండు
 గట్టి, చెన్నైలఁబ్రోపుగాఁ జేయఁ, జచ్చి, పుట్ట నప్పడనేర్చు బద్ధుల ప్రోక
 గోలనకత్తయ గొ బసప్రోడ, యాంబజత్తి దా నల్లనిఁ జూచి
 పన్ననాటకు గోలె నిన్న కా నెరుంగ, దెన్నడు మాబిడ్డ గన్నెకూరిమిని
 పునుట వాసవే, పట్టి వేటంబు, నలుపుట నీతియే, సరిపిలుల్ నగరె,
 గాదియగిలుచావో నీదొరతనము, గాదేని దొడవొనెకపిత గాంతకును,
 ముడుపఁబడియె నీనుడుపులీపు, గడుఁగాక నీభ క్తిగతి తెన్నమాకు
 నెట్టే మేలుమే లెల్ల సొమ్మలయఁ, బట్టి నాడవె నీవు ననుపండువులమ,
 వీరభమగ్నియాత్ర చిఁదులు వోప, హరిముల్ రోయిడి యరిగ మాబిడ్డ,
 యంగుళీయక మమ్మి యాశివరాత్రి, జంగమారాధనం బంగననేనె,
 నింతులుమెచ్చ పరంతోత్సవంబు, గాంతనేపెను హస్తకటకంబుమ్మి,
 తరలొక్షి ముందటి దవసపున్నమను, సరిపిటి రోయిడి గురుకట్టుమిచ్చె,
 నూలిపున్నమనాడు నూపురం బమ్మి, బాలభక్తు కొప్పఁ బండువునేనె

బడకంబు రోయిడి పడతి దివ్వెలకు, మదనారికిని దీపమాలిక రెత్తె,
 నిద వచ్చె బలివలె నీ శివరాత్రి, ముదిత రోయిడలుచ్చె ముతైంపుసరల,
 నెన్నడు వెట్టంగ నున్నాడ విట్లు, సన్నయేనాటును సతి వెట్టిగలదె,
 యెఱుంగవే యెఱిగియు నెఱుంగనియట్లు, వఱటలఁ బెట్టుచు వచ్చెనుగాక
 పాలయఁ గయ్యము వన్ని గెలుపిచ్చి చెనకిం , యెఱిగిన గీడ్సడి యలరించి తవిలి
 పాసినఁ బైబడి పట్టిన నుక్కి, వేసిననొడలొగ్గి డాసినఁ గవిసి
 సొగసిన రతిసేసి చొక్కినఁ జొక్కి, మొగించినదొకొని మునుకొన్నఁ బొడవి
 మాటుల మగించి మక్కువ నించి, కూటయి మనసిచ్చి కూరిమి సానిసి
 కళల పోడి మెటింగి కామంబునలిపి, వలరసంబున ముంచి లలనఁ జొక్కించి
 యలసిన శ్రీమహార్పి యన్నియుండలిపి, మలయుచు మురియుచు మగలంజవోతె
 మానాతి వలపించి యేనేడు నీవు, గానక తలకిందుగా నడచెవు
 డక్కలు కేవలు డంబకంబులును, జొక్కలు నేర్పులు సూటిమాటలును
 సంగతి నీకామశాస్త్రముల్ బిడ్డ, కంటి కాళ్లను గట్టింప నెట్లు
 విచ్చేయు నీయాగి వేయును మాకు, వచ్చె డక్కయు చాలు దనిత నీవనుచు
 పండించి తర్కించి తనకూతు నొక్క, మండలాధిపాలు నుంప బండుడును
 నంత నిక్కడ మలహంబుడు గామాగ్ని, గాంతావియోగ దుఃఖం బిన్నడింపఁ
 డను ధన్యములు దక్కి తన్విభావంబు, మనమున నెక్కిన మును బస్సెనెత్తి
 దవులంబుతో జూచి తలఁపుఁ డలంచు, బవడంపుఁ గెమ్మోవి భావంగా దలంచు
 వాసిన హర్షించు తాళంబు దలంచు, జేసిన శృంగారచేష్టలు దలంచు
 జేలగుచు నన్వేషించెన్ను దలంచు, నలరుచుఁ గలకించు నలుపుఁ దలంచు
 మాటమాటకుఁ జూచు మక్కువఁ దలంచు, మాటలఁ బిచ్చిప్ప, మధురంబు దలంచు
 సగంబు లాడెడి జాను దలంచు, గరిమెప్పు నెమ్మోము కాంతిఁ దలంచు
 సంగదీధతుల యెఱువ్వరంబు దలంచు, గొంగారు జారుఁ గొప్పు సొగసుఁ దలంచు
 గలికి కార్లన్నల పాలుపుఁ దలంచు, దెలుపారి మోఁగెన్ను పలువర్స దలంచు
 గుటిల కుంతిలముల కొమరుఁ డలంచు, బలువగు నెఱివేణి భారంబు దలంచు
 జేన్నుగా నసియాడు నెన్నడువు దలంచు, సన్నుతి కెక్కిన జనునంబు దలంచు
 నెఱసిన పాలిండ్ల నిర్గు దలంచు, నయ్యగొలెని నెయ్యంబు దలంచు
 లింగార్చనము నేయు లీలదలంచు, జంగమాధానాక్షి దలంచు
 మేలంబులాడెడి మెలపుఁ దలంచు, నాదంగనామల కీలు దలంచు
 మఱి మీఁది గతికళామదన సౌఖ్యంబు , దఱిదఱి నెండియుఁ దలంచి తలంచి
 యుండఁజాలక యవ్వెయోగదుఃఖాగ్ని, మండంగ ధృతి సిగ్గు మానంబు వదిలి
 యడలుచు సతిమాట లయినను వినక, తడసిన నిలుచునే తనప్రాణమునుచు
 గమని కేళీమందరము పంచదేరి, కుసుతియై సతిచెల్మి గోరుమన్నెడను
 నెండిలోపల గ్రొత్త మిండనిపాల, గొండొక ప్రాద్దుండి కోమలిదల్పు
 గిక్కునఁ దెంచి యక్రాంతుపైసెల్లు, వుక్కిలిండుటయును నొక్కింత మెఱవ

నెలనాగ గని “యిది యెవ్వరుమీరు, మలహాణ నీతియే మఱి యేతేర
 దక్కిపోయినమీరందఁ జనువున జీవి, దిక్కినవచ్చునే భక్తమేయిట్లు
 మెఱచినఁగాని యిచ్చెయిఁగానరాని, నెఱసిన చీకటి నీయున్నిఁగాన
 కుమిసితి ఁదైర్య బడెకోయెగ్గ” ననుమఁ, దమకంబుపట్టిల్లఁ దన్వి సెయ్యుచ్చి
 యడలుచు నడలి విఘాతమంబునకుఁ, చోడుకొని పోయి వైరబడుదు మల్లణుడు
 గట్టర్చి నినుఁజూచి కాని పొంగింబు, పట్టఁజాలక పచ్చి పడఁతి నిన్గంటి
 నాతలంబుగఁ జాలు నంతియకాక, నీతియే పరుఁడుండ నిను నాకుఁగవియ
 నింతపొగడ్డుటికి రోయిచ్చినవాఁడు, గాంతుండు గాకందు గమనంబునేయ
 నెట్టింకవలతు నీ లేనును నీకు, నట్టివ వలపు నాయందు గావునను
 దమతల్లియధఁగఁ దనియంగ నీక, తమకంబెఱుంగదు దిక్కించు మనల
 సన్నక్తికుపడవు సత్కర్మవీరుఁడ, పచ్చున కఙ్కతా సమగ్రిత మెఱసి
 వైతని యద్దంబుపై మిన్నగింజ, నైచిన బడు నెంతవడి నంతమాత్ర
 యిద్ద సనాధ భూయిష్టతఁ దిగిలే, శుద్ధత నేకాగ్ర సఖమనోవృత్తి
 హఁదఁ బ్రంసింపుమా వరదుఁ డయ్యెఁడని, జగ భుక్తిమత్తుల సిగ్గించు మనకు
 నవపుడుఁ జనుమొన లర్థి నాపీఠపు, నను మోపి యాలింగనం బాచరించి
 యుండును నానెక్క నుడురాజవనన, యొంచననేల నే నొక్కపట్టమున
 మాటాడించెద మనలోడఁ జుట్టిజూటుఁ బ్రసన్న గా మతి కీర్తింతు
 నవపుడునుఁజునాడు హరిని నివాసమున లేగి పరమేశు ముండఱి నిలేచి
 నెఱతయు నట్ల తన్నెక్కిని యుండ, మలహరుపై పృష్ఠట్లు నిల్పి నన్మతిని
 దినరు సన్నక్తి “గాంతా కచప్రచయ”, యనుచు నుద్యుక్తుడై హరుమనం బలరఁ
 బ్రస్తుతాలంకార బంధుర మధుఁ, విస్తారమతిమ వ్లాణస్తోత్ర మనఁగ
 నవ్వుడ ముప్పయాలు శ్లోకములు, నెప్పింతట మెచ్చి శివుఁడు మల్లణుని
 లంజియు చిలుకను లంజియత్తల్లి, లంజ నక్షణమ కైలాసంబునకును
 బ్రవిమల కనక దివ్యవిమానములను, భువనముల్ పొగడంగ బొందుతోన
 కొనిపోవఁజనిరి గావున హితలైన, వనితల బద్ధులు వినుట హితంబు
 గణుతింప నట్టిట కఱకంకు భక్తు, లణకించి పఠికిన నెదియ హితంబు

“ పండితారాధ్య చరిత్రము. ”

ఇందలి మల్లణుడు మలహరుని భక్తుడు. ఇతడు వారాంగనానక్తు
 డయ్యును శివభక్తి రతుడగుటచే తన యభీష్టమును పరమేశ్వరాను
 గ్రహమున పొందగలిగెను. శ్వేతుడును వారాంగనానక్తుడై యనేక
 పాపముల నాచరించి తుదకు కాలధర్మము చెందెను. అతడొకనాడు
 తన్నురించి తనవెలయాలిక్త పూవుల గొనివచ్చుచుండగా అందొకటి
 మార్గమున పడిపోయెను. అట్లుపోయినదాని నాతడు శివార్పణమని విడు

వగా దానికై యాతనికి రంభాసంభోగము సిద్ధించెను. రంభ యాతనికి బోధించి శివభక్తుని కావించి శివరాత్రి జాగరణము సేయించెను. దానితో నాతడు మోక్షము నందెను. ఈరెండు కథలను శివభక్తి ప్రధానములగుటచే శైవగ్రంథముగు పండితారాధ్య చరిత్రమున స్థానము సంపాదించుకొన్నవి. అట్టి యీ కథలను శివభక్తిపరుడైన ఎఱ్ఱనామాత్యుడు గ్రహించి తనకావ్యమున పెంపొందించి రచించియున్నాడు. ఈరెండు కథలందును గూడ ఎఱ్ఱనార్యుడు కావించిన మార్పు లంతగా కనుపట్టవు. పుష్పగంధికి మదనసేనకూర్చిన విటుడొక రాజకుమారుడని మూలకథ యందుంపగా కవి అందులకు బదులు ధనదత్తుడను నొక లుబ్ధుడైన శత్రుకూరుని కల్పించినాడు. అందలిప్రధాన కథ యంతయు సిందు వచ్చునట్లే అతడు సరిచూచెను. ఇతడు కొన్నిచేర్పులు కావించెననిచెప్ప దగును. పండితారాధ్య చరిత్రమునందు 164 పంక్తిలుగల మల్లణకథను 118 పంక్తిలుగల శ్వేతునికథను ఇతడు మూడాశ్వాసములుగల ప్రబంధముగా పెంపొందించి యున్నాడు. అట్లుపెంపొందించుటకై ఇతడు కొన్నిచేర్పులు చేయుటావశ్యకమైనది. మల్లణుని యొక్కయు పుష్పగంధి యొక్కయు బాల్యవర్ణనములును, ధనదత్తుని వృత్తాంతమును, విద్యానిధి సందర్శమును భద్రదత్తాదుల ప్రసంగమును, సుశీలునివాత్రయు, మల్లణుని కథయం దెఱ్ఱనార్యుడు స్వతంత్రించి చేర్చిన యంశములు. శ్వేతుని మరాఛార వర్తనమును, శ్వేతుని యమలోకదర్శనమును ఈవి శ్వేతుని వృత్తాంతమునందు కొంతగా కల్పిన యంశములు. మూలమునకు సంబంధించి నంతవరకు ఇతడు మూలమునందలి భావములను భాషను వినియోగించెను. కథాసందర్భమును విస్తరింప చేయుటకు చేసిన ప్రయత్నములో ప్రబంధ లక్షణములైన వర్ణనములను, “ఉదా:—పురవర్ణనము, కాసారవర్ణనము, ఉద్యానవర్ణనము, విరహవర్ణనము, సంభోగవర్ణనము” మున్నగువానిని ఈతడందందు జోడించెను. ఇట్లందలి చేర్పులు కథావిస్తరణమునకును ప్రబంధ స్వరూపసంపాదనమునకును వినియోగించినవి.

మల్లణ చరిత్రమును నీ కావ్యమునకు భర్త ‘చుండికాభుడు.’ ఇతడు చుండియను పట్టణము నందలి పరిపాలకునికడ ముత్రిగా నుండెనని

చెప్పబడినది ఇతడు శివభక్తి పరుడు. కాబట్టియే ప్రత్యేకముగ శివభక్తుడైన మల్లణుని కథ రచించి తన కంకితము కావింపవలసినదని స్వయముగా కవిని ప్రార్థించెను. ఈ కృతిభర్త కవివాక్కులలో ధీమంతుడు కీర్తి పరుడు, దానశీలుడు, రసజ్ఞుడు, పరనారీసఃసోదరుడు. కవి యీతనిని గురించి “కృష్ణరాయ జనకాంతున కీయక దాచినట్టిది, రట్టడియైన వ్వికి విరాడత మల్లణకావ్య కన్యకా” పరిగ్రహింపుమని పలికియున్నాడు. అట్లుంటే కొందరు ఇతడు కృష్ణరాయల సమకాలికుడేమోయని తిలంప వచ్చును. నాకుంజూడ నిందలి రచనా పద్ధతిని బట్టియు శబ్దప్రయోగముం బట్టియు నీకావ్యము అను కరణశీల మయిన తదనంతర యుగమునందే ప్రభవించినట్లు తోచుచున్నది. ఇందలి కామశాస్త్ర ప్రసంగము కూడ నిది విజయనగరాంధ్ర నామ్రాజ్య విధ్వంసనానంతరమే రచింపబడి యుండుట నిరూపింప నవకాశమిచ్చుచున్నది. ఇంతకు పూర్వపు కావ్యముల శృంగారవర్ణనము లున్నప్పటికి కవులు తాము నిర్మింపలే జ్జినగీతముల కావించినకాని ఈ విజయనగరీంద్ర యుగము (Post Vijayanagara Period) నందువలె వాని యందత్యాసక్తి వహించి వర్ణించినట్లు కన్పట్టదు. కాబట్టియు నిది కృష్ణరాయని కాలమున రచింప బడినది కాదని తోచుచున్నది. మరి ‘కృష్ణరాయ జనకాంతున కీయక దాచినట్టి’ అనుట కర్థమిట్లు చెప్పవచ్చును. ఈ కవి కవితాహంకృతి కలవాడు. ‘శివభక్తినిధిప మంత్రీవి, కవితాభిజ్ఞుడు’ అని కృతిభర్త తన్ను సంబోధించి పలికినాడని చెప్పుటవల్ల నిజముగా తాను మహాకవియని తానువిశ్వసించి యుండుట తెల్లమగుచున్నది. తాను కృష్ణరాయల కాలములో లేడుకాని ఉండినచో కవిత్య కళాహావకుడగు సమ్మహారాజధానిని తప్పక స్వీకరించి యుండునని ఆతని తాత్పర్యము. ‘దామల’యనగా ‘గడపపట్టణం,’ ‘నిష్పించుట’ యని యర్థము చెప్పదగును. ఈపద్యతీని చూచినచో ఈతడు కృష్ణరాయల సమకాలికుడని చెప్పునావశ్యకము కన్పట్టదు. ఇందలి కృష్ణరాయ జనకాంతుడన ‘సంద్యాల కృష్ణవిభుడని’ చెప్పవచ్చునేమో విచార్యము. ఎట్లైనను ఇందలి చుండికాళుడు పదునారవ శతాబ్దమునకు చెందినవాడు మాత్రము

కాదు. 17 వశతాబ్దమున నుండియుండవచ్చును. ఇతడు నియోగిబ్రాహ్మణుడు. సోమాంబారామయామాత్యుల పుత్రుడు. విస్సమాంబాపతి. ఇతడు మంచి సంపన్నుడు బంధుప్రియుడు ధైర్యశాలి. చుండియను నది నెల్లూరు మండలము నందలి యొకచిన్న సంఘానము. కాళనమంత్రి ఆ సంఘానాధిపతి కడ సంస్థానసార్యములను చక్కబెట్టుటకు నియోగింప బడిన పృథానాధికారియై యుండును. ఇతడు తనకుగల అధికారము చేతను, విశ్వర్యముచేతను, రసజ్ఞత చేతను కవిబోధకుడై యీ మల్లణ చరిత్ర కృతినంది యున్నాడు.

మల్లణ చరిత్రమును నీ కావ్యమును రచించిన కవి ప్లనార్యుడు. ఇతడు నియోగి బ్రాహ్మణుడు, శివభక్తపరుడు. కృతిపతియగు కాళనమంత్రికి బంధువు. ఎడపాటి పురాణపు డనుటచే, ఎడపాటి గ్రామాధికారి అనగా కరణమై యుండవచ్చును. ఇతడు సోమయామాత్యుని కుమారుడు. కౌండిన్యసగోత్రుడు. ప్రబంధరత్నావళి యందు ప్లనార్యు నింటిపేరు పెడపాటి వారిని కలదు. మల్లణ చరిత్రమున కృతిపతి ఇతనిని ఎడపాటి పురాధిప! ప్లనార్య! అని సంబోధించి యున్నాడు. దానినిబట్టి ఈతని ఇంటిపేరు ఎడపాటివారని ఊహింప నవకాశమున్నది. ఆశ్వాసాంతగద్యమున కూడ ఎడపాటి అనియే కన్పించున్నది. కాబట్టియు ఇతని ఇంటిపేరు ఎడపాటివారని చెప్పట కవకాశము కలుగుచున్నది. ప్రిబంధ రత్నావళి సంకలనకారుడు అగు పెడపాటి జగన్నాథకవి కృష్ణామండల మందలి ఏలూరునకు చేరువనున్న పెడపాడునకు చెందిన వాడు. అతడు బహుశః ఈయోగినార్యునకు దగ్గర వాడయియుండి ఆతనియింటిపేరు పెడపాటి వారిని వ్రాసి యుండును. అందువలన ప్లనార్యు నింటిపేరు పెడపాటివారే అనియు ఇతడు కాళనమంత్రి బంధుత్వముచే అతని అధికారములోనున్న ఏడపాడు అని గ్రామమున కధికారియయ్యె ననియు తలంపనగును. కృతి భర్త ప్లనార్యునితోడి ప్రసంగమున అతని ఎడపాటి పురాధిపత్యమును ప్రశంసించుట తానతనికి మున్నుకావించిన యుపకారమును జ్ఞాపకము చేయుటయే యగును. అట్లుకానిచో కాళనమంత్రి బంధుప్రియత్వమునకు

నిదర్శనము కనుపట్టదు. ఎఱ్ఱనార్యుని యింటిపేరు పెడపాటి వారై యుండినను, ఆతడెడపాటి పురాధిపత్యమును వహించుట కైక్కి విరోధమును కలుగదు. చుండికాళ్ళకై నంతనే కాళసముంతి యింటిపేరు చుండివారసముగదా! అట్లు ఎఱ్ఱనార్యుని యింటిపేరు పెడపాటివారనియు అతడు కృష్ణా మండలమునకు చెందిన వాడనియు చెప్పనగును.

ఈ కవి శివభక్తుడు. శైవమత గ్రంథములను ఈతడు బాగుగా చదివినవాడు. ముఖ్యముగ పాల్కురికి సోమనాథుని కృతులను బాగుగా చదివినవాడు. ఇతడు కావించిన పూర్వకవిస్తుతులలో మల్లాణ, కాళిదాస, మయూర, మాఘ దండ్యాదులను సంస్కృతంబునను; నన్నయ తిక్కనా ర్యులను, వేమన పోతనాదులను తెలుగునను ముఖ్యముగా పేర్కొనినాడు. ఆయా పూర్వకవుల గ్రంథములను ఈతడు బాగుగా పఠించి యుండెననియు తదను రూపముగ పాండిత్యమును రసజ్ఞతయు ఇతని కలవడినవని చెప్పవచ్చును. ఈతడు నాచనసోముని, పిల్లలమ్మ, పినవీరభద్రుని పేర్కొనియు న్నాడు. కాని శ్రీనాథుని పుస్తకము ప్రశంసించి యుండలేదు. ఇతడినేక సందర్భముల పూర్వకవులను అనుకరించిన పద్యములున్నవి. అట్టిచో వారిని ప్రశంసించక ఈతడు వదలి పెట్టుట అంతయుఁకా ముగా కన్పట్టదు. ప్రబంధరత్నావళి వలన ఈతడు 'కుమారనైషధ' మను కావ్యమును గూడ రచించినట్లు తెలియుచున్నది. కాని మరొక కావ్యమును రచించినట్లు మల్లాణచరిత్రలో చెప్పియుండక పోవుటచేతను, ఇందలి పద్యములకంటె కుమారనైషధ మందలి పద్యములు ఎక్కువ ప్రాధముగా నుండుటచేతను, మల్లాణచరిత్ర తొలికృతియనియు, కుమారనైషధ మనంతర రచన మనియు చెప్పవలను పడుచున్నది.

ఈతడు కావ్యము లందును ఎఱ్ఱనార్యుడు తనకు పూర్వకవుల యెడగల గౌరవమును వారి వారి రచనా పద్ధతులందు తనకుగల అనురక్తియు ఆయాపద్ధతుల తానుకూడ చూపింపగలడను సహంకారమును ప్రదర్శించియున్నాడు. ఇతడు ముఖ్యముగా అనుకరించినది 'కవిసార్వభౌముని' అని చెప్పదగును. శ్రీ నాథునిపద్ధతినే ఈతడు సీసపద్యమును నడిపెను. సీసపద్యము ఛందస్సునకు కుదురు కుదిర్చినవాడు శ్రీనాథుడు.

ఇతని సీసమునందు ఏపాదమునకు ఆపాదము సమవిభక్తమై ఏగణమున కాగణము విడదీయ ననువుపడి పద్యగతియందు లయకలిగిశ్రీవణపేయ ముగా నుండును. ఇట్లు కూర్చిన నాలుగు సీసపాదముల తుదిని అదేపద్ధతిని రచింపబడిన ఒక గీతపద్యమును చేర్చుట శ్రీనాథుని పద్ధతి. శ్రీనాథుని చేతిలో సీసము పలుపోకడలు పోయినది. ఎన్ని పోకడలు పోయినను సంగీత గతులునన్న గిల్లక యేపోయినది. ఆరచనాపద్ధతియందలి సాబగుచూచి అనంతర కవులు అనేకులు దాని ననుకరించిరి. అట్లునుకరించిన వారిలో పినవీరభద్రుడు, పెద్దన, భట్టమూర్తి మున్నగువారు ముఖ్యులు. ఎఱ్ఱనార్యుడును ఈ శ్రీనాథుని సీసమునే తఱచుచుగా నవలంబించెను. ఎఱ్ఱనార్యుడు కుమారనైషధమును రచించుటయందుకూడ అతని కవితాహంకృతి తేట పడుచున్నది. శ్రీనాథుడు శృంగారనైషధమును వ్రాయగా నీతడు కుమారనైషధమును వ్రాసెను. అందును ఇందును కూడ నిషధరాజచరిత్రమే వర్ణింపబడుట ఇందలి విశేషము.

ఎఱ్ఱనార్యుని అనుకరణముల క్రింది యదాపారణముల గమనింప దగును.

సీ. లాహర్య రేఖా విలాసో లాకళా, కా సితసూప శరాసయండు

కుంభినీపహన విజృంభణోస్తం శి సంభావితా శాంత దంతావళండు

దారాక్ష దానాంబు ధౌతియాచకజాల, దుర్గమ దుర్బధ కిర్తయండు

నీహార సురవాహినీ హారనారద శారద నీరదస్వచ్ఛయండు

గీ. విమతిసేయంగ దనుజద్విజయలటహ పటహనిర్ఘా నిర్ఘాత పటలచటుల

ఘోర నిఘ్నోష విసమిత కుమత విమత కులకర్ణ్య స్తవిస్త్రై నలుడు నలుడు.

కుమారనైషధము.

సీ. తపనీయ దండైక ధవళాత పుత్రితో ద్దండ తేజః కీర్తి మండలండు.

నిశ్మల నిజకథా నిమిషకణ్ణాలినీ యాశితాభిల జగత్కల్యాణండు,

విత్తతనవప్రయద్వీప నానాజయ శ్రీపథాటే సహస్రేష్ఠ భుజండు,

నిఖిల విద్యాచటవృత్త రంగస్థలాయతనాయమాన జిహ్వోపలండు,

గీ. ప్రస్తుతిపంగదగు సముద్భట కతోర నులు గుణబంక్రియా ఘనస్మృతిహాష

చాపనీరద భవ శరాసారశమిత బువకహిత తేజోదవానలుడు నలుడు.

సీ. తన సముద్రత కీర్తివశదిశావిశ్రాంత దంతి దంతములతో దృఢస్థింప
తనమకోహరమూర్తి రక్షణతాహంకార మానసిజనముల మరులుగొల్పు
తనదానవిన్నూర్తి ధనరాజసంతుల చింతామణిశ్రేణి సిగ్గుపఱుచు
తన వాగ్విలాసంబు దండకూకాఫీత దేవేంద్రగురువుల నేనగిరి

గీ. పరగు సుసరి మరుతత బహుచంద్ర నివహ ఘుమఘుమ రివసరనిచునుకపి
ఫణిత వరగుణ మణిగణా భరణకాళి చుండి రామయ కాండభండమశుకు.

మల్లాణచరిత్ర

సీ. తన కృపాఘము సముద్రతవైరి శుద్ధాంత తాటంకముల కెల్ల విలయమండ,
తన బాహు చుంబు ధోణి శ్రృంగిమ గాహి నామగంధుల విశ్రాంతియొంగ,
రచకీర్తి నర్తకీ భవంతత బ్రహ్మాండ భవనధాముల గొంకి పెరిపెన్చి
తనదానమాహిని సంశయ చింతాన్ని జీయూసువుల నిర్గుణుడు,
గీ. పరగు శ్రీచేమమండలేన్చిరుని చంద్ర యశోమృత్తి పవనమువాసితా
తాననుడు రాయవేద్యా భవంగ జేయమంత్ర పెయ్యవంగనామ్యాచరుడు.

శృం. పై. ౧౮౫ కా. ప.

సీ. ముక్కంటి భక్తిల ముగిటి పెన్నిధి చుత్తజ్వలి సంజీవకరణి
పురంద్రైవ్య లోకసింహుడు సిద్ధాంత బాలచంద్రగుండు పరుసవేది
శ్రీపాదస్థితుండు చింతామణిశ్రేణి కుండలి కటకుండు కొంగువసి
రుద్రుండు దక్షిణ నోహణతైలంబు ఖండేందురూపి బాగాకుండ

గీ. ఆరముచేసుండు నికని యగ్నిపుంబు కౌకంతుండు చేయకల్పకాగ్ని
విద్యనాగుండు మనపాలి వేల్పుటావు రలుపు మిచ్చుడు కామితాములుగలుగు.

మల్లాణచరిత్ర.

సీ. కౌకుల నున్న పంకేటిజున్న గృహమేధి యగమానం పంకస్థితారపేటి
పండిన పెరటిల్లునము వాస్తవ్యుండు దొడ్డి దెట్టెపవేల్పు గడ్డికాపు
కడలేనియమృతంపు నడబాణ సంసారి కెళిమేరునగంబు భవనధర్మ
మరుదేశపరమగ్ధ మప్రపంచతి యాకటికొదవు నన్యము కుటుంబి

గీ. బధిర పంగుంధ బిభృక బహుచారి పటి పరవాజ కాశిధి శూపణికావ
ధూత కాపాలికాధ్యనాగుండుగాన భూసులోత్తమ గర్వాస్థ్యమునకు సరియె,

“మనుచరిత్ర. ఆ. ౧. పద్యం. 66.”

సీ. పటుమోహన స్ఫూర్తి పార్శిండ్లు పార్శిండ్లు నుడురాజ వైభవ మోము మోము
పంకజంబుల తుదిపదములు పదములు కొడమ తేలులను గురులు కురులు
పసగల కపురంపు బలుపులు పలుకులు ముద్దుకెంజితురాసు మోవిమోవి
సాగనువెన్నెల సొంపునగవులు నగవులు హరిమధ్యమన శేలి కానుకాను

గీ. మారుతూలికరీతి జెన్నారనారు కంబువునకంటె మహిమ వెగ్గలము గలము
 వజ్రములకును లేదు పల్వరున పరుస యనగనుతికెక్కి రామ లోకాభిరామ
 మల్లణచరిత్ర)

సీ. కమలాక్షు నచ్చించు కరములు కరములు శ్రీనాథు వచ్చించు జిహ్వ జిహ్వ
 నుగత్తుమిది జూదు చూడ్కులు చూడ్కులు శేషశాయికి మ్రోక్కు శిరము శిరము
 కిష్టు నాకన్తించు వీనులు వీనులు మధువైరి దక్షిణ మనము మనము
 భగవంతు వలగొను పడములు పడములు పురుషోత్త ముని మీది బుద్ధి బుద్ధి
 గీ. దేవ గోవుని జింతించు దినము దినము చక్రహస్తుని బ్రకటించు చదువు చదువు
 మంభిసీగవులజెప్పెడి గురుడు గురుడు తండ్రి హరిశ్చేరుమనియెడి తండ్రి తండ్రి
 భాగవతము.

కుమారనైషధమునందలి “మన్మథ” (84 ప. 26 పే. ప్రబంధ రత్నావళి) ఎట్లనార్యుని వర్ణనాశక్తికి చూపదగ్గ ఉదాహరణము. 85 ప శృంగారనైషధమండలి. “తపనీయ దంతైక” అను పద్యమునకు అనుకరణము. మల్లణ 6 పే-2వ. పద్యము నందలి ‘తనదాన విస్ఫూర్తి ధన రాజ సంతాన చింతామణిశ్రేణి సిగ్గుపరుప’ అన్నది ‘చింతారత్న జీమూతసురభుల సిగ్గుపరుప అను దానికనుకరణము.

ఇట్టి మహాప్రధాన పరమేశ్వరమూర్తిని అన్నదానియందు, ‘ఇట్టి పదంబు గాంచి పరమేశ్వరునింగృతినాధుచేసి’ అనుదాని అనుకరణము కన్పట్టును. వివరీత ప్రతిబంధ మోక్షణవిధాన్ వేమూరుగావించుచున్’ అనుచో ‘వివరీత ప్రతిపత్తి ధీనహితముల్ వింతైన శాస్త్రార్థముల్ ? అన్నవాసనయు కన్పట్టును. అటకాంచెన్ ధరణీ సురుండు నవసంధ్యా వేళ అనుపద్యమున (76 పే. 4. పద్యం) అటచనికాంచె భూమిసురుడను దాని కనుకరణము. ‘కాయసిద్ధికి సిద్ధసంఘంబులెల్ల కూర్చు సిద్ధిరసంబుల గొటికేయనగ’ (77 పే. ఎత్తుగీతి.) అన్నయుత్పేక్ష మనుచరిత్రమునుండి ఎరువు తెచ్చుకొన్నది. ఈపద్యమునందలి చందోదయ వర్ణనము పారి

జాతాపహరణము 2 వ ఆశ్వాసముందలి శ్రీకృష్ణుల ననుకరించినది. ఈ ప్రకారముగ ఎఱ్ఱనార్యుడు తనకుగల పూర్వకవి శారవమును కొంత వాగ్రూపముగను కొంత అనుకరణ రూపముగను వెల్లడించియున్నాడు.

ఎఱ్ఱనార్యుని వర్ణనాశక్తి క్రింది యుదాహరణములు గమనింప దగును. డిసర్విటుని లుబ్ధతకు—

- సీ. దైవాలకును రిత్రదండాలు గిండాలు గాని యెన్నడు నొక కాసునీయ
కవిగాయకులువచ్చి గణుతించి వేడిన పరిపాపుటెకాని పైకమీయ
చుట్టాలకును వట్టిసున్నలు దుద్దులుగాని యెన్నడును దగ్గరగనీయ
పైత్రోవ వచ్చిన పరుడేసి యెగడేసి మోసపుచ్చటెకాని గానమీయ
- గీ. పట్టుకొని బందికాండ్రను బాధపెట్ట యెంచులేచూప నొక బలుషీమైన
బ్రహ్మరాక్షసశాకిని బ్రతిదనంబు కూతలేకాని ముద్దెడు కూడుపెట్ట.
- సీ. మునుపు దొంగలకు బోయిన గొడ్డులేకాని తగలి బాపకులకు గొదానమీయ
కొఱువారి ముఱగిన కూష్మాండములేకాని దాక్షిణ్య మొదపంగ దానమీయ
పెనునొట్టు పెనులు ముక్కిన బియ్యమేకాని యంగళ్ళ సమ్మింతు సనువు లెఱిగి
పడ్డికానులుకూర్చి పడ్డి కపియె యిచ్చి పొరుగిండ్లవంక సేహృద్దుబోదు
- గీ. ఈగకై బలి యెన్నడు నీయకుందు పాముకై బలిపెట్టచు బ్రతిభతోడ
కదిసి యెంగిలి చేతను గాకిసేయ నెరియ నాబాడ నెవ్వరు నెఱుగఁగోయి.

మల్లాణ చరిత్ర.

శయ్యాగ్రహ వర్ణనమునకు—

- సీ. పగడంపుగంటాల పచ్చటోవరియును పవరంజికాళంజి యలరు బాన్సు
బంగారు సకి నెలపట్టె మంచంబుచు వజ్రాల నునుజాల వల్లికయును
కుంకుమ తలగడ గొజ్జంగి పూదెఱల్ తరమైన చంద్రకాంతంపుగండి
చాసీతిరతుముల సవని మేల్కొట్లు దీపించు మాణిక్య దీపకళిక
- గీ. పాసగ కన్కూరివేది కప్పురపు సురటి నిజపుటద్దంబు రత్నంపు నెత్తుపలక
తఘకుదంరపు బావలు కలికి చిరుక గలిగి యొప్పారు చవిక లోపలికి నపుడు.

మల్లాణ చరిత్ర.

సూర్యోదయ వర్ణనమునకు—

- సీ. ఇంద్రు డంబుధిదైడి యిస్కూగొల్పినివెట్టి కరగించు కరువు ముఖంబనంగ
నైరావతంబున కలిక భాగంబున బెట్టిన జేగురు బొట్టనంగ
నెఱతనంబున విధి నిర్మించి మించిన కరమొప్పు పసిడిపల్లెర మనంగ
ప్రార్థనూనుణిహస్త పంకజంబున గల పాలుపాకు మంకెవ పూవునంగ

గీ. నుదయగిరివిద నప్పరోయవతు లిడిన నిద్రమెయొప్పు కుంకుమ ముద్దయనగ
ప్రాగ్భూమణి సొమ్ముల బరణియనగ తరణి యుదయించె నుప్రభాసరణి మేఘయ.

మల్లాణచరిత్ర

శివసాక్షాత్కార వర్ణనమునకు—

సీ. జడముడి దొలకాడు జాహ్నువీనదితోడ మేనుగమున నున్న మెలతతోడ
ప్రక్కలఁ బ్రాశించు ప్రహర వర్ణముతోడ జయనెట్టు దేవతా సమితోడ
సొగడెడు బ్రహ్మ పునుక కేరులతోడ నటన మిన్నందిన నందితోడ
గానిచే నల్లన గెడలు సొమ్ములతోడ పులితోలుపట్టు దువ్వలతోడ
గీ. సోలుపు మిగిలిన నులపు విభూతితోడ మహిమ డిరుకొట్టు రుద్రాక్షచూఢలతోడ
కృమ్మునాఁల చంద్రఖండముతోడ నమరి నర్వేత్వరుండు ప్రవృక్షమయ్యె.

మల్లాణచరిత్ర.

చంద్రోదయ వర్ణనమునకు—

సీ. నునల్లఁగి దివ్యాగమమున కొంకారంబు భూతేశు నౌదల పువ్వపిండ
అల్పశ్శంగారి రేఖాగర్భమంచిక యధికతమో దంతి కంఠశంబు
విరిహితీ జనమర్మ విచ్ఛేద సిద్ధిరి యంబనక్రోడ పింఠాంతరంబు
తాఁకాకూర్తకతతిఁ సంచితశక్తి తగునంబునిధికి ముత్యాలజోడు
గీ. మారుపట్టాభిషేకాఖ్య నాటకుంభి చిత్తజాని కోటబగ్గ పంచనపుగుండు
నాగనానాటి కభివృద్ధి నాడుకొనిన చంద్రుడుదయించె కాంతినిస్తంధ్రుడగుచు.

కుమార నైషధము.

ఈ కావ్యమున ఎఱ్ఱనార్యుడనేక సందర్భముల చక్కని నీతిపద్యములను వ్రాసియున్నాడు. ఈ పద్యములు ఎల్లవారికిని ఎల్లకాలము చదువ యోగ్యములైనవని చెప్పదగినవి. పిల్లలను చూచునద్ధతికి (16వ పేజీలో శివ పద్యం) స్త్రీవిద్య అవశ్యకమనుటకు (18వే. 2. ప) పరకాంతా గమనము కూడదనుటకు (50 న పుటయందలి 5, 6, పద్యములు) పరస్త్రీ సంగతి పరధనాపహరణమువల్ల లాభనష్టముల తెల్పుటకు (51వే. 1వ.) దాసీసంగ మము కూడదనుటకు (51వే. 2వ.) విషయ పరత్వము కూడదనుటకు (52వే. 2వ) లోభము కూడదనుటకు (59వే. 4వ.) విద్యలలో నెల్ల కవిత్వ మెక్కువనుటకు (94వే. 4వ.) ఇట్లొందలి నీతిపద్యములు రమణీయములై కవికిగల సదసద్వివేచనా జ్ఞానమును కావ్యముఖమున పాఠకున కాశడం దిచ్చు సందేశమును విస్పష్టమగుచున్నవి.

ఎఱ్ఱనార్యుని కవిత్యమందు చక్కని తెలుగు పలుకుబడి కలదు. మంచి లోకోక్తులు కలవు. ఇందలి తెలుగు పలుకుబడి చాలవరకు పండితారాధ్య చరిత్రములోనిది. మరికొంత తత్కాల సంఘవ్యవహారము లోనిది. ఇందలి లోకోక్తులు రమణీయములైనవి. విభీషణ పట్టము, శ్రీరామరక్ష, సుగ్రీవునాజ్ఞ, పున్నరకాత్త్రాయతి, అపుత్రస్యనాస్తిసుగతి, రాజ మగడైన నేలాగాజుంకడియంబు, ఈకుండిన లంజ పిలువదు, కలివోసిన ఉల్లవంక కనుగొనుట, గోరుచుట్టుమీద నడరగ రోకంటిపోటు, శుద్ధములు బద్ధములు కావు, చిక్కినగమైతివి, నెఱ్ఱితిరిగె తోకలి తలజుట్టు చెరువు మూయమూకుడు గలదే? ఎక్కెడు వానికిన్ కుటుచయెనుగు ఈ మొదలైనవి ఉక్తివాల్లభ్యము గల ఇతని లోకోక్తుల కుదాహరణములు.

ఎఱ్ఱనార్యుడనుకరిణీలుడనియు దేశ్యపద బాహుళ్య రచనా ధురంధరుడనియు వెనుకనే చెప్పితిమి. మూలగ్రంథమగు పండితారాధ్య చరిత్రమునుండి యితడిందలి రెండుకథలును వాడుకచేయుటలో ఈ గుణములు ప్రకాశించిన తెఱంగును పరిశీలింప దగియున్నది.

వేశ్యమాత వర్ణనము

ద్వి. నెట్టన నేలకు నిగికి సూత్రీపట్ట, మోకాళ్లును బట్టతలలును ముడినెట్ట, తననీడ గడవంగపార వడినెండ మావులకడ గాల్లుగట్ట పాయక రెండుగా పారెడునీరు వేయంగ, పులిజున్ను కోయనియమ్మ రానారయ్యెలువ, చట్రాతిపైకుంక ఏనుంగు పురుషోమ, ఇనుక త్రాడ్చీసె, లలిగొన దిశలు తాలములు వాయించ, చెలగుచు తోకటి చిగురులు గోయ, కలివెన్నపుచ్చ, కొండలు దొంతివేర్చ, ఇతిమంచు కుంచానగొలువ, తేపగలు

నేయ, ఆకాశమున చిత్రరూపములు వ్రాయు, వాయువుపట్ట వడగండ

గట్ట, వెన్నెల పోవుగానేయ చచ్చి పుట్ట, అస్పృశ నేర్పుబుద్ధుల ప్రోక
(పండితారాధ్యచరిత్ర) 1పు.)

సీ. నేలయు నింగియు వాలముల్ వాయించ నెండమావులబట్టి బండతలయు
మ్రోకాలు ముడినట్టికోకట జిగురులు గోయ జటాత్తివై గ్రుంగనిడువు
లేక చిత్రము వ్రాసు నాకాశమున దాపరమునిడ మంచుపూచముల కొలుపు
నేనుంగు పురుషోత్తమానారగొనగాలి గంటిడ నినుమునగట్టు దాల్చు,

గీ. నీర నడుము దెంపనేల దెన్నుండిచే నబ్బగలియు ద్రిచ్చివెన్న గొనగ
నడవనేర్చుగిరిగి కలదువు మానెడై కత్తిగంటులయిన యత్త గంతు.

కుమార సంభవము. ఉత్తరభాగం. నన్నెచోడుడు.

సీ. నేలకు నింగికి నెలయదాచులునెట్టు చెలరేగి రోకట చిగురుగోయు
గడు బట్టతలలు మోకాళ్ళను ముడివేయు గొనరక వడగండ గుల్లగట్టు
బూన్కిమై నంగళ్ళ బులినున్నులమ్మించు నయమున జటాత్త నారదీయు
నొండొండ గొండలుగుండుగా దాకించు వలక నడురేయ బగలునేయు

గీ. రూఢమెలయంగ నినుమున దాడు బేను లెక్కనేయక చుక్కల లెక్కనెట్టు
గాలి నొడిగట్టు పుంచుగుంచాల గొలుచు ముచిన మాయాకాశాధాన మదననేన

(మల్లాణచరిత్ర) 2 ఆ.)

ఈకవికి కామశాస్త్రము, సంగీతశాస్త్రము, నాట్యశాస్త్రము మున్నగువానియందు చక్కని పరిజ్ఞానమున్నట్లు నిరూపించబడ్చినది. ఇతని సంగీతశాస్త్రమునకు (39 వ పే) సీసమును నాట్యపరిజ్ఞానమునకు 19, (40వ పే) సీసములును ఉదాహరణములు. కామశాస్త్ర పరిజ్ఞానమునకు 43వ పేజీయందలి సీసమును చూపవచ్చును. ఇతనికి వేశ్యలతోడను పల్లవులతోడను యెక్కువ సంపర్కమున్నట్లు కన్పట్టును. వేశ్యమాత పౌభావవర్ణనమును వేశ్యాధర్మ ప్రపంచనంబును పల్లవుల కుతూహలపు ప్రస్తావనయును చేసినట్లు వ్యక్తమైనది. దుర్విటుని లుబ్ధత అభివర్ణించుపట్టున తన కట్టివారియెడ గల అసహ్యము వెల్లడిచేసియున్నాడు. మరియు నిందు ధనదత్తుని వర్ణనమున కవికి నైశ్యులయెడగల విమనస్కృతను వెల్లడించి యున్నాడు. ఇందలి ధనదత్తుని కేవల లుబ్ధునిగా చిత్రించుటయేగాక

వానిని పిశాచమువలెను, మర్కటమువలెను, ఎనుబోతువలెను, వెట్టిగొల్లని వలెను, అశుద్ధపదార్థమువలెను పుష్పగంధి చూచినదని వ్రాయుటచే నైశ్యకులమునెడ కవికిగల అనవ్యభావము వెల్లడియగుచున్నది.

ఇంతియేకాక ధనదత్తుడు తనయెడల నేమాత్రము మక్కువలేని పుష్పగంధిని కాంక్షించుటయు, ఆమెయెడ తాను చనవుతీసికొన వ్రాయు త్తించుటయు ఆమెతో శృంగారచేష్టలు చేయుటయు మిక్కిలి అనభ్యమును అనంగతిమును అయినవి. కవి ఇట్టిసందర్భమును వర్ణించుటవలన ఇట్టి అననురూపసాంగత్యమాతని కిష్టములేనని వెల్లడియగుచున్నది. ధనదత్తుడంతటితో నాగక పుష్పగంధిని నిదురపోసీడు, మేల్కొనసీడు. ఇంత కన్న దౌర్జన్యముండగలదా! ఇట్టి రచనమువలన వేశ్యలందు నీతియు నుత్తమత్వమునుగలవారి మనఃక్షేత్రమునెడ సానుభూతి చూపుచున్నాడని తప్పక చెప్పనొప్పును. ఇప్పుట్టైన కవి అను రక్తి కలవారలకే సంసర్గముండదగునని ప్రతిపాదించుట గమనింపదగును. “వనితనెడ” (లి2వ పే. 2 ప.) నందు మల్లాణునిచేత సృష్టియందలి లోపమును విమర్శింపించినాడు. ఇట్లగుట ఈకవి పరస్పరానురాగము కూటమికావశ్యకమనియు బలాత్కారము రసాభాసహేతువనియు కావ్యముఖమున ప్రతిపాదించినాడు.

ఈకావ్యమున పుష్పగంధి సంభోగము వర్ణించబడినది. అదియు చౌర్యసురతము. ఇది ప్రస్తుతాభిరుచికి సరిపడనిది. ఇట్లే మరొక సందర్భముకలదు. మల్లాణునకు, పుష్పగంధికిని విద్యాదాతయగు షిష్యానిధి కడకు భద్రగర్జనాదులు వచ్చుటయు అంతకుపూర్వమే మల్లాణునితో పుష్పగంధినిగూర్చి ప్రసంగించుచుండి ఆక్రోశగా వచ్చినవారిని కామశాస్త్రప్రసంగములోనికి దించుటయు నిందు వర్ణించబడినది. ఆపాంచాలాదులు స్త్రీ పురుషుల జాతివిభేదంబులును తత్తదనుకూలవర్తనంబులును శృంగారనాయికా లక్షణంబులును, సంభోగ శృంగారపద్ధతియు వేశ్యాసంగమము పరస్త్రీసంగమము విధవాసంగమము, దాసీసంగమము మున్నగు వానినిగూర్చి ప్రసంగింతురు. ఇదియంతయు మన యభిరుచికి సరిపడనిది. ఇట్టి యంశములు కావ్యరూపమున చెప్పిననేకాని తెలియవన్న బాధలేదు.

అందును ఇందలి పాంచాలాదులకు మరొక పని క్రితేదు. కేవల కామశాస్త్రగోష్ఠికై ఆపాత్రలనుకల్పించి కని తనకుగల విషయాన క్రిని ప్రకటించే నని చెప్పట ధర్మేతరముకానేరదు. మానవుడు విషయపరుడగుటకుకూడ ధర్మమేఅయినప్పటికిని దానికిని స్థలకాలములు వలయును. అంతేకాక విద్యానిధి మల్లణునకును పుష్పగంధికిని గురువు. ఇట్టి కామవ్యాపారమున మల్లణుడు విద్యానిధికడకు వచ్చి సలహాఅడుగుట అయ్యుక్తము. అతడు యౌవన ప్రాదుర్భారముకల ఈనాయకానాయకులకంటె వయోధికడు, అనుభవశాలి, పండితుడు, అట్టివాడు పాంచాలాదులతో నిత్యగోష్ఠి నెరపుననుటకాని ఈ కామవ్యాపారమున మల్లణుని ప్రతిబోధింపవారిని ప్రేరేచుటకాని అయ్యుక్తమును దేశకాల సాత్రోచిత్య విరుద్ధమును అని చెప్పదగును.

మల్లణ చరిత్రము ఎఱ్ఱనార్యుని కావ్యములలో మొట్ట మొదటిదై యుండదగును. అంతకు ముందేదేని కావ్యమును రచించి యుండిన పక్షమున నతడిట్టి వానిని తప్పక పేర్కొనును. అట్లు పేర్కొనుటయు అతని అహంకార ప్రవృత్తికి సహజమైనది. ఇందుగల కామశాస్త్ర ప్రశంసవల్లన ఇతడంతకు పూర్వము కావ్యరచనానుభవము లేనివాడని నిరూపించ వచ్చును. తొలికృతియగుట నిందుకొన్ని దోషములను దొరలినవి. ఇందుకొన్ని సంది దోషములును కలవు. ముఖ్యముగా క్షార్భక ఇకారసంధి. ఉదాహరణమునకు:— పుక్కిలించుమియుట, కూడుండు, (కూడి యుండనుటకు) మున్నగునవి. గణభంగమునకు 25వ పుట యందలి కడపటి పంక్తిలో భూరికృపా (రి)గురువు కావింప బడినది. యతిభంగమునకు, “ముందర నుయి వెనుక బొంద మొగి ననుటయ్యెన్” మున్నగువాని నుదాహరణాలుగ చూపవచ్చును. మొత్తముమీద నీకావ్యము నందల ధారాశుద్ధి రమణీయమయినది. దానికికూడ ఈకవికి ఆదర్శమగు శ్రీనాథుని ధారయేమూలకారణము. ‘శ్రీనాథుని పదప్రసిద్ధ ధారాశుద్ధి’ నారాధించి అనుకరించుటచేత ఇతనికి కుంటువడని కవిత్వధారకలిగినది. ఇతని కవిత్వమున ధారాశుద్ధికితోడు ‘లిరిక్సు’ స్వభావమును ప్రస్ఫుటించినది. 84 వ. పేజీయందును 85 వ....ను 88, వ పే....ని పద్యములు ఇట్టి ‘లిరిక్సు’ పద్ధతిని వ్యాసినచే. దీనినిబట్టి యీకవికి పాత్రాశలనము

సంవాదము కూర్చుకంటే ఏదోనొక విషయముపైన నుచోకించి పద్యము వ్రాయుటయందు సామర్థ్యమున్నదని చెప్పవచ్చును. అంతియేకాక ఒక కృతి భర్తను అతని యభిరుచికే అలవాటుపడిన తదనుయాయులను మెప్పించుటకై వ్రాయబడు కావ్యముగుటచే ఇందలి దోషములకు కవి యెంతయేని అభాధ్యత కలవాడనియు చెప్పవచ్చును. ఇంకను ఈవాక్యమున గల గుణదోషములను రసజ్ఞులగు పాఠకులే విమర్శించి చూచుకొందురు గాక !!!

బందరు }
9-9-40 {

చోడవరపు జానకిరామయ్య.

ఎం. ఏ. ఉభయ భాషాపరిష్ఠా

పీ. టి. యల్.

శ్రీరస్తు.

మల్లాది చరిత్ర.

ప్రథమాశ్వాసము.

“స్త్రీలలితంబు సానునయ
శీతగుణంబును జారుపాదరే
ఖాలసనంబుఁ జన్నుఁగవ
గట్టితనంబు నితంబశోభయున్
బోలును గౌరి తండ్రిబడిఁ
బుట్టిన” దంచు హాశించు శంభుఁ డే
వేళను జుండి కాళునకు
వేడుక నీవుతఁ గామితార్థముల్.

ఉ. శ్రీరమణీమనోహరుఁ డశేష సురస్త వనీయమూర్తి శృం
గారరసాధినాయకుఁడు • కామినులం బదియాలువేల ని
చ్చారతి నేలుకృష్ణుఁ డనిశంబు సుఖాధ్యునిఁజేయుఁ గామినీ
మారునిఁ జుండిరామయకుఁమారునిఁ గాశనమంత్రిశేఖరున్.

ఉ. “అంబుజసూతి, నీవు భువనావలిఁ బోడివవు నాదు వీణ భా
వంబున నాలపించు” మని ♦ వాణి హాసం బొనరింపఁ బోలు ని
త్యంబును సామగానములఁనభ్యసనం బొనరించుధాత నె
య్యంబునఁ జుండికాశనఁ జిఁరాయురుపేతునిఁ జేయుఁ గావుతన్.

ఉ. నిండి మహామునీశ్వరులు ♦ నిర్జరకోటలుఁ జూచుచుండఁగాఁ
దుండమునందు నందుగొనితొరపుఁ బండులుఁ బిండివంటలుకొ
దండిగఁదించు మించి తలిదండ్రిలకున్ బ్రమదంబుఁ జేయు వే
దండముఖుండు చుండిపురఁధామునిఁ గాశన ధన్యుఁ జేయుతన్.

సీ. దంతకాంతినితాంతఃధాశధశ్యములైన
ధౌతవస్త్రములు ముత్యాలయిండ్లు
కలశాంధ్ర బుట్టి పుష్కరమునఁ జూపట్టు
మొలకచుక్కలజేడు ♦ మొగలిజేకు
వేదశాస్త్ర పురాణవిద్యల కొరగల్గు
వలచేతఁ బాలుపారు ♦ కలికిచిలుక
అతులితరత్నకీలిత భాసురంబైన
బంగారు కిన్నెర ♦ పలుకుదోడు

తే. గీ. ప్రణవవర్ణంబు దానుండు ♦ భద్రదీప్తి
గాఁగ నింపారు నజరాణి ♦ కమలచాణి
వాణి కృపనేయు నెపుడు వాగ్దైవ్యభవంబు
నెలమితోఁ జుండికాశమంత్రీశ్వరునకు.

సీ. కలశాంబురాణిలోపల బుట్టి యే దేవి
వాసుదేవుని రాణిఁవాసమయ్యె
వనజాక్షు మెప్పించి ♦ వత్సనలంబున
నేదేవి నెలకొని ♦ మోదమందె
లోకమాత యనంగ ♦ లోకత్రయంబునఁ

సఖిల సంపదలు నిండాదుల కేదేవి

కడకంటిచూపునఁ ♦ గలుగుచుండు

తే. గీ. వికసితాంభోజ మేదేవి ♦ వీడుపట్టు

అట్టి శ్రీ దేవి కరుణ జేపట్టి యొనఁగు

భాగ్య సాభాగ్య వై భవఃప్రాభవములు

నెల్లపుడుఁ జుండికాశ మంత్రీశ్వరునకు.

మ. “తెలియంగా సట నీదుమస్తకమునఁ దేకాదు భావింప నీ
నిలువెల్లఁ సట”లంచు నాత్మవిభు నెంతే నేర్పుతో నవ్వు నె
చ్చెలి కంతంతకుఁ గన్ను సన్నఁ బ్రమదఃక్రీనించు గౌరవధూ
తిలకం బీవుతఁ బండి కాచుచుక బ్రీతి భాగ్యసాభాగ్యముల్

ఉ. శంభుజటాటవీతటవిశంకట సింధుతలపప్రముఘమా
రంభవిజృంభితధ్వనిధుఁ రంధర భూతితరప్రబంధవా
గ్గంభుల నాత్మలోఁ దలఁతుఁ ♦ గూర్మిని మల్లఁ గ కాలిదాసులన్
దంభమయూర మాఘవరఁ డండి ముఖానిమ సత్కవీంద్రిలన్.

చ. వినుతు లొనర్తు నాంధ్రసుకఁ విచృభు నన్నయభట్టుఁ డిక్కయ
జ్వను శివదేవు భాస్కరుని ♦ జక్కన నాచనసోము సర్వదే
వుని భవదూరు వేము సలఁపోతన బిల్లలమట్టి వీరభ
దుని శరభాంకు వీరకవి ♦ ధూర్జటిఁ గేతన భట్టబాణునిన్.

కం. వెండియు నా దృఢమతి నై

నిండుమనంబునను దలఁతు ♦ నిఖిల ధరిత్రీ

మండల విశ్రుతకవితా

ఖండయశోనిధులఁ బేరుగల సత్కవులన్.

శం. చెలరేగి యంతకంతకుఁ

జలమున వాఁడడవఁ గుకవి ♦ సత్కవి యగునే

యిలలోన నెంత బలిసినఁ

జెలఁగి వరాహంబు గంధఃసింధుక మగునే ?

వ. అని యిట్టదేవతా పార్థివనంబును, సత్కవి కీర్తనంబును, గుకవి నిరసనంబునుజేసి సవరసభావబంధురంబుగా నొక్క ప్రబంధంబు రచి యింపం దలంచియున్న సమయంబున.

సీ. ఏమంత్రిననుజూడ్కి • ధీమదాశ్చిత్రదైన్య

తామిసమునకు నైందవకరాళి

ఏమంత్రి యాజ్ఞాస్థిసామంతసీమంతి

నుల కొప్పు విరుల కంగలపుగాలి

ఏమంత్రి వితరణం • బినసూనుభేచన

ప్రకటదానప్రౌఢి • బరిధవించు

నేమంత్రీకీర్తితై • లేంద్రీకన్యాక్షిశు

కంతహాలాహాలాంకంబు గప్పు

తే. గీ. నతఁడు నేపాళ కరునిషఁధాంగవంగ

గౌళగాంధారమగధకొంకణ విదేహ

స్మృత మహాస్థానకవివర్ణనీయగుణుడు

చుండిరామయకాళిం డఖండయశుడు.

సీ. కనకాంబరముల శృంగారించి మించిన

మహనీయ సవరత్నమంటపమున

ఘననార చందనకమనీయవాసన

లఖలదిక్కులయంగు • నలమి కొనఁగఁ

గవిగురుశేషవాక్యాంతాధిపులబోలు

సత్కవీశ్వరులు పార్శ్వములఁ జెలఁగఁ

దుంబురునారదాదుల గెల్వజాలిన

గాయకు లగ్రభాగముల మెఱయఁ

తే. గీ. కనక నవనవమాణిక్యఘటితభూ.

గొలుపు కొలువయి సాహిత్యగోష్ఠిఁ దగిలి
సన్నతోదారుఁ డావేశ • నన్నఁజూచి.

కం. “శివభక్తినిధివి మంత్రీవి
కవితాభిజ్ఞుడవు నిత్యకారుణ్యమహా
తనవుడవు కాండిన్యకలో
దృవుడవుఁ గడుఁ గూర్చినట్టి • బంధుఁడ వనఘా !

ఉ. పాటిగలట్టి మేటి యెడఁపాటిపురాధిప, యెఱ్ఱనార్య, నీ
సాటిగఁ జెప్పినట్టి కృతి, సాటువయ్యె విలసిల్లుఁగా కిటక
జాటుచు హీనమానవుల • చాటుకమాటున వ్యర్థకూటకా
ర్థాటకధల్ వినఁగ నగు, బాటగుఁగాక రుచింప నేర్చునే ?

కం. మలహరుభక్తులలోపలఁ
బాలుపుగ నుతికెక్కి జగతిఁ • బూజ్యుండగు నా
మలహాణకథ నాపేరిటఁ
జెలువుగ నంకితముచేసి • చెప్పఁగవలయున్.”

చ. అనుచుఁ బసిండికోరఁ బ్రియ, మారఁగఁ గప్పిపు వీడియంబు గాం
చనమణిగంధసార ఘన, సారవిభూషణవస్త్రసంపదక
దనిపిన నాత్మలోపల ము,దంబు వహించుచు నా ప్రభావ చం
ద్రునకును భక్తితోడఁ గృతి, నూత్నగతిక సృజియింపఁబూనితిన్.

ఉ. ఇట్టిమహాప్రధానపర, మేశ్వరమూర్తివి గాన నీవు చే
పట్టితి మేలు చుండిపుర, పాలక, కాళనమంత్రించంద్ర, ముక్
గట్టిగఁ గృష్ణరాయజన, కాంతున కీయక దాచినట్టి యా
రట్టడియైన యెఱ్ఱకవి, రాజిత మల్ల, ణకావ్యకన్యకన్.

ఉ. ఇమ్మహిఁ గల్గుమంతుల న, నేకులఁజూచితి మేము వారు మో
దమ్మున నిచ్చినట్టి ధన, ధాన్యయుతంబగు దొడ్డయీనియున్
సమ్మతితోడ నీవొనఁగు, సారపుఁ గప్పిపువీడియంబు తు

ఉ. “ధన్వంతరః జుండికాశన, యుధాదాయశోంగన నిన్నైకాని నే
నన్య మెఱుంగ” నుచుఁ గలఁశాంబుధిఁ దానముఁ జేసి రాజమూ
ర్ధన్యులముందటఁ దగఁ బ్రొత్తాపశిఖా ధరియించి భోగిరా
జన్యుశిరంబుఁ బట్టి జలశాయిపదంబులు ముట్టి మేల్గునున్.

సీ. తన సముదతక్కిరి ♦ దశదిశావిశ్రాంత
దంతిదంతములతోఁ ♦ ద్రవ్యరింపఁ
దనమనోహరమూర్తి ♦ తరుణతాహంకార
మానిగోజనముల ♦ మరులు గొల్పఁ
దనదానవిస్ఫూర్తి ♦ ధన రాజసంతాన
చింతామణిశ్రేణి ♦ సిగ్గుపలుకఁ
దనవాగ్విలాసంబు ♦ దండశూకాఢేశ
దేవేంద్రగురువుల ♦ నేవగింపఁ

తే. గీ. బరగు సురసరిదురుతరః బహుతరంగ
నివహఘమఘమరవసమః నినదసుకవి
ఫణితవరగుణమణిగణాభరణశాలి
చుండిరామయకాళు డఖండయశుఁడు.

ఉ. చెంపల గంధమున్ మెఱుంగుఁ ♦ జెక్కుల నొత్తిన మన్మథాంకఘం
గెంపులు వీటికావిహితః కృత్రిమరాగము కంటి యెమ్మెలున్
మంపుగొనంగఁ గ్రుమ్మెలు కుమంత్రులఁ జూచిన రోతమాను ని
మ్మంపనుఁ జుండిరామవిభు ♦ కాశనఁ జూచిన యర్థికోటికిన్.

సీ. సంపూర్ణ చంద్రుడీనరసుఁడు కాశన
వివరింప రోహిణి ♦ విస్సమాంబ
కందర్పఁడయ్యె నీకాశనామాత్యుండు
విశ్రుత రతిదేవి ♦ విస్సమాంబ
గంగాకలాపుఁ డీకాశనామాత్యుండు
వినుతపారతిదేవి ♦ విస్సమాంబ

కలశాంబురాశి యీశానామాత్యుండు
విమలభాగీరథి • విస్సమాంబ

తే. గీ. యవని ననుకూల దాంపత్య • మగునటంచు
నఖిలజనములు వినుతింప • నతులమహిమ
మంత్రి రామయ కాశనామాత్యచంద్రుఁ
డనఘ విస్సాంబ నుద్వాహమయ్యె నెలమి.

సీ. పరకాంతఁ జూడఁడు • పైత్రోవఁ జూచెనా
వర్ణించు నుజ్జిత కానివావిగాను
తఱచు మాటాడఁడు • తగుచోటనాడెనా
యబ్రహ్మపదము శిలాక్షరంబు
తర మెఱుంగక యీఁడు • తగమెచ్చియిచ్చెనా
చాలు నర్థికి జన్మజన్మములకు
మనసీక నిల్పఁడు • మది నిచ్చి నిల్పెనా
యది విభీషణు పట్ట • మచ్యుతంబు

తే. గీ. రక్ష రాష్ట్రమునకును శ్రీరామరక్ష
యాజ్ఞ సుగ్రీవునాజ్ఞగా • నడఁచె రిపులఁ
బుణ్యవంతుండు సద్గుణభూషణుండు
చుండిగామయకాళిఁ డఖండయశుండు.

షష్ఠ్యంతములు

కం. ఈదృశగుణజలరాశికి
శ్రీదేవీవరతనూజ • శృంగారుచకున్
భూదానభార్గవునకును
మాదేవీవరవిభూతిమహిమాఘ్యనకున్.

కం. బంధురవిక్రమశాలికి
సింధుగభీరునకు శేముషీధిషణునకున్
బంధుప్రియునకు నీతియు

కం. యోధాగ్రేసరునకు నుత

రాధేయసమానఘాన • రసికాగ్నిజికిన్

భూధరరిపువిభవునకు న

సాధారణ ధైర్యశౌర్యసస్థణమణికిన్.

కం. అదీంద్ర ధైర్యునకు స్వా

మిదోహరగండ నవసమీరబలునకున్

రుద్రాక్షభూతిభూషణ

ముద్రాంకునకున్ బ్రహ్మసముద్రమృతకున్.

కం. దుస్సంగదూరునకు న

భస్మింఘసమానకీర్తి • భరితాంకునకున్

నిస్సేమభూషదాతకు

విస్సంగబాధవున కఖిలవిద్యానిధికిన్.

కం. శ్రీమంతున కఖిలకళా

ధామునకును గీర్తినిధికి • ఛత్వాత్మునకున్

సోమాంబాతనయునకు మ

హాతుహునకుఁ జుండికాశయామాత్మునకున్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన మల్లాణ
చరితం బను మహాప్రబంధమునకుఁ గథాకృమం బెట్టిదనిన—

సీ॥ కువలయకమలాభినవమనోజ్ఞం బయ్యు

బంకజీవనపరిస్థితియు గాక

ఘనసారపున్నాగంకమనీయ మయ్యును

కితవదుష్కలక సంయుతము గాక

సాధుదానప్రౌఢియూధపం బయ్యును

విశ్వతఖరసమన్వితము గాక

రాజతోత్తమజాతిరత్నాంకితంబయ్యు

తే. గీ. వరసరోవరచయమును • వసచయమును
 నృపచయంబును దివ్యమంటపచయంబు
 నెలమిఁ దనుబోలెననఁ బొగడ్తలు వహించె
 భువనసారంబు కల్యాణపురవరంబు.

తే. గీ. కలితకై వల్యకల్యాణకటకమనఁగఁ
 గామితాల్లైకల్యాణకటకమనఁగఁ
 గమలసదనాంఘ్రికల్యాణకటకమనఁగఁ
 ఘనతఁగాంచెను కల్యాణకటక మపుడు.

చ. గములుగఁ బద్మరాగములఁ • గమ్రమరీచులు చౌకళింపఁగాఁ
 గమలవనంబు లెన్నఁడు వికాసముఁ గుండపు వజ్రమాక్తైకా
 సమరుచిచంద్రికన్ గుముదఁపండములుఁ గసుగందకుండు నాఁ
 గొమరగు దివ్యరత్నమయఁగోపురవైభవ మెన్న నేటికిన్ ?

కం. కురువిందవజ్రమయగో
 పురదీప్తులవలనఁ బొద్దు • పోకల్ రాకల్
 పరికింప నరిది యయ్యను
 సరసిజకై రవవికాసఁసంపదఁ దెలియుఁ.

కం. తలయెత్తి చూచినప్పుడు
 తలవంచినయపుడుఁ దెలియు • దైవతఘటిలో
 కులవార్త లనఁగ వినుతికి
 నలవియె పురికోటపొడవు • నగడితలోఁతున్.

కం. దైవతమూర్తులు తేజో
 వైవస్వతజనకు లేకఁవదనబ్రహ్మల్
 పావనచారితులు పుం
 భావసరస్వతులు పురముఁబ్రాహ్మణులెల్లఁ.

కం. వారణవారణసత్తులు

మారుత మారుతవేగులు

మారనిభుల్ పురమురాకుఁ మారకు లెల్లన్.

కం. జలనిధి రోహణశైలము

మలయాద్రిక్ గనకశిఖరి • మఱపించిరి యు

జ్వలరత్నచందన శ్రీ

నలరెడు భువనైకవశ్య • లప్పరినై శృల్.

కం. 'బలబలభద్రులు శాత్రువ

దళదళనోన్నదుర్గి లమితదానమరుద్ధ్రుల్

లలనా భదుర్లు కలఁగని

యలఘు గభీరత సముద్రు • లాపురి హూద్రుల్.

కం. సటలాడింతురు సింహముఁ

బెటపెట బెబ్బులులపండ్లు • పెఱుకుదురు మదో

త్కటదంతైఁ గూలద్రోతురు

పటుసమదోడ్బటులు వీరభటు లవ్వీటన్.

కం. విడికిట నడఁగెడు నడుములు,

నడిఁగొఁగిలిఁగొనని గుబ్బుచన్నులు, చేరల్

గడచు తెలిగన్ను లప్పరి

పడఁతులకుం గాక కలదె • పడఁతుల కెందున్.

కం. గళదండతుండగండ

స్థలదృఢదకాండ భద్రదంతులు చెలఁగున్

బలువిడి సెలయూటలతో

నలరెడు నలకొండ లనఁగ • నప్పరిలోనన్.

కం. వరజవనంపద నప్పరి

తురగంబులఁ బోలలేని • తుందుడుకున నీ

ధర నడువనోడి యప్పుడు

నరుగు నభంబున వితేజఃలై రవితేజుల్.

కం. మోపులు గైకొని యమృతపుఁ

దీపుల కెడఁబడిన తరఁగఁతెఱఁ గంభోధుల్

తేపులు మాపులు నప్పురి

వాపుల చలిగాడ్పులాని • వాపుల వదలున్.

వ. మఱియు నప్పురంబు సత్యలోకంబునుంబోలె జతురాననాధిష్ఠితంబై, నై కుంతపురంబునుంబోలె బురుహోత్తమావాసంబై, కైలాసంబునుంబోలె సర్వజ్ఞాభిరామంబై, అమరావతియునుంబోలె ముఖవద్విజితంబై, అలకాపురంబునుంబోలె ధనదవిలసితంబై, నక్షత్రగ్రహమండలంబునుంబోలె గళాసేధిశోభితంబై, వియన్నదియునుంబోలె లక్ష్మీనముదయంబై, మాతంగవిరహితంబయ్యు మదమాతంగయుక్తంబై, భోగిదూరంబయ్యు ననేకభోగిభూషితంబై, అశ్రుపాతంబు పురాణపఠన శ్రవణవేషయంద, చేలచలనంబు ధ్వజంబులయంద, పరవశత్వంబు రతిసమయంబులయంద, దీర్ఘనిశ్వాసంబు పారయోగులయంద, అన్యోన్య సంఘర్షణంబు యువతీస్తనంబులయంద, పాణిగ్రహణంబు వివాహంబులయందకాని తనయందుఁ బొనరవనంజాలి చక్కఁదనంబుకుఁ జక్కటియు, మగతనంబులకు మగటిమియు, సంపదల కింపును, యశంబునకు వశంబును, సౌఖ్యంబులకు సౌఖ్యంబును, విద్యలకు నాద్యంబును, విశ్వాసంబున కాదికారణంబును నగు నప్పురపరంబునః—

సీ. యజ్ఞదత్తుండను • నవసీసురోత్తముం

డఖలవేదంబుల • నభ్యసించి

నవరసజాతయై • నవకళానిపుణుడై

సకలదేశంబులు • సంచరించి

ధనరత్నవస్తువాహనతతు లొనగూర్చి

భాగ్యసౌభాగ్యవై • భవము లెసఁగ

వనజలోచనఁ బుణ్యవతియను సాధ్వినీ

బరిణయంబై నిజఁబండుజనము

తే. గీ. నాష్టవర్గంబు ముదమంది • యభినుతింప
నతిభిపూజలు సేయుచు • నాగమోక్త
కృతువు లొనరించి పెద్దల • కరుణ గాంచి
నిండువేడుక దళుకొత్త • నుండియతఁడు.

కం. నరకాంబుధిఁ బడి మునిఁగెడు
పురుషునకుం దెప్పుగాదె • పుత్రుకుఁ డిలఁ “బు
న్నరకాత్మాయతి” యనియెడు
సరమశ్రుతిఁ దలఁపనైతి • భావములోనన్.

కం. సంతానము యిహపరమును
సంతానము పుణ్యలోకసాధన మరయన్
సంతానము నిలహేతువు
సంతానము లేనివాని • జన్మంచేలా ?

కం. సుతుఁ డుదయించినమాత్రనె
పితరుల దుర్గతులుదొలఁగుఁ • బెరుఁగుచు మఱి యా
సుతుఁ డెంత చల్లనుండినఁ
చితరుల కతితృప్తిసేయుఁ • బృథుతరలీలన్.

కం. పితరుల సుగతికి మూలము
సుతుఁడ ‘యపుల్యస్య నాస్తిసుగతి’ యనంగా
లతికామూలన్యాయము
పితరులకును సుతున కంద్రు • పేర్కొని మహానుల్.

సీ. వరగత్న ధనధాన్య • వస్త్రవస్త్రుభౌక
సీమలు గలిగిన • నేమిఫలము ?
మణిహేమమయకుడ్య • మంటప కమనీయ
ధామముల్ గలిగిన • నేమిఫలము ?
శ్యాలక జామాతృ • సఖ మిత్ర బాంధవ
స్త్రీమంబుగలిగిన • నేమిఫలము ?

చామరాందోళికాః ఛత్రస్సైంధవరథ

సామజంబులు గల్గి • నేమిఫలము ?

తే. గీ. ఘోరసంసారసాగరః సారసీవిడ

మధ్య నిర్మగ్నలై నట్టి • మానవులకు

నకట! దరిఁజేర్వఁ దెప్ప యెఁనట్టిసుతుఁడు

గలుగకుండిన నెంతటిఁఘనునకైన.

మ. అని యూహించుచు నమ్మహీసురుఁడు చింతాయత్తవృత్తి న్నితా
ననుఁజై పుణ్యవతీవధూతిలకముం • దానుఁ నిజాంతర్లహం
బునఁ గమ్మాయకభోజ్యవస్తువితతుల్ • భుంజింపఁగానీక యి
చ్చనజన్మంబును వర్జికాంక్షలను బఁశ్చత్తాప సంయుక్తుడై.

మ. ఉపవాసంబులు సత్యధర్మమహితోఁగ్యోగాదికృత్యంబులున్
జపముల్ విప్రకుటుంబ భోజనములున్ • శాంతుల్ పయస్సత్రముల్
తపముల్ దైవతపూజనక్రియలుతీర్థస్నానముల్ దానముల్
విపరీతప్రతిబంధమోక్షనిధుల్ • వేమాఱుఁ గావించుచున్.

సీ॥ బహువిధస్తోత్రముల్ • పఠియింపఁ బఠియింప

బాలుపరి నోరెల్లఁ బొరట వోయె

మొగి వేల్పులకుఁ జాఁగిఁ మొక్కిక్కంగ మొక్కిక్కంగ

బొప్పక నొసలెల్లఁ • బొగసుగట్టె

ధనఁబ్రదిక్షీణములు • దిరుగంగఁ దిరుగంగ

నెల్లవెంటలను గా • భీచవోయె

విధులకై ధనములు • వెచ్చింప వెచ్చింపఁ

జెలువేది జేయెల్ల • జెరటయయ్యెఁ

తే. గీ. బూని యుపవాసములచేతఁ • బొగిలిపొగిలి

కోలుకొనలేక యొడలెల్లఁ • గురిస్సిడస్సి

చాలు నన్నింట డెందము • చల్లనఁబ్బు

నిడ నేమిటఁ దోడెనఁ • గెటుమనుదు ?

తే. గీ. సురభిపాదుగున దుగ్ధముల్ • దొరకుఁగాక
తవిలి యున్నె యజాగళఁస్తనము లొడియ
నీశ్వరేశ్వరు కృపఁ గోర్కు • లెసగుఁగాక
యితరకృత్యంబులందెల్ల • నేల కలుగు ?

వ. అని తనవృత్తాంతం బాధర్మపత్ని కెఱుంగజెప్పి తా నొక్క
రుండ పురంబు వెలువడివచ్చి వచ్చి యఖిలజనానందమయి యవసరంబుల
సుత్తుల్ల మల్లికా వక్షశ కేకే కుటజ పాటలీ పున్నాగ పరిమళామోద
పరిహృత పరిశ్రమ పక్షిజవానుమోదంబును, విచ్చిన్న స్వచ్ఛ గుళచ్ఛ
నిష్ఠూతమరందబిందు ధావానందిత తుందిలనటదిందిరిమాలికా సందో
హక్రియార్థంకారంబును, ఉన్మదశుక శారికా కేకేలర వకలకంతకోమలత
రంగితమేదురనాద మాధురీఘరీతామానంబును, చిసగ్రసనకాతుకకల
హంస సంకుల క్రేంకారగుంభితవిచరత్కిన్నర మిసునమసురగానంబును,
సహకారకదళీపనస ఖహారద్రాక్షానారికేళిల్వజంబీరమాతులుంగళలసమి
త్కుశాయాత మునికుమారనిరంతరంబును నగు వనాంతరంబున నొక్క
వటవిటపిచ్చాయం దపంబున్న కపింజలమహామునియాశ్రమంబుఁ జేరంజని-

నీ. తుండముల్ నిమరు భేరుండముల్ శరభంబుఁ
బాము భేకములకు • బాముఁగడపు
నాగముల్ పారుల పన్నాగముల్ గనిమెచ్చు
ముంగి రమ్మను శని • ముంగిటికిని
పులిపాలఁ ద్రావిండు • బులిపాల మృగిపిల్ల
పిల్లితో నెలుక దంపిల్లియాడు
తోడేలనకు మేల • తోడేలు చింబోతు
పులుగువెట్టును డేగ • పులుగునకును

తే. గీ. కారుపోతులఁగని యాడు • కారుహయము
కొండగాఁ జూచుఁ గీశంబు • కొండగొఱియ
పికమువనదు కాకంబు • పికముతోడ

జాతివై రంబు బుడిగి తఱ్జాతి నిట్లు

లెనసి కూడుండు పాణి లఘ్ముని యునికిని.

వ. ఇట్లున్న యమ్మునితపోమహిమకు నిచ్చమెచ్చుచుఁ జేరంజని సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించినం జూచి యమ్మాంసీంద్రుం డతని రాక మనంబున నెఱింగి సీమనోరథంబు సఫలంబయ్యెడు నిక్కడఁ దపం గాచరింపుమని యనుజ్ఞ యిచ్చిన నయ్యజ్ఞదత్తుండును దదుపదిష్ట మార్గం బునఁ దపస్సాధనంబు లొనగూర్చుకొని యుండఁబుననపర నందీశ్వరుహృద యారవిందంబునఁ బొందుపఱచి ఫలాహారపర్ణాహారపవనాహార పరిహృతా హారుండై పరమతపోనిష్ఠువాటించుచున్న సమయంబున నప్పరమేశ్వరుండు ప్రసన్నుండై సం బ్రీణమిల్లి యిట్లనియె.

సీ. “కరిముఖిజనకాయ ♦ కనకాద్రిచాపాయ

మరుసంహరాయ నమశ్శివాయ

కుండలికటకాయ ♦ గోరాజవాహాయ

మాధవాస్థాయ నమశ్శివాయ

శైలజాఢీశాయ ♦ సనకాదివంద్యాయ

మధుపాంతకాయ నమశ్శివాయ

సోమార్కనేత్రాయ ♦ సురనదీజూటాయ

మంత్రభూషాయ నమశ్శివాయ

తే. గీ. భక్తపరతంత్రహృదయాయ ♦ భవహరాయ

మాతృకావేష్టితాయ నమశ్శివాయ

సకలలోకాధినాథాయ ♦ శాశ్వతాయ

తే నమోస్తు మహాదేవ ♦ దేవ” యనిన.

మత్తకోకిల.

“భూసురోత్తమ, యాతమెచ్చితి ♦ పుత్తు నీ కిదె యిచ్చితి”

హాసవాదులు నన్ను తించెడు ♦ వాని ముత్రియభక్తునికా

రాసి కెక్కుకులై కథూషణు ♦ రమ్యకీర్తి పిరాజితున్

ధీనమున్నతు నత్కళానిధి ♦ దివ్యతేజు గుణాకరున్.”

ప. అని సర్వేశ్వరుండు సంతానలభిక్తై యొక్కసంతానఫలంబు దయ
చేసినఁ బుచ్చుకొని కపింజలమహాముని యనుమతంబునఁ బురంబున కరుగు
దెంచి తనధర్మపత్నియైన పుణ్యవతికి నొసంగె నంతఁ గ్రీమకృమంబున.

సీ. పసిడిపుత్త డికిని • బల్వంబుమరువుగా
నిలిపినగతి మేను • పలుకఁబాటె
కస్తూరి లాంఛనఁగా నిడ్డ యమృతంపుఁ
గుంభద్వయంబనఁ • గుచము లమరె
లలి దంపతులమోహఁలతికాంకురంబన
గరువపుసాగారు • గాననయ్యె
తన యాభివృద్ధిచేతను లేమి యంతయు
బెడఁబాసె ననఁగ నెఁన్నడుము వడఁకె

తే. గీ. సుషమసంతాన సౌఖ్యాభి • జాక్కి యాత్మ
నన్యముల రోయుగతి మది • నరుచి వొడమఁ
ననయ లావణ్యరసపూర్తిఁతైల మనఁగ
నంగనకు గర్భగంపద • యందమయ్యె.

కగ. నవమాసంబులు నిండిన
యువతీమణి పుష్పఁగాంచె • నురుతరతేజున్
భవకరుణామృతసాగర
భవవిగతకళంకకుముదఁబంధుఁడనంగన్.

కం. “ఏలికవలెఁ జూడఁగవలె
బాలకు నై దేండ్లు, బంటువలెఁ బెంచుచుఁ దా
నేలగవలెఁ బదియేడులు
వాలఁగ నటమీఁద సఖునివలెఁ జూడఁదగున్.”

ప. అని యజ్ఞదత్తుండు పుత్రైకునకు నుదయాది కృత్యంబులు
గావించి విద్యానిధియను బ్రాహ్మణునొద్దఁ జదువంబెట్టిన సతండు.

సీ. అంగయుక్తంబుగా ♦ నామ్నాయములు రెండు
 బల్లిపాఠంబుగాఁ ♦ బరిచయించె
 బ్రహ్మాండమై వాది ♦ బహుపురాణంబులు
 కరతలామలకంబుగా నెఱింగె
 భాట నై శేషిక ♦ ప్రముఖశాస్త్రంబులు
 నవగతంబులుగాఁగ ♦ నభ్యసించె
 శుకుల వ్యాసాది దేశికుల తత్త్వార్థముల్
 శోధించె నామూలఁచూడముగను

తే. గీ. వాదవహ్నిజలస్తంభఁనాదు లరసె
 సంజనాకరణక్రియ ♦ లలవిఁ గనియె
 సరససంగీతసాహిత్యసరణిఁ దెలిసె
 సఖిలవిద్యావిశారదుం ♦ డయ్యె నంత.

కం. అన్నగరము వేళ్ళలలో
 నెన్నఁగా నొక్కబోటి ♦ యిల సన్నింటక
 మిన్నక సడిసన్నది యది
 చెన్నలరుచునుండు మదనఁసేన యనంగన్.

కం. ఆయక్క యెన్ని నోములు
 పాయక కడునోచికన్న ♦ బాలిక, కంతుం
 జేయక దాచిన మోహన
 సాయకమనఁ బుష్పగంధి ♦ సన్నతి గాంచెన్.

కం. మొలకచనుమొనలు చెలువపుఁ
 గళికలు చరణాధరోష్ఠకరతలములు కెం
 దలిరులు కురు లలికులముగ
 గల మోహనలతిక పుష్పగంధి యనంగన్.

కం. నెలపులు, మన్మథునమ్మల
 ములుకులు, విటజనులధైర్యములంబులకుఁ

దొలగని శరములు, విరహుల
కలికలు, ధరఁ బుష్పగంధిఁ కన్నులతఱకుల్.

కం. కులమును గుణమును రూపును
గలిగినబాలికకు విద్య ఁ గలిగినయెనిన్
తలపఁగఁ బసిడికి వాసన
కలిమియుఁ జెఱకునకుఁ బండుఁ ఁ గలుగుటగాదే ?

వ. మదనసేన విద్యానిధియను నాచార్యునొద్దఁ దన ముద్దుపట్టి
జదువంబెట్టిన నర్యూచార్యుండును ;

సీ. బాలిక కక్షరాఁభ్యాసంబు గావించి
వర్ణకృమంబుల ఁ వరునఁ దెలిపి
బహువిధస్తోత్రముల్ ఁ పాఠంబు గావించి
వివిధకావ్యంబుల ఁ వినికిఁ జెప్పి
శబ్దప్రపంచంబుఁజూడ యెఱింగించి
సంధిసమాసాదిఁసరణిఁ జూపి
నాటకాలంకారఁనై నుచి సూచించి
చిత్రాశుకవితావ్రఁసిద్ధి గరపి

తే. గీ. యజ్ఞలశాస్త్రపురాణేతిఁహాసమహిమఁ
బోడఁగఁ జేయుటయు నంతఁ ఁ బుష్పగంధి
మలహఁడుఁ దానుఁ గూడి సమృద్ధ మెలర్పఁ
జింతనలు సేయుచుండు నిశ్చింతతోడ.

కం. సరికిని బేసికిఁ జదువుచు
నిరువురుఁ గవగూడి తిరుగఁనేర్పిరి విద్యా
వరసీతి నాఁడు నాఁటికి
సరసై కజనానురాగఁసన్నదలీలన్.

వ. పలుకయు బుస్తకంబులును ఁ బట్టి కరంబునఁ బుష్పగంధి రా
మలహఁ తల్లిదండ్రులును ఁ మచ్చిక రెట్టగఁ గన్య వానితోఁ

జెలిమికి వచ్చె నంచు దయఁ నేయుచు వారివచోనిగుంభనల్
పలుమరు నింపుతోఁ జెవులఁపండువుగా వినుచుండు రెంతయున్.

కం. మలహఃనిం దమయింటికిఁ
బిలిచియు కొనిపోయి రత్నఁ పీఠిక మీఁదఁ
నిలిపి తగఁబుష్పగంధియు
నలరఁగ నద్భక్తిఁ జేయ ఁ ననుమోదించున్.

కం. ఆలోనఁ బుష్పగంధిని
జాలకుడను నటుని యొద్ద ఁ సామున కిడినన్.
మేలైన నాట్యవిద్యయు
బాలిక తగనేర్చి రాజఁపాత్రం బయ్యెన్.

సీ. మొగవరి కట్టడ ఁ మొనవు కోలాటంబు
చొక్కంపు మురువులు ఁ చిక్కిణీలు
బరవుబారడుబేసి ఁ బహుళరూపులఁదగ
బంధురగీతప్రభంధవితతి
వరుస పద్యము దేశిఁబంగాళ గీతంబు
కొరుతికట్టడబిందుఁకొటియకాఁడు
పరశరాముఁడు వీరఁభద్రుండుకల్యాణి
చౌకట్ల మెకతాళి ఁ శబ్దమాది

తే. గీ. దేశిశుద్ధాంగములయందుఁ ఁ దీఁగెజోఁడి
పటుతరంబుగ నిజపాదఁకటక యుగళి
కళిలపాత్రమ్ములును ఁ బొమ్మలగుచు వేర్లఁ
బూన్చి వహియింపఁ బొగఁజొందఁ ఁ బుష్పగంధి.

తే. గీ. సకియ రేవును మాపునుసామునేయు
వగలు రేయును బచువుపై ఁ గాళి నుండు
వెలయు సంగీతసాహిత్యవిద్యలందుఁ
గమలలోచన నిస్సీమఁగా నెఱింగె.

సీ. స్వరమండలంబును • జంత్రంబు నొకవేళ
 నింపుమీఱంగ వాఁయించుచుందు
 కిన్నర, వీణయుఁ • గేలిమై నొకవేళ
 ముట్టిచూతురు జగఁనోహనముగ
 సాంపుగా దండెలు • శుక్రిగూర్చి యొకవేళ
 పదములుఁ జిందులుఁ • బాచుకొందు
 గీతప్రబంధముల్ • కేళిఁ జిక్కిరి పంతు
 లనుకొందు రొకవేళ • మనము లలర

తే. గీ. నార్యవృత్తంబులును జూర్తి • కావలియును
 మక్క వలరంగ రాణింతు • రొక్కవేళ
 మంజరులు ద్విపదలును సమంజసముగఁ
 జదువుకొనుచుందు రొకవేళ • సరసలీల.

స. ఇట్లు మల్లాణ పుష్పగంధులు బాల్యస్నేహంబునం గూడి
 చరియింప నెలస్సాయంబు దోతెంచిన.

చ. ఒసపరిలాగు బాగు సుగుఁజోన్నతి రూపు విలాసరేఖయున్
 రసికతపెంపు విద్య చతుఃరత్నముఁ గాంతియు దివ్యతేజమున్
 లిసరుహసూతి యాతనికిఁ • బేర్కొని మక్కువ నిచ్చెగాక నాఁ
 బొసఁగునె మల్లాణుండు స్మృతపూజితుడై నవరహావనంబుచన్

సీ. రమణి చన్నులుచేసి • రాలినరజముతోఁ
 గమలసంభవుఁడు జక్కవలఁ జేసెఁ
 జెలువక్రొమ్ముడిచేసి • చిందినకప్పన
 మెఱసి విధాత తుమ్మెదలఁ జేసె
 మగువకన్నులు చేసి • మిగిలిన తభుకుల
 నలువ కొమ్మెఱుఁగుఁ దీఁగలను జేసె
 సతినెమ్మొగముఁ జేసి • జాతిననునుకాంతిఁ
 బరమేష్ఠి నిండుచంఢురునిఁ జేసె

తే. గీ. పడఁతి తనువల్లిఁ జేసి త్రోవడిన తావిఁ
గనకగర్భండు పుష్పవాసనలఁ జేసెఁ
గాక లేకున్న నీసాంపు ఁ గలుగు తెట్లు ?
కమలగంధులలోఁ బుష్పగంధి దసరె.

సీ. పటుమోహనస్ఫూర్తి ఁ పాలిండ్లు పాలిండ్లు
నుడురాజవైభవ ఁ మోము మోము
పంకజంబులతుదిపదములు పదములు
కొదమతేటులకును ఁ గురులు కురులు
పనగల కపురంపుఁ బలుకులు పలుకులు
ముద్దుకెంజిగురాకుఁమోవి మోవి
సాగసు వెన్నెల సాంపు ఁ నగవులు నగవులు
హరిమధ్యమనఁగేళికొను కొను

తే. గీ. మారుతూలికరీతిఁ జెన్నారు నారు
కంబువునకంటె మహిమ వెంగలము గలము
వజ్రములకును లేదు పల్వరున వరుస
యనఁగ నుతికెక్కె రామ లోకాభిరామ.

వ. ఇట్లు మల్లాది పుష్పగంధులు నవయావనారంభంబున.

సీ. శారదచంద్రుండు ఁ చంద్రికయును బోలె
లలి నొక్క కృత్తికె ఁ చెలఁగిచెలఁగి
ప్రసవబాణుండును ఁ రతిదేవియునుబోలె
భేద మించుకలేక ఁ బెరిసి పెరిసి
యమరచందనము విద్రుమవల్లియునుబోలె
నన్యోన్య వైఖరి ఁ నడరి యడరి
వరవసంతుండును ఁ వనలక్ష్మీయునుబోలె
భావంబు లేకమై ఁ పరగిపరగి

తే. గీ. తోడునీడయుఁబోలెను ఁ దొరసిదొరసి
తనువు బ్రాణంబుఁబోలెను ఁ దనరి తనరి

లీలఁ గలనైన నెడబాయఁజాల రెండు
మలహణుడు బుష్పగంధియు • మరగి యెపుడు.

సీ. విద్యలు గని చొక్కు • వేడుకఁ గొన్నాళ్లు
కొనియాడు వేడుకఁ • గొన్నినాళ్లు
ఇహముఁ బరంబని • యెంచును గొన్నాళ్లు
కూటువమేలనుఁ • గొన్నినాళ్లు
ఇద్దటివయసులు • నీడను కొన్నాళ్లు
సన్నలుచూచును • గొన్నినాళ్లు
వెడలుచో మూతులు • విరుచును గొన్నాళ్లు
కూళ పాటుండనుఁ • గొన్నినాళ్లు

తే. గీ. భూసురుండగు మలహణుఁ • బుష్పగంధిఁ
గూడనిచ్చుట గాదనుఁ • గొన్నినాళ్లు
మహితమాయాకళాధాన • మదనసేన
మదనతంత్రవిజ్ఞాన యామందయాన.

వ. అంత నప్పురంబునంగల విటవిదూషక ప్రేష్యనాగరికాదులు
మలహణ పుష్పగంధుల యన్యోన్యాయురారంబులు దలంచి యిట్లని విత
ర్కించిరి తమలోన.

కం. కూడం జదివినకతమునఁ
జేడియ కితనికిని గోర్కి • చేకూరె నికకా
ఓడన్ గట్టిన దూలముఁ
బాడ సుమీ చిత్తగతులు • చర్చింపంగన్.

కం. చిన్నప్పటి ప్రేమంబును
గన్నెటికపువ్వునిమీఁది • కాంక్షయు మనుజుల్
గన్నప్పటి చనుప్రేమయు
నెన్నగ మదిఁ బాయకుండు • నింతుల కెందున్.

చ. చెదరనియట్టికోరికలు • జెందిలినొందనియట్టి వేడ్కయుఁ
వదలనియటి కాంక్షలును • వన్నె దొరంగనియట్టి సొంపులున్

గొదవడనట్టి బాగులును ♦ గొండికప్రాయమునందె కల్గి యా
మదవతిఁ బాయఁడెన్నడును ♦ మల్లఁబుఁ డెంతటిభాగ్యవంతుఁడో ?

సీ. కోర్కెమై దీనితోఁ ♦ గూడియుండగలేని
నరుఁడు దా నరుఁడె వాఁనరుఁడుగాక
యేప్రోద్దు దీనితో ♦ నెనసియుండనిమేను
మేనానె మఱి దారుఁమేనుగాక
వెన దీనివలుకులు ♦ వినలేనిచెవులు దాఁ
జెవులె రాటనములఁచెవులు గాక
సరసంబుగా దీని ♦ యురముపైఁ జేర్చని
కరము దాఁగరమె కఁకర్కరముగాక

తే. గీ. దీనియధరామృతము చవు ♦ లానలేని
జిహ్వ జిహ్వయె శూర్పంపు ♦ జిహ్వగాక
దీని గూడనిదినములు ♦ దినములొనె
గణనకును దుర్దినంబులు ♦ గాక యనుచు.

సీ॥ చిత్రోపధానవిఁచిత్రవితానాదు
లలవోకఁ గానుక ♦ లంపువారు
చీని చీనాంబర ♦ శ్రేణు “లూరక” యని
యర్పించి మీవార ♦ మనెడువారు
ఘనసార చందనఁకస్తూరికాదులు
పొరిఁబొరిఁ గొనియిచ్చి ♦ పోవువారు
ఘనవజ్రితాటంక ♦ కాంచీకలాపంబు
“లింద, కొమ్మని” వేడ్క ♦ నిచ్చువారు

తే. గీ. మధురఫలములుఁ బుష్పముల్ ♦ మక్కువలర
సూరకై నను గొనివచ్చి ♦ యొసఁగువారు
నైరి యప్పుష్పగంధివాఁహ్యళిఁ జేసి
యౌఖలజనములు మనముల ♦ హర్షమొదవ.

సీ. ముద్దియలావణ్యమునకు సంతోషించి
 మెచ్చుచుఁ గుక్కిళ్లు • మ్రింగువారు
 కను కని చే జిక్కి • మనసు దీయఁగలేక
 దినమును వెనువెంటఁ • దిరుగువారు
 పనుపు నెవంబునఁ • బాలఁ జేరఁగవచ్చి
 వావిరి నొరయుచు • పోవువారు
 శృంగారపద్యముల్ • చెప్పించి తముదార
 సారెసారెకు పినఁ • జదువువారు.

తే. గీ. దూరమున నుండియైనను • జేరవచ్చి
 సొమ్ములును వన్నెనపురులు • చూపువారు
 పొలఁతిఁ దలపోసి యటమీఁదఁ • బొగులువారు
 నగుచునుండిరి మానవు • లప్పురమున.

వ. అంత నమ్మదనసేన పరిజనంబులతోడ మల్లాది నివేదించి
 యిట్లనియె.

సీ. మొండితొత్తులమారి • లండియా కంకుఁడు
 అంకెత సారంబు • పెంకె గడును
 పడుచు టక్కులదొంగ • బడుగిడు నునుంగంచె
 బైసికొక్కెర బొంత • పచ్చిలంజె
 కక్కరంబుల గాచి • కసుమాల మిబ్బంది
 వీచి వాపేభ్యంబు • వేరుపురుగు
 ముక్కన్న సబ్బండు • ముక్కిడితాటకీ
 ద్రిమ్మరి చాడియు • దేశకూశ

తే. గీ. పుల్లెదాల్పరి మతిగొట్టు • ముల్లెవిడుపు
 దాట్ల తీతువు భోడుఁడు • దాట్లగుల్ల
 దుక్కిపిట్ట పిసాసంబు • దోమతిండి
 యితనిఁ బేర్కొని పలుమాట • లెన్ననల.

చ. ఎక్కడి బాపనయ్య, యితఁడిక్కడ వచ్చుచునున్న పాడు బా
నిక్కమె సాధుఁబోలి తన నెయ్యము దియ్యము చాలుఁజాలు నీ
చక్కటి జేరనీయకుండు • జాడఁ జలింపగ నీతఁ డెంతయున్
వెక్కనమైన చేత లివి • విన్నను నామదిఁ గోపమయ్యెడున్.

వ. అనుటయు నమ్మాటలు మలహాణపుష్పగంధులు విని తమ
లో నిట్లనిరి.

కం. పురజనము లాడువార్తలు
పరిజనములు పోవుపోక • బాంధవసఖిసో
దరజననీ వీక్షణములు
దరమిడి గుండియలవేడి • తాఁకై యంతన్.

ఉ. ఎవ్వరి గీడుపల్కితిమె • యెవ్వరి జూడఁగ నాడినారమో
యెవ్వరి దూఱుచేసితిమె • యెవ్వరిమేలు సహింపమైతిమో
యెవ్వరి కెగ్గొనర్చితిమె • యెవ్వరి నెవ్వరి బాసినారమో
యివ్వీధి వట్టిరట్టు పడ • నెట్టుగఁ జేసె విధాత యక్కటా !

కం. నాడిమలకుఁ గలవి లేనివి
గొడిమలుగట్టుచును జనులు • కుడువనినోళ్లన్
గుడుపుచుఁ బోయెద రారకె
ముడుగడలును జెరువుమూయ • మూఁకుడుగలదే ?

చ. అనుజులుఁ దల్లిదండ్రులు నిజాపులుఁబారులు బంధుకోటులున్
బనివడి యేనిమిత్తమునఁ • బల్కెద రిందఱుఁగూడి వేడ్క నె
మ్మనమున గల్గి సిగ్గువడి • మానితి మింతియకాక కల్గినన్
మనముల రట్టుచేసి యింక • మాన్వఁగఁ గర్తలె యెన్నిభంగులన్.

వ. అని యిరువురు నన్యోన్యాయుర్రాగసుఖంబులం దనరుచుండి
రంత నప్పురంబున.

మ. కరుణాంభోధి సమాన మానవిలసత్కల్యాణ కల్యాణభూ
ధరధైర్యాన్నదచిత్త చిత్తజవసంతసావ్యంతభూరికృపా

కరసాందర్య విశేష శేషకటకాకల్పాంఘ్రి పద్మార్చనా
పరమప్రీత్యభిరామ రామయతపఃప్రాగల్భ్య లభ్యోదయా ! .

కం. డిండీరహార సురవే

దండసుధాకుండబృందః ధావశ్యయుతా

ఖండతరక్తిరీ వై భవ

చుండిస్థలకరణచంద్ర ధ శుభగుణసాంద్రా !

మాలిని :

సరసగుణసముద్రా ధ సంతతౌదార్యముద్రా

గిరిశచరణభక్తా ధ కీర్తి కాంతానురక్తా

తిరణి పద్మశతేజా ధ ధన్యవాగ్జాలభోజా

దురితచయవిదూరా ధ ధూర్తశిక్షావిహారా !

గద్యము

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర, సోమయామాత్యపుత్ర, సరసకవితాధుర్య,

యెడపాటి యెఱ్ఱనార్య ప్రణీతంబైన మల్లాణచరిత్రంబను

మహాప్రబంధమునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

మల్లాణ చరిత్ర.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీమహితవేద్యవాటిపు
రీమందిర భవ్యరూపః శేఖాస్పద సా
తామ్రసమ వియ్యమాంబా
కామిత సాంగత్య చుండి • కాళామాత్యా.

వ. అవధరింపుము.

కం. ధనపాలుండను వైశ్యుని
తనయుడు ధనదత్తుఁ డపుడు • తనచెలికానిక
బనిచెను బుష్పసుగంధికి
నొనరఁగఁ గన్నెరికమునకు • నొడఁబరపింపన్.

కం. నిలువెం డరంబడిగినఁ
గలఁగక యొడఁబడుము నాకుఁ • గలవాఁడవయో
చెలికాఁడ, మెచ్చునీకుఁ
గలదనినను మదనసేఁకడకును నతడున్.

ఆ. వె. ఏగి పుష్పగంధి ♦ యిందీవరేక్షణ
చదువ నాడఁ బాడఁ ♦ జతురయనఁగ
దగిలి చూడఁ బంపె ♦ ధనదత్తుఁ డనవుడు
మొరకు మాటలకును ♦ ముదముఁ బొంది.

సీ. అతని సన్మానించి ♦ యర్థాసనమునకుఁ
జేరంగ దీసి పైఁజేయినైచి
కర్పూర తాంబూల ♦ గంధపుష్పాదులు
నయమార నిచ్చి లేనగవెలర్పఁ
దనముద్దుపట్టిముందటఁ బెట్టి “యిబ్బల
తగునయ్య, ధనపాలతనయునికిని
సతనికిఁగాక యీయరవిందలోచన
యిరమానవులకు ♦ నేలనబ్బు”

ఆ. వె. ననిన “నిల్వెడర్థ ♦ మడిగిన నొడబడు
మనుచు సంపె నన్ను ♦ సతివ, యిపుడు
అడుగు మేమియర్థి ? ♦ మతనికి నిమ్మెలు
వార్త వేగఁ జెప్పవలయు” ననిన.

కం. రాజా, రాజులు బ్రాతే
రాజులుధనపాలసుతుఁడు ♦ రాగుండు వెనక.
రాజు మగడై న నేలా
గాజంగడియంబు కడమగలదే యెందుక.

కం. చతురుండు ధనదత్తుడు గడు
నతఁ డొసఁగెడు విడెను చాలు ♦ నన్యము లేలా ?
బ్రతికితి భాగ్యము నేసితి
నతివేగమె పొమ్ము తెమ్ము ♦ నల్లునిగారిక.

వ. అని మదనసేన యతని ధనదత్తుకడ కనిపి తనముద్దుకూ తుం
బొడలపై నిడుకొని బుజ్జగించి బుద్ధిగా నిల్లనియె.

- కం. వయసు గలనాఁడె యర్థము
నయమున నార్జింపవలయు ♦ నానాభంగిన్
వయసుడుగ నుడుగు గడనయు
వయసే ధనమూలమండ్రు ♦ వారాంగనకున్.
- కం. ఊరక పిలిచెదమన్నను
రారెవ్వరు తలకు నరులు, రాఁ జూచిరయో
యారయ నెంతటివారికి
గారవ మది దీనికంటె ♦ గష్టము లగదే.
- కం. కోతల గీతల వెల్లల
రోతలకును మూలమగుచు ♦ రూపతి మిగులక
బ్రాతిచెడు ముదిసెనేనియు
లేతప్పుడె లంజెయున్కి ♦ లెస్సెయుండున్.
- కం. తలనరసిన ముదివిటులును
గులహీనులుఁ గుండగోళకులును గురూపుల్
కలిమి గలవారలై నను
వెలయాండ్రను నెపుడుఁ బోచు ♦ వేల్పులుగారే.
- కం. బొజ్జలు పెరిగిన సెట్లును
నొజ్జలును దడిక ద్రోపు ♦ లొంటరికాండుగ్రీన్
లజ్జయెఱుగని విటులును
సజ్జకముగ వారనతులఁజన్మఫలంబుల్.
- కం. చక్కనివారలు జారులు
కక్కనమగువారు వన్నెకాండుగ్రీన్ రసికుల్
చొక్కమగు రాకుమారులు
మిక్కిలి వెలయాండ్రపాలిఁమృత్యువు లరయన్.
- కం. రొక్కఁడు ధనమీఁగలిగిన
మిక్కిలియు గురూపియైన ♦ మెచ్చఁగవలయున్

తెక్కలియై ధనమీయని
యక్కాంతుని నైనఁ గదియ ♦ నర్హంబగునే.

కం. డెందం బేరికి నీయక
యందఱిఁ దనయాత్మలోన ♦ నడపుచు నయనా
నందంబుగ మెఱయఁగవలె
నందంబున వారకాంత ♦ లద్దము భంగిన్.

చ. బలపము లేతనవ్వు, నునుఁబయ్యెద నన్నపుఁగావిచీర, మిం
చులుగొను జల్లజంపుచునుఁజూడ్కియై కన్నపుఁగత్తి, మోవి తీ
పలవడఁ జొక్కుచున్ దగ విటావలిడెందముఁ గన్నపెట్టి యి
పుల ధనమెల్లఁ దీసికొని ♦ పోవలెఁ గామిని గండిదొంగయై.

కం. మగవానిచిత్ర మంతయు
నిగురొత్తఁగఁజేసివేటఁ యిట్టియహోల్కెన్
దగిలింపక తాఁదగిలిన
మగువెంతయు సొంపుచెడి యఁమాన్యత నొందున్.

కం. వలచుటకష్టము పనితల్
వలచుట పురుషునికిఁ గాక ♦ వారాంగనకున్
వలపు దగ డెన్నిభంగుల
వలచినయెడ విఱుగనేర్పు ♦ వలె దరుణులకున్.

కం. గరగరిక లేనిపట్టులఁ
బరికింపుచుఁ గల్లకీడుఁభావించుచు మై
నెరసులు వెదకుచునుండెడి
పురుషునిపైఁగూర్చి వీటిఁ ♦ బోవదె సతికిన్.

సీ. పురుషుని నెచటికిఁ ♦ బోవంగనీయక
వెంతచేతల గురివేయవలయు
నననవసురతతాండవసౌఖ్యవార్ధిలో
ముంచి యింపులఁ బొదఁలించవలయు

గలసినయప్పుడు ♦ వలచినయట్లుండి

యెనసి వేడుకఁ జిత్త ♦ మెఱుంగవలయు

మందుమంత్రంబులు ♦ మాయలు పృథివన్ని

తెగువమై నవలీలఁ ♦ దిరుగవలయుఁ

తే. గీ. గలసినప్పుడు చనవిచ్చి ♦ కలయవలయు

పాయనప్పుడు నిచ్చయు ♦ నేయవలయు

నయముఁ బ్రియమును దప్పక ♦ నడవవలయు

నమ్మికలుగాఁగఁ దగవులు ♦ నడపవలయు.

వ. అనియిట్లు మదనసేన తనకూతునకు బుద్ధిచెప్పుచునుండె నంత వసంతాగమం బే తెంచిన.

ఉ. వచ్చెనసంతుఁడంచుఁ బ్రియ ♦ వార్త యొకింత యెఱుంగఁజెప్పినన్
మెచ్చి సమీరచారునకు ♦ మెప్పుగ నవ్వన దేవతాంగనల్
మచ్చికఁగట్టువర్గము న ♦ మర్పణచేసిరొ యంచు భూజనం
బచ్చెరువందఁగాఁ దరుల ♦ యాకులు డుల్లె గ్రీమకృమంబునన్.

చ. లలితలతావగూహనము ♦ లం బులకించినరీతిగవృలున్
బలియుచుఁ బల్లవించె నటఁ ♦ బల్లవముల్ తగ్గుకొత్తి యొప్పుమై
నలి సుమనస్ స్థితుల్ గనియె ♦ నాసుమనస్ స్థితిఁ జెంది యంతఁగో
ర్కులు ఫలియించె నాఁగను ద ♦ రుప్రకరంబు ఫలించె నెంతయున్.

సీ. సాలరసాలర ♦ సాలసాలంబులు

కోలకంకోలత ♦ కోల్ములును

చాంపేయచాంపేయ ♦ చాంపేయనికరంబు

కేసరకేసర ♦ కేసరములు

మరువకమరువక ♦ మరువకానీకంబు

పాటలపాటల ♦ పాటలాలి

కురవకకురవక ♦ కురవకానీకంబు

కాంచనకాంచన ♦ కాంచనములు

తే. గీ. చందనదుగ్ధముచందనఃచందనములు
 దారుదారుకనద్భద్రఃదారుసమితి
 మాలతీకృతమాలతఃమాలవితతి
 తాలహింతాలతాలలఃతాలతైక
 వనము లింపారె భువనపావనము లగుచు.

చ. అలికటకంతగానము శుకారవగుంభితతాళమానమున్
 కలరవహంసకేకిరవఃకాహళమగ్ధభతుండికాధ్వనుల్
 చెలఁగఁగ గాఢ్వునర్తనముఃచేయఁగఁ బుష్పాడిరంగవల్లికల్
 వాలిచిన నాట్యశాలలనఁ బొల్పగుఁ బూబొదరిండ్లు సొంపునన్.

వ. తదవసరంబున.

కం. దండిగ మన్మథునగరికి
 దండుగు లొడఁబరుపు లంబైతల్లులెదొరలై
 మెండుగ విలుగఁగ వచ్చెను
 బండుగదుర్విటులు బండుఃబండుగ నంతఁ.

సీ. అల్లువారలఁ దమఃయాఁడుబిడ్డల నొగిఁ
 బుట్టినిండ్లకును గొంఃపోవువారు
 తైలాజ్యగుడదుగ్ధఃతండులాసీకంబు
 నాశ్రీతులిండ్లకు ః నంపువారు
 జామాతలనుగూడి ః సంభ్రమంబునఁదాము
 యభ్యంగములఁదీర్చి ః యలరువారు
 హితభృత్యసఖిబంధుఃసుతదారలనుగూడి
 మృప్తాన్నభక్ష్యముల్ మెక్కువారు

తే. గీ. దానధర్మపరోపకాఃరానుబుద్ధిఁ
 దవిలి భూసురసంసేవఁ ః దనరువారు
 వరదుకూల విభూషణావలి ధరించి
 మెండుకొని వీధులందును ః మెలఁగువారు.

నీ వెచ్చానకేమైన ♦ వెన నియ్యబడియెడు
 నని పుల్లదీగెల ♦ కలుగు విటులు
 తొడవులు దొడగట్ట ♦ నెడలేక బెదరక
 యెరువుసాములు వెట్టి ♦ తిరుగువిటులు
 వెడలఁ ద్రోవులువడి ♦ వెన నేమియును లేక
 చొరఁజోరవిద్యకుఁ ♦ జొచ్చువిటులు
 నభిమతార్థము లిచ్చి ♦ యన్యోన్యలీలల
 నువిదలఁ బెడఁబాయ ♦ కుండు విటులు

తే. గీ. మాడలనిచూపి బ్రమయించి ♦ మతముఁ బన్ని
 సుదతులకు రిత్త మాటలు ♦ నూపువిటులు
 గణనకెక్కిన తత్పురాంఁగణమునందు
 మెలఁగుచుండంగఁ గడువితఁచెలువు దోఁచె.

వ. అంతనటయున్న మొరకుండును మదనసేన వీడ్కొని సంభ్రమంబున.

కం. చనివేగమె ధనదత్తునిఁ
 గనుఁగొనుటయుఁ జూచి యతఁడు ♦ “కాయయొ పండో?”
 యన మొరకుండనియెను “దా
 బనివినగా యానె యెప్పుడుఁ ♦ బండేకాదే”.

వ. అనినఁ గొఁగిలించి మెచ్చుమ్రుంగుమీయని యొక గొంటుపోక
 విడియం బతనికిం బెట్టి యిట్లనియె:

అ. వె. అత్త యేమియనియె ♦ నాపడు చేమనె
 నీవు నేమియంటినిక్కువముగఁ
 జారు లేమియనిరి ♦ పరికింప వారింటి
 చేటు లేమియనిరిఁ చెప్పుమనిన.

కం. ధనదత్తుఁ డనినమాత్రనె
 విని సంతనమందె నగ ♦ నేనుకనుకను

గనుమూసియుండె సిగ్గునఁ
జనులకు బరిజనుల కాత్మ ♦ సమ్మతమయ్యెన్.

కం. విను మేమిటి కాలస్యము
నినుఁ దెమ్మనె మదనసేన ♦ నేటి ముహూర్తం
బునఁ బుష్పగంధి నిన్నును
నెనయఁగనమకూర్చు మంచి ♦ దెంతయుననుచున్.

కం. మున్నాదిసరకుజడ్డలు
గొన్నఁ లాభిందుఁ బిదపఁ ♦ గొనఁ జేకురునే
యెన్నంగ నదియు నిటు లే
యెన్నైనను గలయ నిచ్చుటెంతయు లెస్సఁ.

ప. అని యిట్లుండ వెనుక నన్ను దూరం బనిలేదు మదనసేన
ప్రభావంబు సూచించెద నాకర్ణింపుము

కం. ఆతెఱవ యుగ్రహించిన
భూతంబులు నొచ్చుఁ జిచ్చుఁపొలయఁగవెఱచున్
జేతనసంభవమాయా
కాతుకవిద్యావిభేదఁ కారీణి యగుచున్.

సీ. నేలకు నింగికి ♦ నెఱయఁదాపలు వెట్టు
చెలరేగిరోకటఁ ♦ జిగురుఁగోయు
గడు బట్టతలలు మోఁకాళ్లును ముడివేయుఁ
గొసరక వడగండ ♦ గుళ్లుగట్టుఁ
బూన్కిమై నంగళ్లఁ ♦ బులిజున్ను లమ్మించు
నయమునఁ జట్రాత ♦ నారఁదీయు
నొండొండఁ గొండలు ♦ గుండుగా దాఁకించు
వదలక నడురేయిఁ ♦ బగలుసేయు

తే. గీ. రూఢిమెఱయంగ నిసుమునఁ ♦ ద్రాడుఁ బేను
లెక్కసేయక చుక్కల ♦ లెక్కపెట్టు

గాలిఁ నొడిఁగట్టు మంచుఁ గుంఁచాలగొలుచు
మదనమాయాకళాధాన • మదనసేన.

నీ. వెడవెడ వలపులు • వెదచల్లి దొరలచే
నడియాలములు దీసి • కడకుఁ దొలఁగు
ననుపువారలఁబట్టి • పెనుబులుపై బట్టి
ధట్టించి నగరెక్కి • ధనముఁదివియు
పెంపుడుగున్నల • పెద్దశృంగారించి
వింతవారలఁగని • వెఱ్ఱిగొలుపు
ధనికులకడ కేఁగి • తనసామువారొద్ద
బోయెనంచేమైన • బుణికికొనును

తే. గీ. గోరి తనకును లోనై నఁవారి నెల్ల
బనికీఁ బాటకు బంట్లకాఁబల్లిగట్టి
క్రొత్తవారలఁ గనుఁగొన్న • నెత్తుసేయు
మాటలనె తీయు ధనమెల్ల • మదనసేన.

వ. అని మొరకుండు చెప్పిన మాటకు నవ్వి ధనదత్తుండు తన
లేటంగు వినుమని యిట్లనియె.

నీ. దైవాలకును రిత్తఁదండాలు గిండాలు
గాని యెన్నఁడు నొకఁకాసు నీయఁ
గవిగాయకులు వచ్చి • గణుతించి వేడిన
వదలిపోవుటెకాని • పైక మియ్యఁ
జుట్టలకును వట్టిసుద్దులు దుద్దులు
గాని యెన్నఁడును డగ్గరఁగనీయఁ
బైత్రోవవచ్చిన • పరదేసియొరదేసి
మోసపుచ్చుటెకాని • గానమీయఁ

తే. గీ. బట్టుకొని బందికాండ్రను • బాధపెట్టఁ
బెంచులే చూప నొకబలుఁవీసమైన

బ్రహ్మరాక్షసిశాకిని • బ్రతిదినంబుఁ
కూతలేకాని ముద్దెడుకూడువెట్ట.

సీ. మునుపు దొంగలకుఁబోయిన గొడ్డులే కాని
తగిలి బాపలకు గోదానమీయ
కొఱమాలి ముఱిగిన • కూమ్మాండములె కాని
దాక్షిణ్యమొదవంగ • దానమీయ
పెనుదొడ్డుపెసలు ముక్కినలియ్యమేకాని
యంగల్ల నమ్మింతు • ననువు లెఱిగి
వడ్డికాసులు గూర్చి • వడ్డి కవియె యిచ్చి
పొరుగిండ్ల వంక నేఁప్రాన్దు బోదు

తే. గీ. ఈగకై బలి యెన్నఁడు • నీయకుండు
పాముకై బలిపెట్టను • బ్రతిభతోడఁ
గదిసి యంగిలిచేతను • గాకి నేయ
నెరయ నాజాడ నెవ్వరు • నెఱుంగరోయి !

కం. విను మాటలె పచరింతును
ధన మప్పుగ నిత్తు బిదపఁ • దగులందీతున్
ధనదత్తుగాని సేతలు
వినరా యెవ్వరు నీకు • వింతయె మొరకా !

వ. అని నీవుపోయివచ్చిన ప్రయోజనంబులకుఁ బోరానిపక్షంబైనఁ
జూచుకొందమని నిజనివాసగుఱునకుం జని యప్పడఁతెం దలంచి నిలుకాల
నిలువ సహింపక డోలాయమానమానసుండై యప్పడు

తే. గీ. బేరసారంబుమీఁదటి • పేమ లుడిగి
సెట్టిసానివిలాస మీఁక్షింపరోసి
సత్రసాలయ్య ముద్దాడఁ • పైఁచఁడయ్యె
వనితమీఁదటి హాళి సత్వైశ్యవరుఁడు.

తే. గీ. కాసు విడిచినఁ బ్రాణ మాశ్వాసముఁబట్టు
ముదితఁ జూడక ప్రాణంబు ♦ మున్నె పోవు
దెగువ నీరెంటికిని నేది ♦ తెరువు చెపుమ
పాపి ! లంజరికంబ ! నీబంటుఁగావు.

నీ. చక్కిలంబులుగొన్ని ♦ చవిచూచు నందంద
మెల్లనె యనుపగుఁగిల్లునమలు
చల్లగావలెనని ♦ చలిమిడి భక్షించు
నొకపాటుగాఁగఁ బాశకముఁద్రాగు
నయనపోలయ్యకు ♦ నంజలి ఘటియించుఁ
దులసిలేర్థమునఁ గఁన్నులు దొలంచు
తలగోడతోడతఁ ♦ దాకించుకొనఁబోవు
పాపిదైవమే, యని ♦ పండ్లుగొలుకు

తే. గీ. నడిచిపడుఁ బొత్తికడు పంతఁ ♦ బాడిచికొనును
మూల్లు నిద్రయు నాహారమును ద్యజించి
యున్నచో నుండు సైంపక ♦ యొటలియొటలి
మొరక, పోదమురమ్మను ♦ ముదితకడకు.

వ. ఇట్లు ధనదత్తుండు మనోజవ్యధ సైరింపలేక తన నిజసఖుం
డైన మొరకుం బిలచి యిట్లనియె.

కం. పోకున్న మనసు నిల్వద
యీశుండిన లంజెపిలువ ♦ దేలా గిఁకఁ దా
నాకుంగలచెలికాఁడవు
చేకూరఁగ వేగ బుద్ధిసెప్పు మటన్నన్.

కం. మానినిఁ గలయక యింతట
మానిన ననుమానమాను ♦ బ్రాణముఁ దనువున్
ప్రాణము గలిగిన సకలముఁ
దానూరక గలుగుననిన ♦ ధనదత్తుండున్.

ఉ. పుట్టెడు నేయి నూనె పదిఃపుట్లు సడించిన సన్న బియ్యమున్
 బెట్టెడుపట్టుచీరలును * బిందెడుమాడలు చాలఁ గ్రొవ్వీరుల్
 నొట్టునఁ బట్టుగొట్టియలుఁనూలును నేఁబదిసూకరంబులున్
 బట్టియమంచముల్ పదియుఁ * బంపెను లంజియవారి యింటికిన్.

వ. అంపిన నమ్మదనసేన కన్ను దనిసి తగినచుట్టంబులుం దానును
 దనయిలు వేలుపులకుం బెట్టుకొని విభూషణభూషితయై పుష్పసుగంధినలంక
 రించుకొని యప్పుడు.

కం. తొలువినికి నభవుముందట
 నలికుంతల పుష్పగంధి * యాడెడు ననుచున్
 గలయంగఁ బురములోపలఁ
 బొలఁతుక చాటించె దిశలు * భోరునఁగలఁగన్

కం. చాటించినఁ బైపైఁబడి
 మేటిమేటిలు దొరలు * మెలఁతలు విటులున్
 కోటానకోట్లు వచ్చిరి
 వీటంగల రసికులెల్ల * వేడుకఁజూడన్.

నీ. వావికా మధురికా * పావకాహళముఖ
 తుండికాశంఖాది * తూర్యవిదులు
 డమరుగ ఝిల్లికాఃఘక్కులీమర్దళ
 ఝల్లరీఝుంకారఃచతురమతులు
 చిత్రవీణావిహంగఃచీమత్తకోకిల
 లానై నకిన్నరఃలాక్షణికులు
 ఘంటికాజయఘంటికాకమఘనతాళ
 సప్తపద్యాదిప్రసారచణులు

తే. గీ. సకలవాచాభినయకళాప్రకటనటులు
 గాయకులు నంగనలు నాదిఃగాఁగఁ గలుగు

మేళములవారిఁ గూడి సమేళమెనఁగ
శంభునగరికి వేంచేసె * సంభ్రమమున.

చ. ఉరమున రత్నకంచుకము * నొప్పులపెండెము వజ్రహక్తికా
భరణములుం ధరించి చెల్లిపైఁ గరపల్లవ మల్లజేర్చి యా
నిరుపమరంగమధ్యమున * నిల్చెను వేడుకఁ బుష్పగంధి తొ
ల్కరిమెఱువుంబలెన్ జనులకన్నులకున్ మిఱుమిల్లు గొల్పుచున్.

వ. అప్పుడు మల్లఁగుండు చనుదెంచి యప్పుష్పగంధి నాట్యంబు
చూచుచుండె నవ్వైశ్యుండు నొక్కయెడం గనుంగొనుచుండె ; సయ్యవ
సరంబున.

సీ. శుత్రులకు నింపుగా * శ్రుతికదంబము చేసి
లీలనాగావముల్ * మేళవించి
మంద్రమధ్యమతారమానంబు లడరంగ
గమకించి నిఖిలతాఁయములుముట్టి
పాడవాడవశుద్ధ * సంకీర్ణములుచూపి
వివిధరాగంబులు * వేళనెఱిపి
యాహతప్రత్యాహ * తాదులునమకొల్పి
స్థానమానంబులు * సరణినిల్పి

తే. గీ. తాళమడరంగ నర్థంబు * దప్పకుండ
నొప్పి రంజిల్ల రసములు * నుప్పల్ల
వరుస లేర్పడ నన్నింట * వన్నెగలుగఁ
జతురగతులను బాడంగ * శంభునెదుర

వ. నిలిచి పుష్పాంజలులిచ్చి ముఖచాతుర్యంబులు నటించి మల
హానుజోటి కూటమియె జన్మసహస్రంబులకుఁ గలుగజేయుమని యంత
ర్గతంబునం దలంచి మొక్కిక్కుచు.

ఉ. ఇందుధరుండు మెచ్చఁ దరఁ శేషణ పుష్పసుగంధి సల్పెవే
డ్కం దగుశృత్యముల్ మురఁజకాహళమర్దశిండిమధ్యమల్

గ్రామం నెల్లవారలకుఁ • గౌతుకమీసఁ బదాంబుజద్వయం
బందెలు గల్లుగల్లన విటావలిగుండెలు జల్లుజల్లనన్.

సీ. చారణబాగడఁచర్చరీబహురూప

దండలాసాదికఁ భాండికములు

కందుకకోలాటఁ కానాట్యతానఖ

ప్రేరణకుండలిఁ ప్రేక్షణములు

సూతముల్ పుహుఁడకఁ శుద్ధపద్ధతి చిత్ర

పద్ధతి ఘనదేశ • పద్ధతులును

కై లాటలంబకఁ కరణై కతాళికో

లాసాదిగీతహఁ లీనకములు

తే. గీ. నాదిగాగల్లునృత్యనృత్యైక్యముఖ్య

నాట్యవిధములుసూచించినయమెలర్ప

జనులకెల్లను లోచనోత్సవము గాఁగ

నాడె నాయందుముఖ కొనిఁయాడె జగము.

వ. ఇట్లు పుష్పసుగంధి నృత్యంబునల్పుటయు నద్దేవదేవునికులు
దొరలు పౌరులు కనకాంబరాదు లపరిమితంబుగాఁ గట్టనిచ్చిన మేళంబుల
వారుం దానును సందుకొనుచు నుత్సాహంబున మదనసేన నిజనివా
సంబున కరిగినఁ దక్కినవారలు యధేచ్ఛం జనిరి. మలహాణుం డప్పు
ష్పసుగంధిహృదయంబుఁ దెలియం దలంచి యద్దేవదేవుని యుద్యానవన
ప్రాంతంబునఁ బథంబుఁగాచుకొని కనుమఱుఁగుననుండె నప్పుష్పసుగంధి
మలహాణుంజూచువేడ్క భానుమతియను చెలియుం దానును నొక్క వట
పిటపిప్రదేశంబున నిలిచి నిట్టూర్పు నిగుడించుచుఁ దమకులంబు నిందిం
చుచు దుఃఖావేశంబున నిట్లనియె.

కం. ఎఱుకలు మాలిన యేభ్యపు

మొఱుకులు గడునొనఁగుదానఁములు సరికష్టల్

పఱచినపాటులఁ బడిపడి

సరమగువేశ్యలకు నేఱునరకము గలదే!

కం. డొల్లంబొట్టయు వంకర
కాళ్లును బెనుగౌలుఁ బెలుచుఁగల ధనదత్తుం
జెల్లంబో కని యెవ్వరు
నుల్లంబున నోకిలిచఁకుందురె చెపుమా.

కం. నేనెక్కడ ! తానెక్కడ !
నానోముఘలంబుగాక • నాకుం దనకున్
మానుగఁ బొందిక లీడా ?
ప్రాణసఖి, యితకంటెఁ • బాపము గలదే !

ఉ. వేయునునేల నామనసు వేడుక మల్లఁబుమీఁదఁ గాని యో
తోయజగంధి, యన్యునెడఁ • దూకొనిరోయుచునుండు నందన
చ్చాయలఁ గల్పకప్రసవఁసారభమానుచుఁ జొక్కి మక్కువం
బాయనితేటి హేయముగు • ప్రిబ్బలిపూవుల కాసనేయునే.

కం. తొలిఁదొలిఁ గోమటిముటికిం
గలిసిన నరకాబ్ధిఁగూలఁగలుగుట కాదే
చెలియా, పిలుచుకరమ్మా
మలహాణముఖమైనఁ జూతు • మనసారఁగన్

వ. అనుటయుఁ దత్ప్రాంతంబుననున్న మలహాణండు చిఱురవ్వు
నవ్వుచు నరుగుదెంచి నిల్చినంజూచి పుష్పగంధి యతిని దుప్పటి చెఱంగుఁ
గరంబునం జుట్టి పట్టుకొని యిట్లనియె.

కం. “ఇందడవు నెందు నుండితి
విందుముఖుల్ రాఁగఁ జూడ • నేగితివో ! నే
నిం దరిసి నిన్నుఁగానక
కుండఁగ మది నీవు డాఁగిఁకొనఁ దగవగునే ?”

వ. అనిన నమ్మలహాణం డిట్లనియె.

ఉ. ఓచపలాక్షి, యోయబల, • యోయలికుంతల, నీకుఁగానె నేఁ
గాచియునున్న వాడ నిదె • కౌగిటిలో నను గారవించవే,

పూచిన మావిమోకకడఁ ♦ బొంచియు మర్మములంట నేయుచున్
ఏచిన పంచసాయకుని ♦ యిమ్ము దొఱంగదు కంటె దూరగన్.

సీ. కలకంఠకంఠి, సీకన్నులు చాలవే
యవలీల భువనత్ర్యాయంబుగెలువ
పద్మాయతాక్షి, సీపలుకులు చాలవే
సరసులహృదయంబు ♦ జల్లజేయ
కాంతాలలామ, సీకన్నులు చాలవే
దేవేంద్రభోగంబు ♦ ధిక్కరింప
కసలయపాణి, సీకెమ్మోవిచాలదే
సయమున బ్రాణదానంబునేయ

తే. గీ. నాతి, సేపొందుచాలదే ♦ నాకు నిపుడు
నంచితానందసౌఖ్యంబు ♦ లండజేయ
నితరకృత్యంబు తెవ్వియు ♦ నేల నాకు
నిన్నుఁ నొచుట చాలదే ♦ నెలత, యనిన.

కం. రమ్మా మలహణ, తగునా
యిమ్ముల నను నెరవుచేసి ♦ యిట్లాడంగా
నెమ్మనమును బ్రాణంబును
నిమ్ముగ సీసామ్ముజేయు ♦ తెఱిగియు మఱియున్.

ఉ. ఎవ్వరు తమ్ముజూచుదురో ♦ యెవ్వరు తల్లికి విన్నవించుదురో
యెవ్వరు తప్పనాడుదురో ♦ యీపనికంచు దలంక కెంతయున్
మవ్వమెల్లర్వ గొగిటను ♦ మల్లాణుని గదియించియాత్మలో
నెవ్వగమాన మోచిచవి ♦ యిచ్చుచు బుష్పసుగంధి యర్పిలిన్.

చ. చెలి నెడగాఁగ నిల్వమని ♦ చేరువనున్న లతాగృహంబు లో
పలికిని గొంచుబోయి తనప్రాణవిభుక్ వనదేవతాంగనల్
సలలితమంగళాక్షతలు ♦ చొల్లుచు దీవన లిచ్చుభంగి మా
భులఁ బడుపుష్ప కేసరములు బికరావము లింపొనర్పగన్.

కం. గొజ్జఁగిపూఁబొదరింటను

సజ్జకమగు విరులసెజ్జ ♦ సంతస మొదవన్
లజ్జావతి ప్రాశ్నేశ్వరు
హృజ్జనితవినోదకేళి ♦ కెంతయు దార్పెన్.

చ. కరమణికంకణకృణము ♦ కంతరవంబులు కాంచికాసము
త్కరమణికింకిణిధ్వని పడదవ్వయనూపురరావ మింపుగా
సురతనవీనతాండవముఁ ♦ జూచి మరుండనున్జ్ల వ్రేయు పెన్
దరువస వేణి వీపునను ♦ దార్కొనె నాట్యపుబొమ్మయోయనన్.

తే. గీ. యువతిసురత వేళ ♦ నొప్పెఁ జన్నులకును
మోమునకును నడుమ ♦ మురియునగుం
చంద్రచక్రవాకఁసమరంబు వారింప
నష్టగించు తారకాళి యనగ.

చ. అనువుల నై నదప్పు లభఁరామృతపూరముచేత నార్పుచున్
గినుకలు నింపులుం బెరుగఁ ♦ గ్రిందటమీఁదటలై యధేచ్ఛలన్
దనియక యింతియుం బతియుఁ ♦ దర్పకకేళి సుఖించి రర్మిలిన్
ఎనుబదిన్నాఱు బంధముల ♦ నిగించుక యించుక వేడ్కజూపుచున్.

సీ. అంగుష్ఠమటకాలు ♦ నధరమండలి పిక్క
చిలుదొడయును గటి ♦ చెలఁగునాళి
చనుముక్కు వక్షంబు ♦ నునుగళంబును జెక్కు
నెమ్మోవి కనురెప్ప ♦ నెరులు శిరము
శుక్లపక్షంబున ♦ సొరిదిమై నెక్కించి
బహుళపక్షంబునఁ ♦ బరగ దించి
పెనఁచి పట్టియు నెత్తి ♦ చెనకి రాఁజికిలించి
కదిమియు నలమియుఁ ♦ గరఁచినొక్కి

ఆ. వె. తిప్పి యాని మోవిఁతీసియు వేసియు
ననగఁ బరగుచున్న ♦ యతిరహస్య

మదనతంత్రవిధుల • మానినిఁ జొక్కించి
మలహణుండుచొక్కె • మక్కువలర.

తే. గీ. గండభేరుండపక్షిసంగతి వలిర్ప
నితీయఁ బెనఁకువ సం దొకఁ యింతలేక
మేనులొక్కటియై మోము • కానరాఁగ
నలసి నిద్రించి రింతయు • సవ్వభుండు.

ఉ. పల్లవపాణికిం బతికి • భావజకేళిపరిశ్రమంబులొఁ
జల్లగఁ జల్లగాడ్చు నెదఁ చల్లఁదొడంగె రసాలవల్లరీ
తల్లజకేతకీకృముకఁ తామరసాంబు పటరపాటలీ
హల్లకమల్లికావక్తఁ హాళిసగంధసగంధవాసనల్.

చ. ఇరువురు నిద్రమేలుకొని యిండుకనేదలుదేజ్ఞ సెండియున్
సురతెవిన్ దక్కెతుకము • చూఁచులఁగిమ్మగఁ జంబనాదులన్
బరిపరిరంభణంబుల నఁవారణఁ దీరనియట్టి కాంక్షలున్
పరిపరిలాగులన్ గలయఁ దైకొని వేడుకఁగూడియున్నెడన్.

కం. నెలినుండి యప్పిలాసిని
తలఁకుచుఁ బఱు తెంచి “యింతఁతడ విటునిలువన్
మలహణ, తగునా” యనుటయు
వెలఁదుకయును దాను సచట • వీడ్కొనియంతన్.

కం. అడుగిడుచు మగుడిచూచుచు
నడు గామడగాఁగనలసి • యటఁ దొట్రిలుచున్
వడినీళ్ల కెదురు నడిచిన
వడువున నెడఁబాసి చనిరి • వనితయుఁ బతియున్.

వ. ఇట్లు లిరువురు నిజనివాసంబులకుం జని తమకలయుతెఱుఁ
గేరికిఁ దెలివిపడకుండునట్లుగా మజ్జన భోజనంబులు దీర్చి యెప్పటియట్లు
యుండి రంత.

ఉ. గంధపుబొట్టు వీడియముఁ ♦ గచ్చలపాగయుఁ గావిదుప్పటిన్
సందులఁ బూసలున్ జెవులఁచాటున నీలపుదంటపోగులున్
కందినయట్టి వెండిమొలకట్టును నీలపు టుంగరంబులున్
బొందపు కీలుచెప్పులునుఁ ♦ బొల్పెనఁగన్ ధనదత్తుఁ డెంతయున్.

కం. కోమటిజాణలు కొందఱు

వేమాఱును బాడుకొనుచు ♦ వెనువెంటను రాఁ
బ్రేమమున నరిగెఁ బిల్లల
తో ముదిపందియునుబోలె ♦ దుస్సహలీలన్.

ఉ. వచ్చినకూర్మియల్లునికి ♦ వంచనలేక నివాళులిచ్చి లో
నచ్చెరువున్ ముదంబుఁదొలుకాడఁగ గొప్పఁగి నీట బాదముల్
మచ్చిక దూతిక ల్లడుగ ♦ మన్ననదోపఁగ మేల్మిషేతముల్
మెచ్చఁగనుంచి యందఱ సమేళముతోఁ బ్రియమారఁ బొచుచున్.

తే. గీ. కప్పురపువీడియంబును ♦ కైరవల్లు
పరిమళంబులు గంధపుష్పములు నొసఁగి
వదన మించుకయెచ్చి యమ్మదనసేవ
పలికె ధనదత్తుతోడ నుత్కలిక యెసఁగ.

కం. ఏకోర్కులు ముదిఁ గోరితి

మాకోర్కులె కన్నుదనియ ♦ నంపితి వకటా,
నీకున్ బ్రతి యింక నేడి
మాకున్ దెలియంగఁ జెప్పుమా సంప్రీతిన్.

ఉ. ఇచ్చితిఁ బుష్పగంధిఁ దరఁజేక్షణఁ జక్కని పుష్పకోమలిన్
బచ్చనివిల్లుకేళి నిఁకఁ ♦ బాయకకూడి సుఖంతుఁడఁ పె
పచ్చపడంగఁ పొరజనులందఱు నచ్చెరువంద గోరికల్
పెచ్చుగ నెచ్చరింప మదిఁబేర్చి యఖండిత వైభవోన్నతిన్.

సీ. పగడంపుఁగంబాల ♦ పచ్చటోవరియును

నవరంజికాళంజి ♦ యలరుఁ బాన్పు

బంగారుసకినెల ♦ పట్టెమంచంబును
 వజ్రాల నునుజాల ♦ వల్లికయునుఁ
 కుంకుమతలగడ ♦ గొజ్జంగిపూఁదెఱుఁ
 తరమైన చంద్రకాంతంపుగిండి
 చౌసీతిరతముల ♦ సవరనిమేల్కట్లు
 దీపించుమాణిక్యదీపకళిక

తే. గీ. పొసగఁ గస్తూరివేది క ♦ వ్వురపుసురటి
 చిలుపుటద్దంబు రత్నంపు ♦ నెత్తువలుక
 తిథికు దంతపుఁబావలు ♦ కలికి చిలుక
 గలిగి యొప్పారుచవికలో ♦ పలికింపున్.

క. అల్లుఁ గూతుం బదఁడవి
 యల్లనఁ దత్పరిజనంబు ♦ నంపుచుఁ బలికెన్
 మెల్లనఁ జల్లనిమాటల
 నుల్లము రంజిల్లఁ గరుణఁయును వట్టిల్లన్.

కం. “రసికులరు మీర లన్నిట
 పసినిను విది యెఱుంగఁ జెప్పి ♦ పనిగొనుఁ జేమే
 విసువక తుమ్మెద యరవిరి
 కసుగందకయుండ రసముఁ ♦ గైకొనుభంగిన్.”

వ. అని యతనిం జవికలోపలికిం బొమ్మని విలాసిని భానుమతి
 మొదలైన చెలికత్తియలం గూర్చి పుష్పగంధి నుండుమని మదనసేన
 యభ్యంతర గృహంబునకుం జనియె నంత.

కం. పెనుగంబంబున కేనుం
 గును దార్చినరీతి తాయి ♦ గుడిమీఁదికి నొ
 య్యన నడుపు భంగి సకియలు
 పనితామణి పుష్పగంధి ♦ నై శ్శునికడకున్.

కం. చని వాని పట్టెమంచము

కోనదాఁ గూర్చుండి లోనఁ ♦ గుండుచుఁ జెలులం

బనుల నెపంబున నొయ్యనఁ

గనునన్నలఁ జీరుకొనుచుఁ ♦ గనలుచు నంతన్.

ఉ. చూచెనువాని నయ్యబల ♦ చూపుల వాకొలుపం బిశాచమున్

జూచినయట్లు మర్కటముఁ ♦ జూచినపోలిక గొల్లకేతనిన్

జూచినరీతిఁ గాఁజెనుముఁ ♦ జూచిన్నకైవడి దుర్నిమిత్త ముల్

చూచినలీల హేయమును ♦ జూచినమాడ్కిని జూచి రోయుచున్.

చ. కటకట ! పార్వతీరమణ, ♦ కంతుమదాపహ, భక్తలోల, నీ
కిలు తగునయ్య, నాదు హృదయేశ్వరు మల్లఁబావమందువి
స్ఫుటగఁజె దొంటిజన్మమునఁ♦బూజయొనర్పక యుంటినయ్య, హృ
త్స్పటమున దుఃఖవార్త బడఁద్రోచితి న౯ దయలేనివాఁడవై.

కం. కలుషాత్ముల నతికష్టలఁ

గలవారలఁజేసి రూపఁగాంభీర్యదయా

కలితులఁ బేదలఁ జేసెడి

పలుమరువుగఁ బెట్ట నీకుఁ ♦ బాడియె రుద్రా

కం. ధనదాతుఁ డగుటవానికి

నను నమ్మును మదనసేన ♦ నయనిధికి మహా

ఘనకీర్తికి మలహానునకు

ధనమీయక పెద్దనేయఁ ♦ దరమె మహేశా.

కం. ఘనుఁడంచు నిట్టులూరక

సునిశితముగ నతని నింత ♦ చూచితి వయ్యో,

ధనదత్తుపాటి చేయఁడె

మనసిజహర, మల్లఁబుండు ♦ మది నీ కెన్నన్.

కం. పగఁబాయమిఁ దగుతాలిమి

మగవారును నాఁడువారు • మము నెన్నంగా

నగుబాటుగఁ బెడఁబాపితి

దగవా పగవారిఁగూడ • వైవము, నీకున్.

కం. అని తలపోయుచు నిటులా

వనితామణి విరహావహ్ని • వా రింపను నే

యచవును లేకయ్యెడ శం

భుని పడపద్యములఁ బ్రొప్పుఁపుచ్చుచునుండెన్.

కం. అట్టియెడన్ భనదస్త్రాదు

చిట్టకములఁ నబలమీఁదఁ • నేసాచి మదిన్

బట్టఁగఁ దలఁచినఁ బట్టి

కిట్టటనొ యిట్లుపట్ట • నేటికి ననుచున్.

వ. ఉన్నయెడ నమ్మల్లఁబుండు తనసఖుండగు సుశీలుండును దాన నప్పుడు తన నిజాచార్యుండైన విద్యానిధికఁ కేఁగి నమస్కరించిన నరహాఁ చార్యుండు నతని గనుంగొని యిట్లనియె.

కం. “ఇదియేమి నేఁడు మల్లఁ

వదనాబ్జము సొంపుదక్కి • వసివాడి కడున్

హృదయంబు విన్నవోవుచు

నెదవడియున్నాఁడ వింతఁయేటికి ననినన్.

కం. తలిదండ్రులు నిను నేమే

బలికిరో ! పురిజనులు నిందఁబరచిరో ! యొడలిన్

గలిగెనో నీరసమేనియు !

నలపుష్పసుగంధి నేమఁమైయున్నదియో?

కం. కనుఁగొనము మూఁడునాలుగు

దినములనుండియును జదువఁదీఱదో ! వేతే

పని యేమేనియుఁ గలిగెనా!

వనిత న్నినుఁగూడి చమవళల దన్నదియో ?

కం. గుణవంతుడ వన్నింటను

గణనకు నెక్కితివి రూపకలితుడవు సుధీ

మణివి మనోజ్ఞ వచోభూ

షణుడవు మద్భక్తి నిధిని • చనునే యనినన్.

కం. “ఏనేరము నెవ్వరియెడఁ

గానము గురునాథ, నీదుఃకారుణ్యముచే

నీ నిఖిలము ననుకూలమె

యూనెలఁతుక యందుఁగాన • మపకృతియెందున్.

వ. అని మలహణుండు సుఖీలు మొగంబుఁ జూచిన నతం
డిట్లనియె :

చ. “మలహణ పుష్పగంధులు కృమంబునఁ గూడి చరింప భూ జనుల్
కలయవి లేనివిం బలుకఁగా విని యందఱఁ జాల దూఱి యా
వెలఁదుకత్తి యల్లి యిలువెల్లఁగ నీయక యొక్కవై శ్శునిన్
గలిగినవానిఁ గూడుకొని • కన్నెఱికంబున కుంచె నచ్చలిన్.

కం. అది కారణముగ మలహణ

హృదయము విహ్వలతఁ జెంది • యిట్లయ్యె”ననగా

మదిఁ గంది పల్కెనాయన

“ముదితలుగారోటు దుఃఖములము” లనుచున్.

సీ. పణ్యాంగనారతి • బాయకుండుటఁ జేసి

సుధుపానగోష్ఠికి • మనసుపెట్టు

మధుపానసుఖముచే • మరగి మాంసమునకై

వేటపఁ జిత్తంబు • విడియఁజేయు

వేటపఁ జిత్తంబు • విడియ ధూర్జలతోడ

ననిశంబు జూదంబు ♦ లాడుచుఁ దనయిచ్చుఁ
దోడ్తోన చేయును ♦ దుర్వ్యయంబు

తే. గీ. దుర్వ్యయండు పరుసంబు, దొనరఁ బలుకు
పలికి యంతటఁ బరదండఁ నలకుఁ జొచ్చుఁ
గాన వ్యసనంబునకు నాది, కారణంబు
తలఁచి చూడంగ వారకాం, తారతంబు.

చ. అటమట లేక మోహమున ♦ సంఘనిప్రక్రియ నుండి యంతటన్
దుటుకునఁ బోవు నోటిగడు ♦ దోరన వీడగనాడు, కుక్కయా
దట మఱి దాలిగుంటకడ ♦ ధ్యానముతోడను నుండి మిన్న కే
లొటలొట వచ్చు బోవుక్రియ ♦ లోకులఁ గన్పొని విచ్చిచెచ్చెరన్.

కం. నడవగవలెఁ దగునడవడిఁ
దడయక సంసారయైనఁ; ♦ దానటుగూడే
బడిసెట్లనె కూడగవలెఁ
గడగానక వేశ్యలిండ్లఁ ♦ గడతేరుటకున్.

తే. గీ. ఇంట నిల్చిని లొల్లక ♦ నీవ లవల
గాక రేచుకమూతులు ♦ నాకబోగ
నొడలు పట్టంగ ముక్తయును ♦ దొడుగుమేయ
రెంటికిని గాక చెడి నట్టి ♦ రేవ డనఁగ.

కం. సురపతియును జందురుఁడును
బరకాంతలఁగోరికాదె ♦ పనిచెడి దోషా
కరులై యపకీర్తులఁ బడి
వరుసలుచెడి రందు రెల్ల, వారలు నవ్వన్.

చ. అరయఁగమానహాని ధనహాని సమంచితకీర్తి హానియున్
బరమవివేకహానియును ♦ బాంధవహానియుఁ బ్రాణహానియున్
సురుచిరపుణ్య హానియును, ♦ జోప్పడునెప్పుడుఁ దప్పకుండఁగా
బరసతిగోరువారలకుఁ ♦ బల్కలు నెంతటివారికేనియున్.

కం. పర నారీ సంగమ సుఖ

మరనిముసము పరధనాపహరణమున నిజో

దరపూర్తి గొన్ని దినములు

నరునకుఁ గల్పోవభోగనరకము దీనన్.

కం. తొత్తులఁ దగిలినవారికి

నెత్తుచెడున్ శ్రీలుచెంద ♦ వేకాలంబున్

హత్తదు మోక్షము మఱి వి

చ్చిత్తులగున్ మంత్రితంత్ర ♦ సిద్ధులు మిగులన్.

చ. మునివరుడైన తేవకడముండమొకం బొకయింతచూచినన్

మునుఁగును బాతకంబులను, ♦ ముట్టినమాత్రిన పోవు బుద్ధ్యముల్,

పనివడి దానియూర్పు పయి ♦ బాటిన నాయువణంగు, దానికా

ల్లనఁగ నొకింతదాఁకినను ♦ గాంచునుజెట్ట సురేంద్రుడేనియున్.

కం. ఎన్ని వృత్తంబులు నల్పిన

నెన్ని యుపాసంబు లున్న ♦ నిల దీర్ఘంబుల్

యెన్నేనాడిన, విధవను

గన్నను దోషంబుఁ గలుగుఁ ♦ గలలోనెనన్.

కం. తోషింప నిజకుటుంబముఁ

బోషించుచు నతిథిపూజఁ ♦ బూన్పుగు గగుణా

న్వేషుండగు పుణ్యంబున

కీషన్మాత్రంబు సరియె ♦ యెన్నేగృతువుల్.

కం. కులసతి శిశువులుఁ దానున్

దలమొలకును లేక నలిగి ♦ దైన్యపడంగాఁ

దలఁపకయుండిన దోషము

కులకోటుల నరకమునను ♦ గొని మునిఁగించున్.

కం. తావలవకున్న సౌఖ్యం

బేవలననులేదు వలచెనే దుఃఖంబౌ

కావున నన్యస్త్రీరతి

యీవసుమతిఁగూడదందు • రెఁగినజాణల్.

తే. గీ. పగట నుపవాసదినములఁ • బర్వతిధుల

సంఘలను గాదు రతిసల్ప • సజ్జనులకుఁ

బాయు నాయవు పగఱచేభంగమొందుఁ

దలఁగు సంపద దుష్టసంతతిజనించు.

కం. అతిసురతము రోగపద

మతిమోహము సకలహానియగు నీరెండున్

కతిపయదినముల నరునికి

నతికష్టముఁ జేయునందు • రాయుర్వేదుల్.

వ. అనునమయంబున భద్రదత్త కూచిమూర పాంచాలాదులు, విటవిదూషక ప్రేష్యనాగరకాదులుఁ జనుదెంచినఁ గూర్చుండుమని విద్యా నిధి పాంచాలునింజూచి మదనతంత్రింబులు మీరెఱుంగనివితేవు; స్త్రీ పురుషులకు జాతిలక్షణంబును దదీయానుకూల నిర్ణయంబులును నెఱింగింపు మనిన నతం డిట్లనియె.

సీ. మొదలఁ గళాస్థానములు దుష్ట తిథులును

జాతిభేదంబులు • సత్త్వములును

ద్రవనిర్ణయములు బంధ విశేషచాతురి

దతియుఁగాలము వయోధర్మములును

నెఱతనంబులును యోనివృత్తాణంబులు

వలపుల్లోలములునుఁగలయు తెఱఁగు

నింపులు ననురాగఃపేతువుల్ పరిరంభ

ణము లుత్తమాధమఃనాయకులును

తే. గీ. మదనపంచాంగమును యంత్రీ • మంత్రీతంత్రీ

విధులు వశ్యోషధక్రియల్ • వెరవులెఱిగి

కలసిరేనియుఁ గూరిమి • నిలుచుటదిది

చారిజాక్షుల గెల్వ నెవ్వరికి వశము ?

వ. అయినను నే నెఱింగిన తెఱంగున విన్నవించెద నాకర్ణింపుము.

సీ. తనువు మార్దవమును • మనసు చాంచల్యంబు

తనివిదీటమియుఁ జిత్తినికి నమరు

ఘనకుచద్వంద్వంబు • కఠినాంగకములును

దృఢమగురతియు హస్తినికి నమరు

ఇటిగుబ్బచన్నులు • నిలుపేదకౌనును

గినుకయు నరయ శంఖనికిఁ దొరయు

సరసంపుఁజేతలు • చతురసంభాషణల్

మృదువర్తనములు పద్మినికిఁ మెఱయు

తే. గీ. మధువువాసనయును గరిమదముకంపు

నింపుగంధంబు వికచపద్మంపుఁదావి

గలిగియుండు నల్లరు రతిజలముతోడ

సండ్రు కామకళావేదు • లఖలవంద్య !

సీ. కన్నులు దిగ్విప్రులు • పన్నెలు పచరించు

రూపుఁ జూపుచును భద్రుండు దిరుగు

నెదిరియిం పెఱుగక • యివి యెంతేనిచ్చి

తనయిచ్చ నెపుడు దత్తకుండు దిరుగు

మందు మంత్రంబులు • మాయలు పచరించి

ఖండించి కూచిమాఁగుండు తిరుగు

మనసులు గరఁగించి • మర్మజ్ఞుడై రతిఁ

దేలించు సతులఁ బాంచాలుఁ డెపుడు

తే. గీ. భద్రకుండు సూర చిత్తినిఁ ప్రాణిభుండు

హస్తినికి దత్తకుండు మనోహరుండు మిగులఁ

గూచిమారుండు శంఖని • కూర్చు ప్రయుండుఁ

జాలఁ బద్మిని మెచ్చుఁ బాంచాలుఁ డెపుడు.

కం. లోలల భద్రకు విధమున

బాలలఁ బాంచాలురీతిఁ • బౌధల నల్లన్

జాలఁగ దత్తకుగతి జవ

రాలిం దగఁ గూచిమారఁరమణుఁడు గవయున్.

సీ. పరకాంతగూడని ♦ పతి యనుకూలుండు

తరుణికి మొఱుగునే ♦ బారి శపండు

దక్షిణుం డాత్మనంధటి సరిగాఁజూచు

నపరాధి యయ్యుఁ గీఁడాడు భృష్టు

విఱుఁడు వేశ్యలయిండ్లు ♦ వెదకి కుమ్మఱుచుండు

మలసేవకుఁడు పీతఁమర్తకుండు

నాగరకుఁడు పరఃస్త్రీగమనాపేక్షి

యలవిదూషకుఁ డపఁహాస్యకారి

తే. గీ. అరయ సాచిక పతి కెనఁమైన బోటి

చతురభాషలఁ జతురిక ♦ చాలప్రోడ

సతులఁ బతులను గూర్చ సంఘార నిపుణ

తిరుగు నే పనులకును దూఠిక ధరితి.

సీ. బాలయయ్యును గళాప్రౌఢి చూపువిదగ్ధ

యొకపాటియెఱుకమై ♦ నుండు మధ్య

యావనంబున నుండి ♦ యతిమూఢ యగుముగ్ధ

పరుషంబులాడెడు ♦ వడఁతి పరుష

అంటైన గరఁగెడు ♦ సంగనామణిశ్లేఢ

ఘనయనుసతి యతిఁకఠినగాత్రి

యలిగి కీడ్పడకుండునట్టి కోమలి ధీర

పతిభక్తిగలిగిననతి స్వకీయ

తే. గీ. జారపరకీయయనియెడు ♦ చపలనేత్రి

విత్తమంతయు లోఁగొని ♦ వెడలఁదోయు

మోహమింతయులేక మోమోట మెడలి

వారకాంతాలలామ సాఘాతనాభ్య.

సీ. ఆచారధీసుగుణాన్విత మునిసత్వ

నలి నిద్దురయె కోరు ♦ నాగసత్వ
భూతసత్వయు నెందు ♦ బొందదు సంతృప్తి
జడమలినాంగి పిశాచసత్వ
గంధర్వసత్వ చక్రనిది పాడగ నేర్పు
దలక దేపనులకు ♦ జైత్రసత్వ
శృంగారవతి కోమలొంగి కిన్నరసత్వ
యధిపుఁ దోషించును ♦ యక్షసత్వ

తే. గీ. జడతతోనుండు సతి విప్రజాతి దరయ
నధికరాజన నృపజాతి ♦ యగులతాంగి
విసుగు గను నైశ్యజాతి సాధ్వీలలామ
చతురయగు నన్నిటను శూద్రజాతిలన.

సీ. స్వాధీనపతిక నిజాధీశు వశునిగా

మెలుపంగనేర్చిన ♦ మీననయన
వాసకస్పృశ ♦ వరునిరాకకు మేను
నిల్లు శృంగారిండు ♦ నిందువదన
పరకాంతఃగలసిన ♦ పతిచిహ్నములు జూచి
వగచు ఖండితయను ♦ వనజగంధి
రమణుండు వేళకు ♦ రాకున్న బొగిలెడు
నది విరహోత్కంఠయను లతాంగి

తే. గీ. యెరులుఁ బ్రోపిత ధవుఁ డెడయున్న పతికి
నలరుఁ గలహంతరిత నాథు ♦ నలిగి తొలిచి
వేగుఁ బతి నిచ్చుగానక ♦ విప్రబంధు
మహా కళిసారికాఖ్య గుఱిమూరును నిచ్చు.

తే. గీ. హరిణి యశ్వని యభికయు ♦ ననెడు మువ్వురు
సతుల గుహ్యప్రమాణముల్ ♦ సమరతములు

నాట తొమ్మిది పండ్లెండు ♦ నంగుళములు
పానఁగు శశ వృష ఖరజాతి ♦ పురుషులకును.

కం. ఉచ్చరతి నీచరతు లగు

హెచ్చిన గుందినను రతుల ♦ కింపవు నది తా
మచ్చునడఁగూడి రేనియు
నిచ్చకమై వారసతుల ♦ కిం పగు వేడ్కన్.

కం. ఏటికి మందులు మాయలు

నేటికి ద్రవ్యంబు జాతు ♦ లింతుల మనసుల్
నాటుకొన విభుఁడు చల్లని
మాటలఁ గరఁగించి కలయు ♦ మతమదియైనన్.

కం. మనసెఱిఁగి బాహ్యరతులను

బెనుపుచుఁ జో కోర్చి యింపుఁ బెరయఁగ నెపుడున్
దనసుఖము దలఁపకుండెడు
మనుజునిఁ బాయఁగఁగలరె ♦ మగువలు జగతిన్.

సీ. మృదుమార్గమునఁగాదె ♦ గొదలేక గాడ్పులు
చొరరానిచోటులఁ ♦ జొచ్చి విడుచు
మృదుమార్గమునఁగాదె ♦ నదనదీజలములు
కొండలఁ దెగఁబాటి ♦ కుంగఁజేయు
మృదుమార్గమునఁగాదె ♦ యదనెఱింగి మిళింద
మలరులతేనియ ♦ లపహరించు
మృదుమార్గమునఁగాదె ♦ యది చంద్ర చంద్రిక
మేలై న పటికంపుఁతాఁలు గరఁచు

తే. గీ. గాన మృదురీతి మెలగఁడు ♦ మానవుండు
నంగనా చిత్తవృత్తుల ♦ లొంగఁగొనును.
నఖల కార్యులును వానిఁహస్తగ్రతము
లెన్నిచూచిన సంశయ ♦ మిత లేదు.

వ. అని పాంచాలుండు పలికినఁ గూచిమారుం డిట్లనియె.

కం. ఒడ లలయించుక యూరక
బడలంగా నేమి తమకుఁ ♦ బ్రాభవమయ్యెన్
గెడగూడి సతులమాయలు
నుడుగక లోబడఁగఁ జేయు ♦ టుచితము దలఁపన్.

కం. తిలకంబు వాలు మందును
దలముడి బాసటముబోలు ♦ తప్పులు నేర్పుల్
గలమావటీని విధమున
జెలఁగక ముట్ వారసతులఁ ♦ జెనకఁగ వశమే.

సీ. అడవులఁజరియించు ♦ హరిణశాబకములు
మరపినఁ దిరుగవే ♦ సరుల వెంట
నెట్టనవాకట్టి ♦ పెట్టెలఁబెట్టిన
నుండవే ఘోరవిఘోరములు
వెరవున నొయ్యనఁ ♦ గఱపినపలుకులు
పలుకవే పక్షులు ♦ ప్రతిభతోడ
యంత్రక్రియాయుక్త ♦ నందంద జనులకు
జ్వలతప్తలోహముల్ ♦ చల్లగావె

ఆ. నె. తారెలుంగకున్నఁ ♦ దగవౌనె మందులు
మంత్రములును సురతఁమాయ లొట
వనితలకును లేవె ♦ వశ్యౌషధక్రియల్
విటులు వలెనటంచు ♦ వెదకరేని.

వ. ఆమాటలకు భద్రకుం డిట్లనియె.

కం. సుడిగొనెడు నోటిముఱికియు
నుడుగక బలుగౌలు వలచు ♦ నొడలుం గలయా
బడుగును గనుఁగొని నంతనె
పొడకట్టక వెఱచిపోవు ♦ భూతములైనన్.

కం. గరగరనై యెల్లప్పుడు
బరిమళముల పోకయగుచుఁ ♦ బై వంచనతో
నరవిరి బాగునఁ దిరిగెడు
బురుషులఁ బాయంగఁగలరె ♦ పొలఁతులుజగతిన్.

కం. తలవలువలు పులుమాయక
యెలమిమెయి న్నాడునాటి ♦ కిగురొత్తంగా
మెలగెడుపురుషునిఁ నూచిన
నిలుచుకరూదృష్టి యెట్టి ♦ నెలఁతుక కై నన్.

ఆ. నె. చివ్వగుణము సిడిచి ♦ చిలువైతతీపు
గానిపించు గాలఁగాని రీతి
తెరవతలపు మచ్చ ♦ మెఱిగి యెల్లనఁ దీయ
నేరకున్న యతఁడు ♦ నీరసుండు.

వ. కావునఁ గూరిమెనతులకు నలంకారంబు మూలంబని భద్రుఁ
పల్కుటయు ద్వికం డిల్లనియె.

తే. ౧. రమణీ దనయిచ్చుఁ గలయు పెంఁతెయునులెన్న
దాన సౌఖ్యంబుఁ దలఁచుట ♦ గాని త్రోవ
చెఱుకు నలినలిగాఁగను ♦ గొఱికి రసము
క్రోలుజాడల వెలయింపఁ ♦ గోర్కులలరు.

కం. వదనమున సమృతరసమును
హృదయంబున విషమునునిచె ♦ నింతులకు నజం
డదిగాడె యధర మానుచు
హృదయము తాడనమొనర్తు ♦ రెఱిగినజాణన్.

కం. ఉల్లివలెఁ బెక్కుపొరలై
సల్లివలెన్ నిద్రఁజెఱచి ♦ నమ్మిన దాఁకన్
బల్లివలెఁ గాల్గె బెనఁగుచు
వెల్లివలెన్ గడవఁబాటు ♦ వేశ్య ధరితిన్.

ద్వితీయాశ్వాసము.

తే. గీ. రణములో దేజినెక్కడు • చాతుఁబోలి
యతివ మరుపోరఁ బెల్లార్చి • యంటవేసె
కలయనేర్చిన గోర్కులు • గలయుఁదాఁక
యూరకేలబ్బు మదనసాఁయుజ్యపదవి.

కం. కూరిమి దన మదిఁ గలిగిన
నేరము లెంచంగవలదు • నెలఁతలవలనన్
తోరపు దిరిసెనసూనెన్
సారపు దేనియలుతేలు • చవిగొనునెడలన్.

కం. ధన మీయవలయుఁ దొలిఁ దొలి
జన వీయఁగవలయుఁ చిదవ • సరసులు ధరలో
ధనమును జనవును వెలిగా
వనితల లోఁగొనఁగ వశమె • వనజజుకై నన్.

కం. లోభాత్ము నొల్లరతివలు
లోభాత్మునిఁ జేరఁరెందు • లోకంలు ధరలో
లోభాత్ముఁ డుడుగు ధర్మము
లోభం బపకీర్తి నరుని • లోఁబడఁ జేయున్.

కం. అకులవాఁతలు నమ్మక
కోకలు రూకలును వెలిగఁగూర్తు రటంచున్
గీకలకు వచ్చువిటుగని
కూకులు నత్తులునుగావె • గొంతులమనసుల్.

వ. లని దత్త కుండు పలికిన విటుం డిట్లనియె.

కం కులసతి సంతానార్థము
నిల దాసీనంగమంబు • హీనము పరకాం
తలు హానియనుచుఁ గాదే
వెలయాండ్రొసృజించె నజుఁడు • విశ్వములోనన్.

కం. వెఱ పుడిగి యిచ్చవచ్చిన
తేఱఁగునఁ గలయంగవచ్చు • ధృతి వారప్రీ

చెఱకు నడు మనిన నందున్

గొఱతయె యదియనుభవించు ♦ గుణగణ్యులకున్.

కం. దివిజులకును రంభాదులు

భువిజనులకు వారసతులు ♦ భోగాస్పద లీ

యువిదలఁ గూడెడిభాగ్యము

లవిరళపుణ్యులకుఁగాక ♦ యబ్బునె తెలియన్.

చ. క్రతువులు చేసి యాగమని ♦ కాయము లభ్యసనం బొనర్చి సు

వృతులగు భాసురోర్తముల, వారితన్నిర కామినీకుచో

న్నతపరిరంభ సౌఖ్యముల, నానల నీనెడి వారకామినీ

రతిఁ ద్యజియించువారలు తిరస్కృతు లెన్నఁగ ముచ్చగంబులన్

కం. కలయికము లెఱిగి విటులం

గలయుచు ఘనమాస మిగులఁ ♦ గలఁగక ఘనులన్

ఖలులన్ సరిగాఁ జూడక

మెలఁగెడు వారాంగనలను ♦ మెచ్చఁగ వలయున్.

కం. అని విటుఁ డాడిన మాటకుఁ

గనలుచు నాగరకుఁ డనియెఁ ♦ గడకట నేడీ

విసరానిమాట నీచే

విసవలసెన్ వీనులందు ♦ వీఱిఁడి భంగిన్.

కం. వాసిచెడు దాసివలనన్

గాసును వీసంబు వేశ్య ♦ కతమునఁ బోవున్,

దోసంబు విధవ, పరసతి

యే సుఖకారిణి యటంచు ♦ నిందుగ్గిం డనఁడా.

కం. మగనికి వెఱవక, యింటికిఁ

దగఁదానేకర్తయగుచుఁ ♦ దత్పరవృత్తిన్

నగగలదై, వెలిదిరిగెడు

మగువం, గెడగూడువాడు ♦ మదనుడు గాఁడే.

కం. విను వింతలైన సౌఖ్యము

లనుబొందుచు నెపుడువేడ్క ♦ లనుదనియుచుఁ దా

ననువరియై పను లెడవుచుఁ

గని తిరిగిన నేమిభ్రాతి ♦ కామ్యార్థంబుల్.

వ. అనిన విదూషకుం డిట్లనియె.

ఆ. వె. తొత్తులవలనఁబోవు ♦ దొరతనం బంతయు

వేశ్యవలన నరఁవితతి యణఁగుఁ

బరవధూతివలనఁ ♦ బ్రాణంబు పై వచ్చు

విధవఁబొంద మేలు ♦ విరహులకును.

కం. స్తంభింపక మరుజలములు

గుంభద్రోణములుగాగఁ ♦ గురియును రతులన్

శుంభల్లీలల విధవా

సంభోగముకంటె వేతె ♦ సౌఖ్యము గలదే !.

ఆ. వె. అనిన నడ్డగించి ♦ యశానొ విదూషక,

తగును మెచ్చ నీకుఁ ♦ దగినవారి

దొరవు చాలుఁజాలుఁ ♦ దొలఁగుమంచు నదల్చు

కొనుచు వీతమర్దఁకుండు పలికె.

కం. వాసికిని వేశ్యఁబొందిన

గాసులు చేదిగును సుగతి ♦ గలుగక పోవున్

మీసాలమీఁది తేనియ

దానియకా కితరజనులఁ ♦ దలఁపఁగనేలా.

కం. వీడియ మడుగదు, గుడ్దుల

కోడదు, గాఢంపు రతుల ♦ కులుకదు, కలలోఁ

జూడదు గరగరికలు, మఱి

యీడా ? దాసికిని జగతి ♦ నేకామినులున్.

కం. కాసులు దెమ్మనియడుగదు,

చేసన్నలవచ్చు రతికిఁ ♦ జేరగ నెపుడున్

మూసిన ముత్యముఁ బోలెడి,

దాసి నుదాసీన మాడఁదగ దెవ్వరికిన్.

వ. అని వీరమర్దకుండు పలికిన పలుకులకు సుశీలుండిట్లనియె.

కం. శ్వేతాదులు కై వల్లం

బాతతమతిఁగనిరి వేశ్యలందునె కాదా

జాతియు నీతియుఁ గలిగిన

యాతెలువల పొందువలన • హానియుగలదే.

వ. అనిన విని మల్లణుం డక్కడ యెఱింగింపుమనిన.

మ. సరసాదార్యవినిజ్ఞతామరగవీఁసంతానచింతామణి

వరపాథోధిశశాంక శాంకరపదఁదవ్వందావృచ్ఛనాసంతతా

దరసంవర్థితగోత్ర గోత్రరిపుసాఁధారణ్య సంపూర్ణభా

సురభోగాస్పదశోభ శోభనమహాఁచుండిస్థలగ్రామణి.

కం. జంభాహితవరకుంభవి

జృంభిత దోరండనత్త్వసింధుగభీరా

శంభుపదపద్మలీలా

బంభరసామాంబికాతఃపఃఫలరూపా !

మా లి ని

విమతజనవిఫాలా • వేదమార్గానుకూలా

శమిత సకల దోషా • సాధురక్షావిభూషా

హిమకరసమరూపా • యిద్ధబాహుప్రతాపా

సముచిమథనభోగా • నవ్యపద్మానురాగా.

గ ద్య ము .

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్రోసామయామాత్యపుత్ర సరసకవితాధుర్గ

యెట్టయ నామధేయ ప్రణీతంబైన మలహణచరిత్రం

బను మహాప్రబంధంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

మల్లాదిచరిత్ర.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరంగభామమంగళ
కారణకరహాటలాటకకర్ణాటకగాం
ధారసరనాథకృష్ణస
తూర్కగుణోన్నత్య చుండికాళామాత్యా.

వ. అవధరింపుము సుశీలుండు మలహాదాస కిట్లనియె.

నీ. అవని నవంతికయను పట్టణంబున
నెలయ శ్వేతుండును ♦ విప్రుల జోకడు
తలిదండ్రీమాట వీనుల జేర్పడెన్నడు
గురులయానతి యన్ను ♦ బరుస నౌను
బాంధవు లన్ను ♦ బరిహాసములు సేయు
విద్యాంసు లన్ను ♦ వెక్కిరించు
పెద్దల గన్ను ♦ బేమముల్ వలుకడు
వకానుల బాడగన్ను ♦ మండిపడును

తే. గీ. దైవతాంతర మన్నను • దప్పనాడు
జపతపంబులు దలఁచినఁ • జప్పరించు
క్రతువులన్నను మాటకె • కల్లలాడు
నతిథులన్నను మండుచు • నడిచిపడును.

సీ. దరిబేసులన్నను • దద్దయుఁ గొనియాడు
జైనులగన్నను • సంతసిల్లుఁ
గుచ్చితకాండ్రన్న • గొండాటములు సేయుఁ
బాపండులన్నను • బరిణమించు
మాతంగులన్నను • మఱిచేరరమ్మనుఁ
బలుగాకు లన్నను • భక్తిసేయు
భాండికులన్నను • బాయఁ డేప్రాద్దును
గుండగోళకులన్నఁ • గుస్తరించు

తే. గీ. జారవోరులఁగన్నను • సంతసిల్లుఁ
గట్టుపోతులఁ బాడగన్నఁ • గౌగిలించు
నేభ్యరాసులఁ బాడగన్న • నిచ్చుగించు
దూపకులగన్నఁ దెగబాసి • తొలగఁ డెపుడు.

చ. వెలితలబుట్టమందులిడ • వేదాఱుబెట్టును జూదమాడ ని
చ్చులు చని జూదకట్ట కడఁసారెకు నొడ్డన కోడిపోరు లే
బలితపుటాటకై నఁ బఱుపందము పెట్టును జాగిలంబులున్
వలలు ఘటించి వేటసని • వంచనలేక వధించు జీవులన్.

తే. గీ. కుడువఁగూర్చుండి యప్పు డాకూటికడను
జందె మొకచేతఁ బట్టుక • సంధ్యవార్చుఁ
గాఱుచేతులు నెన్నఁడు • గడుగుకొనఁడు
విడుచుఁ గాల్పడి నిలుచుండి • నడచినడని.

సీ. మరసి సన్నాసుల • మాచకమ్మలఁగూర్చి
తలవరులకుఁ జెప్పి • దండుగోర్చు

తివిరికొత్తముల్లాడఁ ♦ దీర్ఘవాసుల నిల్పి
 పరిహాసములు చేసి ♦ బండుసేయు
 వెన దిగంబరులకు ♦ వీర్యంబు గల్పించి
 సంతలఁగదియించు ♦ సాధుఁబోలి
 పరచుటిల్లాండ్రిను ♦ బై కొని బ్రముంచుఁ
 దనుఁదానె బ్రమయించి ♦ ధనము దివియు

తే. గీ. మెరసిపో నింటివారల ♦ మేలుకొల్పి
 తవిలి దొంగలచేతికి ♦ దాట్లనిచ్చి
 రూఢిఁదాతను గొంతిగొట్లాడఁ బెట్టి
 నిక్కి తననీడఁ దనుఁదానె ♦ వెక్కిరించు.

సీ. పాంచరాత్రిక మన్నఁ ♦ బాడును దిరునామ
 మరిగూడుకొని యడియఁడ నటంచు
 బంతిపబ్బమటన్న ♦ బరువెత్తు బూడిదె
 పెండెకట్టులు చాలఁ ♦ బెట్టుకొనును
 కాకొల్లిపరసన్నఁ ♦ గదలును నెదురుగాఁ
 దలముండి విరఁబోసి ♦ దాటుకొను చు
 శివసత్తి దెమ్మన్న ♦ గవుదలు మెడనిండఁ
 బూత చెందిరమును ♦ బూసి వెడలు

తే. గీ. చెలఁగి రాజులతంతన్న ♦ చిమ్మటరుగు
 బడుచుగల పాటఁబాడుచుఁ ♦ బాత్రలాడు
 బొలుచు పడ్డర్కనంబుల ♦ పూతకోక
 యనఁగఁ జరియించుచుండె సఃయ్యవని సురుఁడు.

సీ. వలను మీఱఁగఁ జంద్రవంకతోఁ దిరు నాము
 పెట్టి గండపుగీరుబొట్టమర్చి
 నడుమ విభూతి నిండుఁగఁ బూసి యాలోస
 జక్కబొట్టును దిరుఁచూర్ణమునిచి

చిగురుగోళ్లను జాటు ♦ సిగ నిక్కఁగావేసి
కదలిపూతేకులు ♦ గానఁ జెరివి
నెఱికదుప్పటి కొంగు ♦ నేలజీరఁగఁ గప్పి
వెలిదూలగోణము ♦ వేళ్లనిడిచి

తే. గీ. కప్పువెట్టిన మునిపండ్ల ♦ కడలు విడెముఁ
జప్పరింపుచు బెదవులు ♦ సందు కొల్చి
గిరుకు సంబువు కాళ్లను ♦ నొఱయమెఱయ
నిక్కుచును నీలుచును వట్టి ♦ నీటుతోడ.

నీ. జంతలఁగనుఁగొన్న ♦ సరసంబులాడుచుఁ
జెడిపెలఁగనుఁగొన్న ♦ జేరఁ జనుచు
భాండిరులనుగన్న ♦ బ్రాణంబుఁలొసఁగుచు
దాసకాండ్రనుగన్న ♦ నాసపడుచు
దేబలఁ గనుఁగొన్న ♦ వాబల్మిఁ జూపుచు
దాసికత్తెలఁగన్న ♦ దారసిలుచు
దాసిజనముఁగన్న ♦ దకపికల్ వెట్టుచు
ద్రాగుబోతులఁగన్న ♦ దనిసిగనుచు

తే. గీ. జారులను గన్న జప్పట్లు ♦ చఱచుకొనుచు
వేశ్యలను గన్న మోముల ♦ వేలఁబడుచు
బండెతలఁగన్న గదలక ♦ యండగొనుచు
వింతయునుగన్న దూరంబు ♦ వేగజనుచు.

కం. మరగి కడునప్పురంబునఁ
దిరుగుచుఁ బెనులెస్స నేశఁదిమ్మరి యనఁగాఁ
బరికించి యెల్లచోటుల
వెరవారగ వెట్టివేసి ♦ విరిసినపిదపన్.

కం. విటతాటకియను లంజెయు
సటలంబడి సొక్కి సొక్కి ♦ నదమదమై తా

నటునిటుఁ బోవను జాలక

చిటిముడి చేఁగానులెల్ల • చెల్లఁగఁ గొఱకెన్.

కం. శతవర్షంబులు వెల్లిన

యతికష్టపు జంతగాన • నదియున్ వానిన్

గతిచెడి నవ్వక పిలువఁగ

బతిచెడి యయ్యింతి పొందు • బాయక యతఁడున్.

చ. మునుకొని పట్టుగొఱ్ఱియల • ముగ్ధిచ్చిలి రాత్రులఁ దెచ్చియిచ్చు నొ
య్యనఁ దెరవాటుగొట్టి కలఁయర్థము దానికిఁ బెట్టు కావటం
గనలుచు రేయునుం బగలు • గట్టెలు నీళ్లును మోచు పారునే
పనులకుఁ దానె పంచఁగల • పాటులనుంబడు నెల్లభంగులన్.

చ. తటతట దంతకాండములు • దాఁకఁగఁ బ్రక్కలు వీపు వంపఁగా
జొటజొట నీళ్లుముక్కులను • హఠ్కులఁ గ్రమ్మఁగఁ గాళ్లుజేతులున్
చుటచుట గోరబోర నెటుఁచూచినఁ దానగు శీతవేళలన్
దుటదుటఁ బాటుచున్ బనులు • దూకొనిచేయును దానికెప్పుడున్.

ఉ. ఎండను భూమి వత్సలయి • యెల్లెడ శేషఘనామణి ద్యుతుల్
గాండకరప్రభం బెనువఁజాలి తృణంబు తరుప్రకాండముల్
మండఁగఁ బొట్టయుం దలయు • మాండఁగ నిప్పులుచల్లు వేసవిన్
కొండల కేఁగి యాకలము • కూరలుఁ గాయలు దెచ్చు దానికిన్.

చ. పిడుగులు వ్రేసి నల్లడల • బ్రేలిపడన్ బెనుగాలి రువ్వనన్
సుడివడఁగొట్ట మేఘములు • జోరున బాములు వేల గట్టిన
ట్లుడుగక మిన్ను దూటుపడెనో యన బెన్ జడివట్టి మోడఁగా
జడియక వానకాలమున • సారెఁకుజేయును దానికిం బనుల్.

కం. తలయొడ లెఱుంగక యీ గతి

వలచికడుం దిరిగి దాని • వలఁబడి దానున్

నిలుకాల నిలువఁదీఱక

మెలఁగంగా నొక్కనాడు • మెలఁతుక యంతన్.

కం. తలకడక యర్థహత్యం

బలరంగ నయ్యమ్మపూజ • కలరులు దేవా

తలప వనపుడును, దానికి

దలఁకుచుఁదానుండి నిచట • దాఁచితి ననుచున్.

ఆ. వె. పాజినగరితోటఁజైఁ గావ లున్నట్టి

వారికన్న మొరగి • బీరమునకు

కోట వెలుగు బోకి • గొబ్బున దిగజాటి

విరులు చాలఁ గోసి • వెడలిమగుడి.

కం. తడవాయె ననుచుఁ గామిని

కడుఁ దిట్టినొ మిన్న కేనిఁ • గట్టునొ కొడిమల్

వడి నేమిసేతు నిఁక నని

వడి దప్పకయుండె నతఁడు • పరుగునరాగన్.

కం. మంకుతనంబున హేయపుఁ

బంకములో నొక్కపూవుఁ • బడుటయు దానిన్

శంకించి తివియ నోడుచు

శంకరు కర్పణమటంచుఁ • జనియెను వేగన్.

వ. చని ముందటంబెట్టిన మండిపడి యింతతడవుండుట కేమినిమి
త్రంబు, అపవిత్రజన్మంబునం బుట్టిన నిన్నుఁ బావనునిజేసితి కృతఘ్నుం
డవై మఱచితే యని యదల్చిన నతండును గజగజ వణకి యియ్యపరా
ధంబు సహింపుమని పదంబుల కెరంగిన శీరంబుఁదన్ని విదల్చుకొనుచుఁ
గోపావేశంబుననుండె నంత వనపాలురు మేలుకొంచి తలవరుల కెఱిగించిన.

కం. కొలకొలన పట్టు నేచని

యిలుచుట్టుక వాని దాని • యిలఁజేనికడన్

తలవరులు నిల్చి వారల,

దలిరులునుం దెచ్చి నూపఁ • దగునే యనుచున్.

కం. ఇలఁ దిట్టుకొంచు మోదుచు

నులుకం గదియంగఁ గనలి ♦ యుద్ధానము లో

పలి కెల్లు వీడుచొచ్చెనొ

తలఁ కించుక లేక యనిన ♦ ధరణీశుండున్.

ఆ. వె. చంపవలదు వీండ్ర ♦ సర్వస్వమును గొని

విడిచి యిప్పురంబు ♦ వెడలఁదొర్రొయుఁ

డనినఁ దలవరులును ♦ నట్ల వారలచేతి

విత్తమెల్లదోచి ♦ వెడలఁదొర్రొయ.

కం. అర్థము తను గడియించును

నరంబును దాఁ గడించునది యాయన కా

వ్యర్థంపు ముండ యూరకె

యర్థమునకుఁ బొగిలిపొగిలి ♦ యసువులుతోలఁగెన్.

వ. అంత సతండును దద్వియోగవేదనం గ్రాఁగి శరీరంబు దొఱంగు
టయు యమకింకరులుం బఱతెంచి వానిఁబట్టుకొని పోయి జమునిముంద
టం బెట్టిన బిట్టమిట్టపడి యతండును.

తే. గీ. చిత్రగుప్తులఁ బిలిచి యీఁచెడుగు చేసి

నట్టిదోషంబు లేమేమియనిన వారు

కవిత వీక్షించి వానిపైఁ ♦ గనలిపడుచు

దేవ వినుమని చెప్పిరి ♦ తేటపడఁగ.

సీ. పశుహత్య లన్నను ♦ బదునేడులక్షలు

స్త్రీహత్య లన్ననుఁ ♦ జెప్ప నరిది

శిశుహత్య లనిన నెఁచెదము మేమనరాదు

బ్రహ్మహత్యలు వే లఁపరిమితములు

నర్బుదంబులు దాటు ♦ నటు భూతహత్యలు

చౌర్యవర్తనములు ♦ సంఖ్య గడుచు

బరదార సత్వముఁ ♦ పరికింప మితి లేవు
తక్కుదోషంబులు ♦ లెక్కలేవు

ఆ. వె. కడలి తరంగలై న ♦ నుడుగణంబై నను
నిసుకరాసులై న ♦ నెంచవచ్చు
వీడుచేసినట్లు ♦ వివిధపాతకములు
తలఁప బ్రహ్మకై నఁ ♦ దరము గాదు.

వ. అనుటయు దండధరుండు మండిపడి వానింజూచి నిజకింకరు
లతో నిట్లనియె.

నీ. పకసతిపై దృష్టిపఱపినఁ కన్నుల
నెఱ్ఱగ్రాగినయట్టి ♦ యినుముఁజోయుఁ
డితరాంగనలయిండ్ల ♦ కేగిన పదముల
నాటుండు కొవ్వొడి ♦ నారసములు
మొనసి యెండులసామ్మ ♦ మ్రుచ్చిలుచేతులఁ
జొనుపుండుసూదులు ♦ మనిపి నినిపి
యన్యకాంతలచన్ను ♦ లానినయురమున
నెత్తుండు కరఁగిన ♦ యినుపమున్దఁ

తే. గీ. జేరి కొండెంబు నొరులకుఁ ♦ ఔప్పినట్టి
జిహ్వఁగత్తుల నింతింత ♦ చీటి విడుండు
మించి యన్యాయవిత్త మాఁజించినట్టి
కుటిలదేహంబు అంపానఁ ♦ గోయుఁ డిపుడు.

తే. గీ. ఇతరకాంతలఁ దనతోడ ♦ నిచ్చగించి
యుపరిసురతంబు సలుపంగ ♦ నొడ్డుకొన్న
యల్లచోటులఁ గ్రాగిన ♦ యట్టి లోహ
పాత్ర నెత్తుండు కడుఁగ్రాగి ♦ భస్మముగను.

ఉ. పట్టుండు కాదులం దవుడ ♦ పండులు డుల్లగవేసి సంపెటన్
గొట్టుండు కర్పటంబవియ ♦ గ్రుద్దుల దొబ్బుండు చిల్లఁగోలన్

గుట్టుడు గొంతుగోల ముకుగోళును మొత్తుడు తప్తలోహముల్
చట్టనఁ జేటి పొట్టనిడి • చర్మముఁ దీయుడు తిత్తి దోఁపుడున్.

వ. అనుటయు దేహ! యితండొక్కనాఁ డధరాత్రింబున వేశ్యకుం
బూవులు గొనిపోవునెడ నపాత్రస్థలంబున నొక్కపుష్పంబు పడిన నది తన
కుం గొఱగామి శివార్పణంబు చేసెనని చెప్పిన మహాభుజంగంబునకు బజ
నిక చూపినట్లుం బలె నమ్మాటకు నుపశమించి యతని నీరాత్రి రంభా
సంభోగంబు చేయించి పిదప దండంబున దండింపుఁడనిన వారలు దండ
ధరు నానతిం జని యావృత్తాంతంబంతయు నెఱుంగ రంభ కొప్పంజెప్పిన
నారంభయు నతని యభ్యంతరగృహంబునకుం గొనిపోయి.

తే. గీ. హంసతూలికపాస్పుపై • నతని సునిచి
యచితగోష్ఠుల మెల్లనె • హృదయ మెఱిఁగి
యిష్ట మొనరించి యధిక సంతుష్టఁ జేసి
బుద్ధి చెప్పంగఁదొడఁగె నఃపృష్ఠవ్రోబోడి.

కం. దేవాదిదేవు మదిలో
భావించి భజింతు వేని • భక్తి సెలంగ
నీవంక నై నఁ జూడం
గా వెరతురు కాలుభటులు • గడుభీతి మదిన్.

కం. ఒకపుష్పము సర్వేశ్వరు
నకు నిడి కాంచితవి నీవు • నవ్యసుఖం బి
ట్లకటా శివు నర్పించినఁ
బ్రోకటంబుగఁ బడయరాని • పదవులు గలవే!

కం. ఈయింద్రుఁ డీ కుబేరుం
• డీయసురపుఁ డీయగస్త్యుఁ • డీపద్మభవుం
డీయరగశాయి మొదలుగఁ
గాయజహరుసేవఁ గాదె • ఘనులై రెపుడున్.

కం. అన రంభతోడ వాడి

ట్లను నా కివియేల యింక ♦ నతివా, నీతో
డనుగూడు సౌఖ్యమునకును
బ్రతుతింపగ నజహరీంద్రపదపులు సరియే ?

వ. అనుటయు రంభ వానితో నిట్లనియె.

ఆ. వె. ఉఱకె తెచ్చినాకి ♦ యుపవాసముడిగిన
స్థల చిన్నపనికి ♦ నింతవినఁగ
హరుని నాల్గుజాము ♦ లచ్చింపు మఖిలసౌ
ఖ్యములు దాన నీకు ♦ నచ్చుఁగలవు.

కం. నావంటివార లెప్పుడు

నీవెంటన్ దిరుగ బ్రతుకు ♦ నీకయ్యెడు న
న్నెంట నీవెలింటను
మీవెంటన్ దిరుగ మాకు ♦ మే లగుఁ గాదే.

ఆ. వె. సౌఖ్యమనుభవింప ♦ సంతతపుణ్యంబుఁ
బోవు మూలధనము ♦ పోయినట్లు
వరునఁ బుణ్యధనము ♦ వర్ధిల్లునట్లుగా
నిత్యసౌఖ్య మంద ♦ నేర్చు టురవు.

కం. నను గొఁగిలించుసౌఖ్యము

నిను వించుక యొందె నేని ♦ నిముసమెగద ! కా
వున నీ తరుణములోననె
విను మది పో కంఠ నిలిపి ♦ వేడుము శివునిన్.

ఆ. వె. మలముఁ దోలునెమ్ముకలును శ్లేష్మంబును
మొదలుగాఁగనై న ♦ ముఱికి డొక్కఁ
జూచి లంజెలెల్ల ♦ జొక్కుదు రూరక
యిందువలన సౌఖ్యమేమిగలదు.

ఆ. వె. జనకునాన నీదు ♦ జనయిత్రి మీఁదాన
 ప్రాణసఖునియాన ♦ భర్గునాన
 గురువులాన శంభుఁగొలువవే యనవుడు
 మూర్ఖుఁ డతఁడు చెవులు ♦ మూసికొనియె.

ఆ. వె. అవుడురంభసూచి ♦ యల్లన నవ్వచు
 నూరకున్ను బలికె ♦ వారిదాసి
 శ్వేతమయ్య, చనవుఁ ♦ జేకొను నామిఁది
 యాన సేయవయ్య, ♦ యక్కమాట.

ఆ. వె. వెఱచి యుల్కిపడుచు ♦ విడలించుకొని లేచి
 యింతమాత్రమునకు ♦ నింతయనినఁ
 జెప్పు మేమియైనఁ ♦ జేసెద సీమాట
 యనిన రంభ పలికె ♦ నతనితోడ.

కం. అచలస్థితి బాహ్యంత
 శ్శుచివై యీనాల్గుజాలు ♦ సోమార్థధరున్
 రుచితోఁ బూజింపుము కృ
 ష్ణ చతుర్దశి సలుప మేలు ♦ జాగరమునకున్.

కం. పరమేశ్వనాటి రాత్రిన్
 బరికించినఁ దమకు నిలువఁ ♦ భార మటంచున్
 దురితంబులు నిద్రాకృతి
 సురమునిముఖ్యులకుఁ నైనఁ ♦ జూడ్కులఁ గ్రమ్మున్.

వ. అని చెప్పి రుద్రాక్ష భూతిభూషణం గావించి నిజోద్ధానమున
 నున్న శివలింగంబునకు మ్రొక్కించి గంధపుష్పాక్షతలు, ధూపదీపనై వేద్యం
 బులు సమర్పించి సర్వేశ్వరున కర్పించుమని యతనికరంబున కొండ్లొండ
 యందిచ్చుచుం బ్రయంబున.

సీ. అర్కపుష్పంబుల ♦ నభవునిఁ బూజింపఁ
 బరధనాపార మహాపాపమణిగు

దూర్వాంకురంబుల ♦ శర్వనిఁబూజింపఁ
 బరసతీసంగమఁపాప మణఁగు
 తులసీదళంబుల ♦ ధూర్జటిఁ బూజింపఁ
 బరనిందచేస్తేన ♦ పాప మణఁగు
 మారేమదళముల ♦ మఱి శివుఁబూజింప
 బ్రహ్మహత్యాదిక ♦ సంకమణఁగు
 అష్టగంధంబుల ♦ నభవునిఁ బూజింపఁ
 బరహింసనక్రియాఁపాపమణఁగు

తే. గీ. ధూప మర్చింపఁ గలుషనిఁస్థూమకరము
 దీప మర్చింప నజ్జనఁతిమిర మణఁగు
 సక్షితలఁ బూజనేయఁ గాఁమ్యార్థమొదవు
 భవునిభావింప నాయుజ్యఁపదము గలుగు.

కం. వెలిదమ్ములఁ గెందమ్ములఁ
 గలువలఁ జెంగల్పవిరులఁ ♦ గాంచనములఁ దు
 మ్ముల మఱి దుష్కరంబులఁ
 గలయఁగఁబూజింపు మఖిలఁకలుషము లణఁగున్.

కం. విమలంబుగ నై వేద్యము
 నమరఁగ సర్వేశ్వరునకు ♦ నర్పించిన రా
 జ్యము గల్లు వీడియమ్మున
 నమితంబుగ సౌఖ్యమొదవు ♦ ననవరతంబున్.

ఆ. వె. అనఁగ సతఁడు శివుని ♦ నట్ల నాలుగుజాలు
 నోజ మేలుకాంచి ♦ పూజసేయ
 వేగ వచ్చినంత ♦ వేవేగ జముభటుల్
 వచ్చి రంభ యింటివద్ద నిలిచి.

— మ త్ర కో క్తాం —

నిన్న నే మిట నప్పగించిన ♦ నీచుఁ డెక్కడనున్న వాఁ
డన్న వారలతోడ రంభయు ♦ నల్లవాడని చూపినన్
కన్న విచ్చియుఁ జూడ భీతిలి ♦ కంపమొందుచు నేగియా
నన్నవర్తనుడైన కాలుని ♦ సమ్ముఖంబునఁ జెప్పినన్.

తే. గీ. జముడు మండుచు వానిపైఁ జంప నలిగి
యరుగుదేరుగ శివదూత ♦ లతనిఁ బిలువ
వరివిమానంబుఁగొంచును ♦ వచ్చుటయును
జూచి వెఱఁగంది మదిఁ గుంది ♦ చోద్యమంది.

కం. భూతపతియాజ్ఞ దప్పిన
నాతత మతిఁ డల్లవచ్చు ♦ నగు, నేమిటి కీ
పాతికున కన్ద నేటికి
నీతెఱఁ గెటఁగింపుఁ డనిన ♦ సంతయు వారల్.

కం. శివరాత్రి నాల్గుజాలును
శివుని బూజింప నొండె ♦ శివనామంబుల్
శివలాంఛనములు దాల్చును
శివుఁ డతఁడేకాక మర్త్యజీవుడె చెపుమా.

వ. అనవుడు నష్టమండు శివదూతలతో మును మార్కండేయు
నికై శివునిచేతం బడిన పాటులేచాలు మీమహర్తవ్యంబు నెవ్వ రెఱుంగం
జాలుదు రని నమస్కరించి జముండు నిజస్థానంబున కరిగె సంత నా
శ్వేతుండును విమానాహూఘంజై శివునిసన్నిధికిం జని సాష్టాంగ దండప్రణా
మంబు లాచరించినం జూచి సర్వేశ్వరుం డతనికిఁ బ్రమథ పట్టణంబుఁగట్టెం
గావున నుత్తమగుణంబులుగల వారాంగనలం గలసినవారలకు మోక్షంబు
సిద్ధింపఁకుండనేయని సుశీలుండుచెప్పిన విద్యానిధియు నది యట్ల తప్పదని
యందఱ నుపచరించి పొండనియనిసిన వారును మలహఃనండును జను
దెంచి రంత.

కం. ప్రియధూలలామ ప్ర
 తీచీ సతిమీఁద నగవుఁదీపింపంగా
 నై చిన మఁకింకణ మనఁ
 బ్రాచుర్యస్ఫురణఁ దరణి * పడుమటవ్రాలెన్.

కం. ఇనుఁ డపరజలధి శశి తూ
 ర్పునఁ దోచిరి గెంపువదలి * పాలుపొంద నభం
 బనుదంతికి నిరువంకల
 గనకపుఘంటికలు సురలు * గట్టిరొ యనఁగన్.

కం. వలిచెంగావులుఁ గపురపు
 గుళికలు పరితాప మణఁచుఁకొఱకై దివిజుల్
 మలహణ కొనగూర్చియన
 నెలకొనె సీరసముతోడ * నింగిం జుక్కల్.

మ. అట కాంచెన్ ధరణీసురుండు నవసంధ్యావేళ వేలాగ్రప
 ర్యటనేందీవరసాంద్రకందశమరింఁదానందధారావళీ
 నటదీందిరిబృందతుందిలనదానందేందిరావందివి
 స్ఫుటగానామృతసారసారముఁ గనఁదూర్భాసారకాసారమున్.

చ. వ్రతమున లోన దేటి యనుఁపన్ ముకుళించెడి తమ్మియొప్పె నా
 రతి సఖినిం బరండి వలఁగాజు రవాజు రథాంగరావముల్
 హితమతి నేకతంబ తగ * నిందిరన ర్నశాల యానిశా
 పతి చెఱఁజిక్కి కూయు పసిఁబాలికఁ బొంద వఘాటియో యనన్.

సీ. ఇంచుపయ్యెదకేవ * నించుక గాన్నించు
 శచిదేవి దాపటిఁకుచ మనంగ
 విరహులపై దండుఁవెడలంగఁ దమకించు
 వలరాజు కెంపుగోవడ మనంగ
 ఘనజగన్మోహనఁగంధచూర్ణం బిడ
 రంజిల్లురత్నకఁరండ మనంగ

నమరేంద్రముఖ్య లోయ్యనఁ గోరినిచ్చినఁ
గొమరారు నమృతంపుఁ • గుంభమనఁగఁ

తే. గీ. గాయసిద్ధికి సిద్ధసంఘంబు లెల్లఁ
గూర్చుసిద్ధరసంబుల • ఘటికయనఁగ
నమరు రతిదేవీమెఱుఁగుటఁ ద్రమొ యనంగ
నిందుఁ డుదయించె లోచనానందముగను.

వ. అంత నామలహాణుండును సంధ్యాదికృత్యంబులు దీర్చి పుష్ప
సుగంధిందలంచి సుశీలుతోడ నిట్లనియె.

కం. ఉడుగని విరహానలమునఁ
బడి వడిఁ గడునొచ్చి మిగుల • బడలినవారికొ
గెడగూర్చుకంటెఁ బుణ్యము
వడిఁ బాపఁ దలంచుకంటెఁ • బాపముఁ గలదే.

తే. గీ. విరులు గంధంబు మిగులను • వెట్ట యగును
చెలులమాటలు చెవులకుఁ • జేదులగును
ప్రాణపదమైన యంగనఁ • బాయుకంటె
మఱియు దుఃఖంబుగలదొ యిమ్మహిఁ దలంప.

ఉ. మక్కువఁ బుష్పగంధి పురఃపర్వనుసన్నిధి నాటలాడి తా
నిక్కువ కేగుదేరఁగ రఃతీశ్వరు పట్టపుటనుఁగో యనన్
జెక్కుల మించుతేజమును • సిబ్బెపుగుబ్బలు మండయానముల్
చొక్కపుఁ గాంచికారవఃసుసాంపును నామదిఁ బాయఁదెప్పడున్.

చ. నిలిచినయట్టితావునను • నిల్వఁగ సైఁవదు డెంద మెంతయున్
గలచినయట్టు లయ్యెడును • గంటికి నిద్దురరాదు దేహమున్
గొలువక లేనిన ట్లగుచుఁ • గ్రుమ్మరిలంగను సైఁవవచ్చునే
కలదొకొ పుష్పగంధి నికఁ • గన్గొనుభాగ్యము నాకు నిమ్మొయిన్.

వ. అనుటయు సుఖీలుండును మలహాణుని జూచి పుష్పగంధి జన
యిత్రహృదయం బరసినచ్చెడఁ జింతింపకండుమని యతిరథసంబునం జని
మదనసేనం గనుంగొని యిట్లనియె

కం. ధనము గడియింపవచ్చును
విను మెవ్వగి కైన మంచివిద్యయుఁ బుచ్చు
బును గీర్తిగలుగుఁ బొందులు
ననితా, ఘటియింపరాదు ♦ వసుమతిలోనన్

కం. మలహాణ పుష్పసుగంధులు
వెలయంగాఁ గూడి చదువ ♦ వీనుల కింపై
యలవడు పరమానందము
తలఁపఁగ నెపుడేల పాసి ♦ తక్కరొ, యనిసన్.

కం. నెట్టుకొని పట్టి మాయలఁ
జెట్టుకుమీ నీవు మీనుఁపిల్లలకూఁతల్
పుట్టించి, వేయమాడలు
నెట్టుక మరునైన బూట ♦ పిల్వంగ నీయన్.

ఆ. వె. కుడువఁ గటలేదు ♦ కొండీక లనవంక
వట్టి నింద పడఁగఁవలసె నుజ్జక
చదువు దయ్య మెఱుంగుఁ ♦ బాలును బదివేలు
వచ్చె నలనిపొందు ♦ వలదు మాకు.

కం. మలహాణ సుభులు చెప్పకు
తలఁపఁగ వెనుకటివె చాలుఁ ♦ దక్కినవేమో
తెలుపుము పురిలో వార్తలు
కలివోసిన నుట్లవంకఁ ♦ గనుంగొనఁ దగునే.

ఉ. ఎక్కినవానికిం గుఱుచఁయేనుఁగటన్నవిధంబు దా మదిం
బొక్కుచు నల్లనాటి మన ♦ పుష్పసుగంధి యటంచుఁ జూచెనో

మక్కువగల్గెనేని వెడఁమాటలు మాయలు మాని గొక్కునన్
రొక్కము వేయుమాడ లిటు • రోవెలఁ దెమ్మను మొక్కపూటకున్.

వ. అనుటయును సుశీలుండు పుల్లసిల్లి యేదియు నాడలేక మగ్గుడం
జనియె. పుష్పగంధియుఁ జాలమార్గంబునం జూచి పురపురం బొక్కుచున్న
నతిమూర్ఖుడైన యస్త్రైశ్వర్యండును.

సీ. మొగమెత్తకుండినఁ • దగిలి నీడియమింద
యనుచుఁ జేతులువట్టి • యదుముకొనును
జూడ కూరకయున్న • సుద్దు లేమందువు
చెప్పుమంచును మీఁదఁ • జేయివేయుఁ
బలుక కూరకయున్న • బాపురే నీవలెఁ
బండుకొరాదని • పట్టుఁ జెయ్యుఁ
గదియ కూరకయున్నఁ • జదువులు చదువుచు
నిది మేలుకాదని • యెత్తుకొనును

తే. గీ. గన్నుమూసిన పొట్టిరాఁగాలు సేయు
నదరిపడి మిన్న కేనియు • నావులించు
నిదురవోనీఁడు మేల్కని • నిలువనీఁడు
వెలికినేఁగిన దానును • వెంట నరుగు.

కం. నిలుకాలనిలువనీయక

కలుషాత్ముఁడు బాధపెట్టఁగా విధి నాత్మన్
బలుమాట దూఱుఁ గోమటి
కొలయెక్కడ గలిగెనంచుఁ • గుందుచునాత్మన్.

సీ. మందులు పెట్టితో • మఱిగి మాపటిచుండి
గుండెఁ దీసినదనుఁ • గొంతతడవు

పైత్యంబుగానోపు • బగబగమనుచునో
కొలుపుచున్నది యను • కొంతతడవు

తలనొప్పి ఘనమోరి ♦ తల యారదోయని
 కూతలు పెట్టును ♦ గొంతతడవు
 కనుదృష్టి దాఁకఁబోలును నాకు నని యావు
 లింతలు పెట్టును ♦ గొంతతడవు

తే. గీ. కడుపులోనంటుసొంటిమొ ♦ వడిగ నిపుడు
 కుట్టుచున్నది యనుచుండు ♦ గొంతతడవు
 తివిరి దయ్యంబు పట్టెనో ♦ దేహమునకు
 గుణముగా దనుచుండును ♦ గొంతతడవు.

కం. పుటపాకంబగు వేదన
 నెటువలె సైరింపవచ్చు ♦ హృదయేశ్వరు కాఁ
 గిట సౌఖ్యజలధిలోపల
 నటయంతయుఁడెలియ నోలఁలాడక యున్నన్.

కం. బెడిదమగు విరహవేదన
 వడిచేగఁగ వీనిచేత ♦ బాధయు నయ్యెన్
 వడి గోరుచుట్టుమీఁదను
 నడరఁగ రోఁకంటిపోటు ♦ ననుచందమునన్.

కం. అసియాడెడు నెన్నడుమును
 వసినాడిన దేహలతయు ♦ వాడినతెప్పల్
 దెసలాలకించువీనులు
 కనుగందిన నెమ్మనంబు ♦ గదురఁగ సంతన్.

కం. అలుగుచు నలుగుచు గలఁగుచు
 నలికుంతల వానిబాధ ♦ నటువడుచుండెన్
 పులిచేత చిక్కువడి మదిఁ
 గొలువక పొరలాడు జంకఁకొడమయుఁ బోలెన్.

వ. ఇట్లు పుష్పసుగంధి వేగించుచుండె నంత నక్కడ సుకీలుండును
జని మలహాణుం గనుంగొని మదనసేనయాడిన కర్ణకఠోరవాక్యంబు లించు
కించుక సూచించిన నతండు నిట్టూర్పు నిగుడించి యిట్లనియె.

సీ. ఏనేల చదివెతి ♦ నెలతీగెఁబోడితోఁ

గవగూడి చదువెల్లె ♦ గడమలేక

చదువుదుఁగాకేమి ♦ జలజాస్య దానేల

నాతోడునీడయై ♦ సడవఁ దొడఁగె

నడవఁగాకేమి నా ♦ నయననకోరంబు

లిందుబింబాస్యపై ♦ నేలవ్రాలె

వ్రాలె గాకేమి యావనితకు నాకును

హృదయంబు లవియేల ♦ నేకమయ్యె

తే. గీ. లయ్యె, నైనను గాకేమి ♦ యలమ్మగాఁగి

కకట, యెలప్రాయ మదియేల ♦ యలముకొనియె,

సలముకొన్నను గాకేమి ♦ చెలియ నన్నుఁ

బాతకపుడై వ మిల్లెల ♦ పాయఁజేసె.

సీ. కానంగ గలదొకో ♦ కమలాయతాక్షిని

గలలోననైనను ♦ గన్నులార

నానంగఁ గలదొకో ♦ హంసేంద్రగౌమిని

చనుదోయి యురమునఁ ♦ జాదుకొనుచుఁ

గోలంగఁ గలదొకో ♦ గురునీలకుంతల

యథరామృతముచవు ♦ లాత్మఁ దనియ

భావింపఁగలదొకో ♦ భామాలలామతో

ననమానరతికౌశలనుభవము

తే. గీ. వినఁగఁగలదొకొ యొకనాఁడు ♦ వీనులలరఁ

దరుణి మునుబోలె శంభుగీతములు పాడ

నిలువఁ గలదొకొ యొకనాఁడు • నెలఁతఁగూడి
లీల మెఱయంగ నంగజఁకేళిఁ దేల.

నీ. అంగనమధుకోస్తు • లాలకించినఁగాని
వీను లన్యులమాట • వినఁగ రోయు
వెలఁదివిలాసంబు • వీక్షింపనే కాని
చూడ్కు లన్యంబును • జూడరోయుఁ
గలకంత తనువల్లిఁ • గొఁగిలింపనె కాని
తనువన్యకాంతల • దాయరోయు
జలజాక్షి కెమ్మోవి • చవి యాననే కాని
జిహ్వ యన్యంబు రుఁచింపరోయుఁ

తే. గీ. జిత్త మన్యులఁ గలసై నఁ • జేరరోయుఁ
గోర్కులన్యంబు లెవ్వయుఁ • గోరరోయుఁ
దలఁపు లన్యంబు లెవ్వయుఁ • దలఁపరోయుఁ
గలదొకో సుమగంధిని • గలయ నాకు.

కం. వనిత నెడబాయఁజాలక
తనువున నిడుకొన్న శివుడు • తా సర్వస్వం
డనయము నొండులతనువులు
తనవలెనే సేయకునికిఁ • దగవా తనకున్.

తే. గీ. వెలఁదికిని నాకుఁ బొందులు • వేఱునేసి
ప్రాణములు వేఱుచేసెను • బాపజాతి
బ్రహ్మ యిరువురి తనువులుఁ • బ్రాణములును
నేకముగఁ జేయఁదాయె నింకేమి గలదు.

కం. వేడుకఁ బుష్పసుగంధిని
గూడుండేనాళ్లవలెను • గొనకొని యాత్మన
గూడుకొనె నొక్కలెక్కను
నీడుగ నలతమ్మిచూలి • యీ దివసంబుల్.

ఉ. చొక్కపు ముద్దునెమ్మొగము ♦ సోగమెటుంగును నోరచూపులున్
జిక్కని గుబ్బచన్నులును ♦ జెల్వగు నీవరరూపవై భవం
బక్కట నామనోంబుజము ♦ సంతు సమస్తము డించి యెంటి నీ
వెక్కడనున్న దానవు మృగేశ్వర, పుష్పసుగంధి, చెప్పవే.

ఆ. వె. కన్ను విచ్చిరపుడు ♦ కాన్పింతు మనసునఁ
గన్నుమూయ నెదుటఁ ♦ గదలకుందు
పట్టఁ జిక్కువడవు ♦ ప్రాణేశ్వరీ, యింత
యింద్రజాలవిద్య ♦ యెఱిగితెల్లు.

సీ. నీముద్దుమాటలు ♦ నిరతంబు వినఁగోరి
తవిలి నావీనులు ♦ తపము సేయుఁ
నీగుబ్బచన్నులు ♦ నెమ్మి గొంగిటఁ జేర్చఁ
దవిలి నాహృదయంబు ♦ తపము సేయుఁ
జిక్కని నీమోవిచవి యానఁగాఁగోరి
తవిలి నానాలుక ♦ తపము సేయు
నీ మోహనాకృతి ♦ నిరతంబుఁ జూడంగఁ
దవిలి నాకన్నులు ♦ తపముసేయుఁ

తే. గీ. నీవీలాసంబు నాయాత్మ ♦ నెలవుకొల్పి
తలఁపులన్నియు నినుఁగోరి ♦ తపముసేయుఁ
బ్రాణములకును శాశ్వతమై ♦ పరగు నీవు
ఉవిద, నినుఁబాసి యెబ్బంగి ♦ నోర్చువాడ.

సీ. అంబుధి దావాగ్నికై న నోర్చునుగాని
యోర్వలేదు నదీవియోగమునకు
నబ్జారి రాహువుకై న నోర్చును గాని
యోర్వఁడు తారాసియోగమునకు

హరుడు హలహలాగ్నికై న నోర్చునుగాని
యోర్వడుగారీవియోగమునకు
నభంగింబు పిడుగులకై న నోర్చునుగాని
యోర్వలేదు తటిద్వియోగమునకు

లే. గీ. నతనుఁ డీశ్వరునయనాగ్నికై న నోర్చు
గాని యోర్వడు రతివియోగంబునకును
విశ్వభయనోగ్ర నిర్వ్యగ్ర • విరహవహ్ని
నువిద నినుఁబాసి యేభంగి • నోర్చువాడ.

ఉ. జీక్ష్మవ లుక్కుదక్కు జలజంబులు సుక్కుఁ జగోరరాజియ
నైక్కు వియోగు లుక్కు తటినీశుఁడు నిక్కు మనోజపంతమున్
దక్కు ముదంబుకెక్కుఁ గుముదంబులు చొక్కు దమంబు మక్కు న
చుక్కులటేఁడు వేడిమిదె • చూపెగదే వడిఁ బ్రాణనాయకా !

ఉ. హలహలంబు గ్రమ్మఱ నుదగ్రతఁ బుట్టెనొ చండభానుఁ డా
భీలత నన్నిమూర్తులను • భీకరభంగిని గాయఁజొచ్చెనో
గాలుని తీవ్రమా హృషయకాలమహానల మేగుడెంచె నో
ఓలిమిఁ జంద్రరోచు లిటులుండునె చూడ్కికిఁ బ్రాణనాయకా !

చ. ముదిరిన సాంద్రచంద్రికలు • మొల్లి పుచగచుపుటంబులందిడిక
గుదిలిచి చించి చీటి కడుఁ • గొల్గివ్విన వెన్నెలగుఱ్ఱ ముక్కునన్
ముదితల కందియిచ్చుచుఁ బ్రామోదము నొందెడు నాచగోరముల్
కదిసిన నీదుకన్నుల వికాసము దోచెను బ్రాణనాయకా !

ఉ. వాలికలై మనోజభవు • వాలికలై సరసాలిచారు దృ
క్షేలికలై చగోరముల, కేలికలై కమలాలిహల్లకో
న్మాలికలై సుగంధవనమాలికలై న భవన్మనోజ్ఞ దృ
గ్జాలికలీనఁ జేసి మదిజా లిక మాన్పుము ప్రాణనాయకా !

ఉ. ఇక్కిలి దక్కి నిక్కి మెఱుంగెక్కి మొగెక్కి బిగెక్కి మిక్కిలిన్
గిక్కిరి సొక్కమానమయి ♦ గిక్కినఁ బక్కున విచ్చునోయనన్
బిక్కిటి లుక్కుమిఱి తగు ♦ బింకపు నీచనుదోయి మాటునన్
జిక్కిన నేమొకాని మరుఁచేఁ బడరాదికఁ బ్రాణనాయకా !

చ. వెర విఁక నేది నాకకట ! ♦ వీడె మనోభవుఁ డేగుడెంచె వి
స్ఫురదభిశంజినీవికచఁసూనశీలీకధనుఁపికావళి
వరకలకంఠకాహళరఁవస్ఫుటకంపిత భూర్భువస్సువ
శ్చరుఁడగుచున్ బ్రతాపమున ♦ సల్పెడిదేమిఁకఁ బ్రాణనాయకా !

ఉ. ఎక్కడ నేదరింతు నిఁక ♦ నేవగఁ బట్టుదుఁ బ్రాణవాయువుల్
చిక్కితి మన్మథాగ్నిఁ గడుఁ ♦ జేసెడి దేమిఁకఁ గంబుకంఠి, యో
చక్కినికీరవాణి, జలఁజాతవిలోచన, పుష్పగంధి యే
చక్కిటినున్నదానవు నిఁజంబుగ నా కెఱుంగంగఁజెప్పవే.

ఉ. న న్నెడఁబాయఁజాల వొకఁనాటికిఁ గంటికిఁ తెప్పకై వడిన్
గగ్గిన్ననఁ గప్పకొందు విడె ♦ కంతుని బారిని దూరఁజిక్కితిన్
సన్న యెఱింగి మున్న రతిఁ ♦ జల్లనితీయని ముద్దుకాఁగి లిం
కెన్నెడు నాకు నిచ్చెదు ♦ మృగేశ్వర, పుష్పసుగంధి, చెప్పవే.

వ. అని విరహవేదనం బొగిలి పొగిలి మున్ను పుష్పసుగంధియు
దానుం గూడియుండెడు నుద్యానవనంబులోపలికి నరిగి యిట్లనియె.

సీ. హరిణంబ. కానవే ♦ హరిణాయతాక్షిని

మధుపంబ, కానవే ♦ మధుపవేణి

హసంబ, కానవే ♦ హాసేంద్రగామినిఁ

బులినంబ, కానవే ♦ పులినజఘనఁ

గలకంఠ, కానవే ♦ కలకంఠకంఠిని

గిసలయ, కానవే ♦ కిసలయ్యాప్తి

నవలత, కానవే ♦ నవలతాతన్వినీఁ

గీరంబ, కానవే ♦ కీరవాణిఁ

తే. గీ. గానవే రంభ, రంభోరుఁ కాండయుగళిఁ
చక్రివాకంబ, కావవేఁచక్రికుచనుఁ
బుష్పవనవాటి, కానవే • పుష్పగంధిఁ
జందురుడ, కానవే పూర్ణఁ చంద్రముఖిని.

సీ. విను సుధాకరుడవు • విష మేల కురిసెదు
చందమా నీకిది • చందమామ,
శీతాంశుడనుపేరు • చెఱిచి నిప్పులు గ్రక్కఁ
జందమా నీకిది • చందమామ,
కువలయాత్మడవయ్యుఁ • దవిలి పాంథుల నేపఁ
జందమా నీకిది • చందమామ,
శివునకు నవతంసఁమవు మరుఁగూడంగఁ
జందమా నీకిది • చందమామ,

తే. గీ. విబుధులను బోచుదాతవు • వినుము సీవు
సుద్దములు బద్దములు గావు • సున్నులెల్ల
నఖిలకళలందుఁ బోడవై నట్టి నీకుఁ
జందమా హింసగావింపఁ • జందమామ.

కం. అచ్చిన ప్రియసతిఁ బా సిటు
వెచ్చుచునున్నట్టి నాకు • వేడిమిఁ జూసన్
వచ్చిన చోటికి వచ్చెదు
నిచ్చో ఫలమేమి నీకు • నిందుడ యనుచున్.

వ. అని మలహాణుండు దుఃఖావేశంబున ;

కం. కలయంగఁ గలుగు భాగ్యము
కలుగుట దుర్లభము చూడ • గల్గిన యేనిన్
గలసినయంతయ లేదా
వెలదుక నీమాటలైన • విన్నం జాలున్.

వ. అనుచు మదనోన్మాదంబున మలహాణుండు “కామాంధో
ఁసి నపశ్యతి” యనియెడుం గావునఁ దన ప్రియురాలిం దలంచుకొని పుష్ప
సుగంధయున్న మేడ సమీపంబునకుఁ జనుడెంచి నిలిచి నాయకమాట
లాలకించుచుండె. అంత నప్పొలగియు మలహాణుం దలంచి యంతః
పరితాపంబు వారింప నుపాయంబు లేక యెంతయు.

౨. పేమతోఁ బ్రియుడు చెప్పినగీతము లావడి
యడరి డగ్గుజికవడి నిలుచును
సోమార్ధధరుమీఁది • చూర్ణికల్ చదువుచు
హా ప్రిణనాయక, • యని తలంచు
జంత్రంబు చూపుచు • జాగులే వల్లభ,
నినుబోల నెవ్వరు • నెనయ రనునుఁ
దానమాసములకుఁ • దలయాంచి మలహాణ,
యెఱుంగుదుగా నీవు • నించుకనును

తే. గీ. సుదతి ప్రిణేశు లోచూడ్కిఁజూచి పోక్కి
బయలుఁ గోఁగింట నిటియించు • బరవశమున
నధరసుధఁగ్రాగి పోవంగ • గలఁగి కలఁగి
యెందు నున్నాడవో నన్ను • నిచట నొంటి
డించదగవౌవె ప్రాణేశ, • యంచు వగచు.

నీ. అతనిసుద్దులు ప్రేమ • నందంద తలపెట్టు
నతఁడు దిద్దినచిల్క • నడుగు మాట
లతఁడు చెప్పిన కత • లర్మిలి వచియించు
నతినికై వడిఁ బొట • లడరిపాడు
నతఁ డాడుసరసోక్తి • లల్లనఁ బచరించు
నతనిగుణంబులె • యభినుతించు
నతనిఁ గూడాడిన • యచ్చోటులే యెంచు
నతనిభావమె తనయ్యాత్మనించు

తే. గీ. సతఁడుఁ దానును ముట్టిన యట్టిమతులు
ముట్టి తలయూచి తనుఁదానె యట్టుకొనుచుఁ
జెలఁగి యాతఁడు దానును గలయు భావ
మంత భావించి శంకరా, యని తలంచు.

సీ. వెలది నిట్టూర్పులు వెలికిఁ జైవడనీక
పూబంతిమీఁద నేర్పున వహించు
గుక్కుచుఁ గన్నీళ్లు కొలుకులఁ గ్రమ్మఁగ
సలుసు సోకినదని పులిమి తుడుచుఁ
దనువల్లి కాఁకఁ గ్రాఁగినపాన్పు కొన్నిరుల్
కనుపడనీయక వెనుకఁదోయు
వదలని తాపాగ్ని వడచల్లు మరుజెట్ట
పొరిఁబొరిఁ ద్రిప్పుఁ గఁపురపుసురటి

తే. గీ. ప్రాణవిభు నాత్మ భావించు బలవరించు
వెలికిఁ జను నిండువెన్నెల వేడికంత
నులికి లోఁజను నందును నుండ లేక
పొగిలి వగబొంది మదిఁగుంది పుష్పగంధి.

కం. ఇందునిచే నొడ లుడుకన్
గుందును వెలి లోన మాడుకొఱపులచూడన్
ఎందు సహింపదు దైవము
ముందట నుయి వెనుక బొందఁమొగి నను టయ్యెన్.

కం. ఈవేళ మత్ప్రియుండగు
జీవితపతి మోముఁజూడఁ జేకుఱనేనిన్
దైవంబు కరుణ నాపై
నేవిధమునఁ జాలఁగల్గు తెఱుఁగఁగ వచ్చున్.

తే. గీ. చంద్రకాంతపు గిండి వాననజలంబుఁ
గొనుచు వాకిటి కరుదెంచి కువలయాశ్రి

వెడఁదకన్నులుఁ బెదపులుఁ • దడుపుకొనుచు
నుమ్మలిక నొయ్యఁ బుక్కిలింఁచుమియుటయును.

తే. గీ. దక్షరము చేత నాచులోఁ • దమ్మివిరిని
నున్న యెలలేటిపైఁ దేనె • యొలికినట్లు
మలహఁబునిమీఁదఁ బడియె నాఁజలకఁగములు
మదనసంతాపవహ్నికి • మాటుదోప.

వ. అప్పుడు మలహఁబుండు శివస్మరణంబుసేసి తనలోనిట్లు నియె

కం. కన్నప పుష్కిటిసటన్

గన్నప కీర్తెల్లఁ బాసఁ • గటకట, నేడీ
కన్నియ యధరామ్మతమును
గృన్ననగాఁ గవయుకతన • గౌరీశునకున్.

ఆ. వె. అనిన పలుకు చెవుల • నాలించి ప్రాణేశుఁ
జాట యెఱిగి యొయ్య • నతనిఁగదిసి
యెట్లు వచ్చి తిచటి • కివేళ యనుచును
ముదము భయము మదిని • ముడివడంగ.

అ. వె. బిగియఁ గొంగిలించి • బింబాధరము చవు
లిచ్చి యిచ్చి కోరి • యిచ్చ వగచి
ప్రాణనాథ, సీతుఁ • బాడియె యొక్కఁడ
విట్టు లరుగుదెంచు • తెఱిగి మఱయు.

సీ. గృక్కునఁ దలవరుల్ • గని ప్పుకొనిరేని
నరయ నాదోష మెవ్వరికిఁ దగులుఁ
బటతేర నచ్చటఁ • బాము దే లంటిన
నాహత్య యెవ్వరి • కతిశయిల్లు
మీ తల్లిదండ్రు లోమియుఁ బుత్రేశోకాగ్నిఁ
గన నది యెవ్వరి • కొని మునుంగుఁ

గావలివార లోకకృంత యెఱింగిన

నాడిక యెవ్వరి ♦ కతిశయిల్లు

తే. గీ. నడుమ ననకార్యమేమైన ♦ బొడమేనేని

నట్టి కింకయు నెవ్వరి ♦ జుట్టు కొనును

నెఱయ సకలంబు దెలిసిన ♦ నిపుణమతివి

యకట పఱచుట ప్రాణేశ, ♦ యర్హమగునె ?

శా. యెల్లంబును నీవిలాసము మఱి ♦ నీధైర్యగాంభీర్యముల్
నీచాతుర్యము నీగుణాంక మహిమల్ ♦ నీపెంపునుం జూడకే
ప్రాచుర్యంబును బోవనాడితివి యీపాపంబు ప్రాణేశ, నా
కేచందంబున బాసిపోవు నకటా ! ♦ యెన్నేదిజన్మంబులన్.

వ. అని దుఃఖానేశంబున బాగులుచు :

కం. కడు గాకలీస్వరంబున

విడువక యొయ్యెయ్యనవల ♦ వెక్కుచునేచ్చెన్

కడవలను గ్రుమ్మరించిన

వడువున గన్నీరు మేన ♦ పట్టై పాటన్.

కం. సూనశరవహ్నిఁ గాఁగించు

మేనంతయుఁ బలుకఁబాటి ♦ మిగులఁ గృశించెన్

నానోముఫలము లిట్టివి

ప్రాణేశ్వర, నిన్ను నేచఁ ♦ బాలయితిగదే.

ఆ. వె. కుటిల వర్తనంపుఁగులమున జన్మించి

చెడుగులకును బుద్ధి ♦ చెప్పఁగాని

పుణ్యనిధివి నిన్ను ♦ బొందొందుభాగ్యంబు

నాలి దైవమేల ♦ నాకు నిచ్చు ?

కం. వఱదం బడిపోయెడు సతి

కురవడియు నొగులుమాన్ప ♦ నోపునె తా నె

తైఱుగున వీరలచేఁ బడి

యుఱక నినుఁ బాసి నొగులుఁచుండఁగ వలసెన్.

కం. వ్యాభీవిషదంష్ట్రోగ్ర

జ్వాలల సయిదోడులగుచు • జనియించిన దు

శ్శీలల వేశ్యామాతల

నేలా పుట్టించె నజుఁడు • నెఱుంగఁడు సుమ్మా !

నీ. గుల్లాల సూరక • కొండగాఁజేయును

నీవన్న నెంతయుఁ • జావ నలుగుఁ

బలుగాకులను గన్నఁ • బ్రాణంబు లొసఁగును

నినుఁ జూచెనేనియుఁ • గనలిపడును

ఘోనులకెంతయు • హిత మాచరించును

శీఘ్ర కన్నంతఁ • దోపునేయుఁ

బెడుగులఁగన్నను • శిరసావహించును

నీవారమన్నను • నిలువనీడు

తే. నీ. వినుమ యలవోక నీపేరు • విన్నమాత్ర

రాజుచుండును మోము నిఁరంతరంబుఁ

జిత్తమలరంగ నీవును • జేయునట్టి

భాగ్యమబ్బునె పరమ నిఁర్భాగ్యులకును.

నీ. కడముట్టఁ దల్లించేఁ • గసికోతలేకాని

యొకనాఁడు హాయిని • నుండలేదు

పొన్నిండ్లఁ బడిపంచఁ • బొగులంగనేకాని

యొకనాఁడు నినుఁగూడి • యుండలేదు

కరకరలును వట్టి • కక్కసంబులె కాని

యొకనాఁడు నుడుకారి • యుండలేదు

ఎవ్వరు విందురో • యిది యసనేకాని

యొకనాఁడు నిశ్చింత • నుండలేదు

తే. గీ. నీవు నాకయి యాహార • నిద్ర లుడిగి
యుండు మన్నుట్టి చోటనె • యుండియుండి
చిక్కి సరమైతి నేమని • చెప్పుదాన
నిట్టి దశకును మరకంక • నేని తెరువు.

కం. వచ్చెద నే నీమెటచు
నెచ్చోటికినైన గొంచు • నేగుము లేదా
యిచ్చట నేమటనేయుము
పచ్చనివిలుకానిబారి • బడచాలఁ జూచి.

వ. అనుటయు మలహను డిట్లనియె.

ఆ. వె. వెజ్జ బమ్మరించు విధమున నాకును
బుడ్డి చెప్పి నీవు • పొగులఁ దగునె
యాక్కి మోక్ష దిరిగె • రోకలిఁ దలఁజుట్టు
మనిన చందమయ్యె • నంబుజాక్షి !

వ. అనుటయు నెట్లకేలకు ధైర్యంబుఁ దెచ్చుకొని యరుకోడ
యంబునఁ ద్రిపురాంతకుని గుడికి నృత్యంబు సలుప నేచు వచ్చెక నచ్చట
నుండు మని నీవుచు నేనును దానిఁ దగిన తెలుగు చూచుకొందమని
మలహను నంపి తానును గోమర్తవచ్చునెడ నటమున్నయశ్వైశ్వంసురు.

ఆ. వె. కొలింపలేదు • కడువేడ్కఁ గెమ్మోచి
యానలేదు రతికి • బూనలేదు
సుదతివలన వట్టిసుపులు దుప్పలు
గతులు గితులు జాలుఁగాని యనుచు.

కం. వ్యథఁ దల్పుగడియ పెట్టియు
శిథిలాత్ముడు దానితోడ • జెనకుచునుండెన్
క్షుధనొందినట్టి పిల్లికి
విధిమూడిన యెల్ల లేదె • వెదకిన నైనన్.

వ. ఇట్లున్న యవైశ్యుని గెళవునంజూచి రోయుచుఁ గవాటబంధ
నంబుఁసేయించి విలాసినిగావలించెట్టి కృతస్నాతయై వివిధభూషణభూ
షితాంగి యయ్యె నంత.

కం. తారాగణపరివారము

తారాగిరిరాజవెంట • దండుకుఁ బనువన్
చీరికి దరుబోయి నగరు
నోరొక్క వేగుఁబక్క • తూర్పునఁ బొడిచెన్.

సీ. ఇందు హిమధిఁబడి • యిస్సుగొల్మిని వెట్టి
కరఁగించు కిరువుముఖం బగ

నైరావలంబున • కలికభాగంబునఁ
బాస జేగురు • బొట్టవంగ
నెఱువలంబున విధి • నిర్మించి మించిన
కరమొప్పు పసిడిపల్లెర మనంగ
బ్రాగ్వధూమణి హస్త • పంకజంబునఁగల
పాలుపారు మంకెనఁపూ వనంగ

శే. సీ. నదయగిరిమీఁద నప్పరో • యువతు లిడిన
నిద్రపొయెప్పు నీలమఁముద్ద యనఁగఁ
బ్రాగ్వధూమణి సొమ్ముల • బరణియనఁగఁ
దరణి యుదయించె సుప్రభా • సరణి మెఱయ.

వ. అంత మేళంబులవారితోడఁ బుష్పసుగంధి త్రిపురాంతక దేవుని
గుడికిఁజని నృత్యగీతవాద్యంబులు సలిపి నరిజనంబులం బదండని మలహ
మం బిలుచుకొని గర్భదావరంబున నిలిచి యద్దేవునిం జూపి యిట్లనియె.

సీ. ముక్కంటి భక్తుల • ముంగిటిపెన్నిధి
చిత్రజనైరి సంజీవికరణి
పురదైత్యలోకసంహరుఁడు సిద్ధరసంబు
బాలచంద్రధరుఁడు • పరుసవేది

శ్రీపార్వతీశుండు • చింతామణిశ్రీశ్రీ
 కుండలికటకుండు • కొంగుపసిండి
 రుద్రుండు దక్కినఃరోహణశైలంబు
 ఖండేందుమాళి బంఃగారుకొండ

తే. గీ. యసమనేతుండు నింకని • యమృతజలధి
 కాలకంఠుండు చేరువ • కల్పశాఖ
 విశ్వనాథుండు మనపాలి • వేల్పుటావు
 లలఁపు మిష్నుడు కామితార్థములు గల్లు.

కం. శతధృతిశతమఖముఖ్యుల
 కతిదుర్లభుఁ డెన్నిచూడ • ససవరతంబున్
 మతిఁదలఁపఁగ సద్భక్తుల
 కతిసులభుండు దేవదేవుఁ • డభవుండు జగతిన్.

కం. ఇల బాణమయూరాదుల
 కలరేఁ గోర్కులు కవితృమందునె కాదా
 వలసగుఁ గవితా తత్త్వము
 వలసంబడయంగరాని • వస్తువు గలదే.

కం. పరిమళములలోఁ గస్తూరి
 తరువులలో జందనంబు • దైవంబులలోఁ
 బరమేశుండు విద్యులలో
 సరయంగాఁ గవిత యెక్కుఁడగునని రార్యుల్.

కం. మాటలె ధనములమూటలు
 మాటలె భువనైకముఖ్యమంత్రోషధముల్
 మాటలె ముక్తికి నెలవులు
 మాటల నొనఁగూర్చి చెప్ప • మతమదియైనన్.

నీ. పృథివీప మేకపెంటుక లింగమనికొల్వఁ
 గోర్కు లీయఁడె కాటఁగోటనికిని
 బ్రహ్మదంబుతోడఁ గుంఁచము లింగమని కొల్వ
 'గోష్ఠియవానికి * గోర్కులీడె
 లీలమై సతిచన్ను * లింగమంచు భజింప
 నొడయనంబికి నీడె * యడుగు కోర్కె
 తమకంబునను క్తకతము లింగమని కొల్వ
 నిచ్చఁగోరిన నీడె * యింద్రుల చక్ర

తే. గీ. నిముసమాత్రింబు తివులై * నిలుపు దృష్టి
 తలఁపు లితిరంబులంచును * దగులసేకు
 మించుదభుకొల్పఁ గొల్పెయై * మెఱుంగుంగవిత
 చెప్పి సర్వేశు సన్నిధిసేయు మనిన.

కం. తరుణీ, నామన సెంతయు
 నరయఁగ నీమీఁదఁ దగిలి * యన్యంబులపై
 నరనిముసమైన నిల్వదు
 వెల వెయ్యతి యనినఁ బలికె * వెలఁదుక మఱియున్.

కం. చనుఁగవ వీపున నానుక
 నినుఁబాయక కొఁగిలించి * నేనుండెద నీ
 వెనుకను, నిశ్చల మతివై
 కొనియాడుము శంభుఁ గోర్కె * కొనసాగంగాన్.

చ. అటువలె నుంటివేని జలఁజానన, యేనును నాదిభోగిరా
 ట్కటకు నుమాశశత్తు శితికంధరు సన్నతిచేసి నీదు ముం
 దట నటమెచ్చు చేకొనియెదన్ విను నావుడు నింతి యట్ల కొఁ
 గిటఁ గదియించె భక్తిఁ బలికించె శివున్ నుతియించె నాతఁడున్.

చ. తరుణికచంబు కొన్నిదిరుల తావికిఁ జొక్కిన జేటి యట్లు శం
కరుఁ డిలఁ దేటియో యనుచుఁ • గామిని దెట్టుట కంఠ క్రమక
ద్భరనిభకంఠరాయ సురఃపూజితపాదపయోరుహాయ భా
స్కరశశిలోచనాయ పురిఁ సంపారిణాయ సమోసమో యనన్.

నీ. జడముడి చొలఁకాడు • జూహ్నానీ నదితోడ
మే సగమున నున్న • మెలఁతతోడ
ప్రక్కలఁ బ్రణుతించు • ప్రమథ వధిముతోడ
జయవెల్ల దేవతానమితోడ
బొగడెడు బ్రహ్మరిపునుక పేరులతోడ
నటన మిన్నందిన • సందితోడ
గాలిచే నల్లనఁగదలుసొమ్ములతోడఁ
బులితోలువట్టు దువ్వలువ తోడఁ

తే. గీ. బాలుపుమిగిలిన వలపు విభూతితోడ
మహిమ దభుకొన్న రుద్రాక్షమణులతోడఁ
గ్రమ్మునొదల చంద్రఖండమ్ముతోడఁ
సమరి సర్వేశ్వరుడు ప్రత్యక్షమయ్యె.

కం. మెచ్చితి మలహణ, కోరిక
లిచ్చెదనేమైన నడుగు • మిహపరములతో
నిచ్చకు వచ్చిన పిప్పడు
నచ్చిన నెచ్చెలివి నీవు • నా కెన్నంగన్.

వ. అనుటయుఁ బునఃపునః బ్రాణామంబు లాచరించి యిట్లనియెః

నీ. పూజాతుఁ బుంగవఃపుంగవకేతను
నర్చింతు మారుతాహరహరు
వర్ణింతు నాత్మీయ • వామాంగ వామాంగు
భజయింతు నిర్జితబాణబాణు

వినుతింతు శరశుభ్రావిగ్రహవిగ్రహు
భావింతు శతకోటిభానుభాను
నుతిలుంతుఁ బదపద్మనతభంజభంజను
మది సంస్మరింపుదు • మారమారు

తే. గీ. సంతకాంతకు నేప్రాప్తు • నాశ్రయింతుఁ
గరము వేడ్క సుపాసింతు • శరధిశరధి
లీల సేవింతు హరినీలనీలకంఠ
నెలమి నినుఁ గొల్తు భువనత్రయీశు నీశు.

కం. భేష వృషభేష కాశా
కాశధునీనుప్రకాశ • గౌరాంగునకున్.
కేశవనుతునకు సంబర
కేశునకును శరణు నీకు • గిరిజానీశా !

కం. పాటలపాటలమకుటని
శాటునకున్ గలుషజలధిజంఘాటునకున్
శాటీకృతమదకరటిని
శాటననవచర్మనకును • శరణము నీకున్.

కం. ఖండశశిఖండమాలికి
నండజకేతనమదాండ • జాండావలికిన్
లస
త్కుండలికిని శరణు నిఖిల • గురునకు నీకున్.

కం. ఈపుష్పగంధిఁ గూడుక
యేప్రాప్తును ప్రమథవరుల • నీక్షింపుచు నీ
శ్రీపాదపంకజంబుల
నేపారఁగఁ గొల్చుభాగ్య • మీవే నాకున్.

వ. అనుటయు నద్దేవదేవుం డతనిం గారవించి యభీష్టంబులొనంగి
తజ్జనకజనయిత్రులకు బుష్పగంధి జననికేఁ గేలికీరంబునకుఁ గై వల్యం

బాసంగి యేతచ్చరిత్రంబు విన్నవారలకు భోగమోక్షేష్టార్థంబులు గలుగం
జేయుచుఁ బార్వతీ సమేతుండైఁ పరమేశ్వరుండు ప్రమథగణంబులు
గొలువ రజతాచలంబునకేగి వినోదించుచునుండె నంత :

కం. ఈమలహణచారిత్రముఁ

బ్రేమంబున వాయఁజదువఁ • బేర్కొన మనుజుల్

కామితసుపుత్రపౌత్ర

శ్రీమహిజై శ్వర్యములను • జెలఁగుదు రర్థిన్.

ఉ. మందరధీర ధీరకవిమానితనిర్మలకీర్తిమల్లికా

సుందరకంఠ, కందళితఃశున్ధమనఃకృతపార్వతీశః జై

నందినపూజనస్తవ జఃనస్తవనీయదయాకులశయ్యా

స్పందిత దివ్యముఖ్యగుణఃబంధుర బంధురమావిధాయకా.

కం. రామామాత్యకుమారక

సోమాంబాగర్భసింధుఃసురుచిరసోమా

రామాజనమాసనలతి

కామాధవ విస్సమాంబిఃకాప్రాణేశా !

మా లి నీ .

శరధినిభగభీరా శత్రుగర్వాపహారా

నిరుపమగుణహారా నీతిమార్గప్రచారా

పరిజనపరిచారా బంధురక్షావిహారా

సురగిరివరధీరా సోమమాంబాకుమారా.

గ ద్య ము .

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర సోమయామాత్యపుత్ర సరసకవితాధుర్య

యెఱ్ఱయనార్య ప్రణీతంజైన మలహణచరిత్రం బను

మహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును

దృఢీయాశ్వాసము.

సంపూర్ణంబు.

త ప్ప ప్ప లు .

పుట.	బంతి	తప్ప.	ఒప్ప.
1	9	హశించు	హసించు
2	7	గొనిఁ తొర	కొనిఁ తొర
3	9	నవ్వు	'నవ్వు
3	17	సర్వ	సర్వ
8	3	ధాన	దాన
15	27	భూషణు	భూషణు
19	22	♦బొమ్మ	బొమ్మ♦
29	9	లగదే	గలదే
43	7	కింకిణి	కింకిణి
75	6	సన్న	సన్న
86	17	జఁద	జంద
90	8	ంచె	నీచె
93	10	బగ	బనంగ

హాబోపు 6 వ గ్రంథము.

యామినీపూరతిలకావిలాసము

శ్రీశైల శ్రీ వరసము కవికృతము.

[ఈ శృంగార పద్యం మాతాశ్వాసములు గలిగి 1893 సంవత్సరః దునిగ్రామమున గుజిలీప్రతిగాఢ బ్రకటింపఁ బడినది. ప్రతియాశ్వాసమునను గుజిలీ లేని పద్యములుగల సంపూర్ణప్రతిని సంపాదించి పారిశ్రామికభాండాగా తాళపత్రులతోడఁగాఢమున కఠితపుఁబ్రతులతోడను సంప్రదించి పాతలతో నహా త్వరలో పూర్ణప్రతిని బ్రకటింపఁగలము.]

(ఉదాహరణ ముగా గుజిలీప్రతిలోలేని కొన్ని పద్యములు.)

చ. చిటునగుమోముతో, నుదుటఁజిందెడి యందపుటుంగరంపుముఁ
గురులమెటుంగఁ కో, జెమట • కొందఱుకూనినమోముదమ్మి
నెఱిమగబోడిమిన్ గెలుపు • నెక్కినువేళ గళస్వనంబుఁ బ
ల్లరు సిరు లొందఁ జేయు వగఁలాడిని దానిఁ దలంతు నేటికిన్

చ. మది నొకతీరు నున్నతటి • మన్నన నన్నెయింప నెచ్చెలిం
గదిసి మదీయగేహసుముఁభాద్యగయై, భయకంపితాత్మయై
పదవి నిష్ణయై, గతిశుభస్థితయై పరివర్తమానయై
ముద మొనరించు దాని వగఁముచ్చటఁ దీర తలంతు నేటికిన్.

చ. చనుగవ మీటునన్ దొలఁగఁజారిసపయ్యెడఁ జక్కఁ జేయు ప
ట్లను గని నాదు నేత్రజవిలాసము నేత్రవిలాస మా గదే !
వనరుహనేత్ర యంచుఁ దనివారఁగఁ బల్కిన మెఱ్ఱువ న్మనం
బున నగి నన్నుఁ జూచు చెలిముంగలి యై కనుపించు నేటికిన్.

